

Univerzita Karlova v Praze

FILOZOFICKÁ FAKULTA

Katedra Blízkého východu

Bakalářská práce

Deniz Evren

Fotbal a politika: případová studia významného sportovního klubu v Turecku

Football and politics: a case study of a major sports club in Turkey

Praha 2023

Vedoucí práce: **Lucie Drechselová, Ph.D.**

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem tuto práci vypracoval samostatně a s použitím uvedené literatury, pramenů a dalších odborných textů.

V Praze dne 12.1.2023

Deniz Evren

Poděkování:

Moc rád bych poděkoval Ph.D. Lucii Drechselové za odborné vedení práce, vstřícnost, ochotu, trpělivost a poznatky.

Abstrakt:

Tato práce se zabývá tématem vlivu prezidentů fotbalových klubů na jejich působení ve veřejném prostoru. Konkrétně se soustředí na turecký sportovní a fotbalový klub Fenerbahçe. V první části práce je nastíněno pozadí tureckého fotbalu a jeho vztahu s politikou napříč 20. stoletím. Druhá část se věnuje funkčnímu období Azize Yıldırma, který byl prezidentem klubu Fenerbahçe v letech 1998-2018. V této části se práce věnuje jeho vztahům s politiky a tomu, jakým způsobem prezentoval sebe a svůj klub ve veřejném prostoru. Poslední část, analytická, se věnuje období od roku 2018 do roku 2021. V této části jsou analyzovány vybraná vyjádření jak klubu, tak Aliho Koçe, který od roku 2018 klub vede.

Abstract:

This thesis deals with the topic of influence of football club chairmen on their actions in public space. It especially focuses on Turkish sports and football club Fenerbahçe. In the first part of the thesis is outline of the background of Turkish football and its relationship with politics during 20th century. The second part deals with the term of office of Aziz Yıldırım, who was the chairman of Fenerbahçe in the years 1998-2018. In this part of the thesis is focus on his relationships with politics and how he presented himself and the club in public space. The last, analytical part, is devoted to the period from 2018 to 2021. In this part are analyzed chosen statements of both the club and Ali Koç, who has been leading the club since 2018.

Klíčová slova:

Turecko; veřejný obraz; politika a sport; fotbalový klub; Fenerbahçe; Ali Koc

Keywords:

Turkey; public image; politics and sports; football club; Fenerbahçe; Ali Koc

Obsah

1 Úvod	7
2 Dějiny tureckého fotbalu	12
2.1 Vznik	12
2.1.2 Republikánské období	19
2.2 Vývoj fotbalu od druhé poloviny 20. století	20
3 Dvacet let působení Azize Yıldırma	23
3.1 Klub předmětem zájmů	23
3.2 Gezi	26
3.3 Korupční kauza a prezentace veřejnosti	29
3.4 Čas změny	32
4 Období Aliho Koçe	34
4.1 Vyjádření týkající se politiky aneb snaha o neutralitu pod taktovkou Aliho Koçe	35
4.2 Otevřená podpora genderové rovnosti	47
4.3 Ve stopách Atatürkových myšlenek a zásad	57
5 Závěr	67
6 Bibliografie	68

1 Úvod

Sport je důležitou součástí každodenního života naší společnosti. Jednak v případech, kdy lidé sportují, ale i v případech, kdy sport sledují jako diváci. Ať už jde o sportovní aktivity nebo o postoje vyjádřené na sportovním poli, obojí má na diváky vliv a téměř vždy se o tom rozsáhle debatuje. Fotbal, který je mnohými označován jako nejpopulárnější sport na světě, má také tomu odpovídající vliv. Již od svých počátků je sportem, který budí velký zájem společnosti. Nepochybně se v něm vyskytuje velké množství financí, ale i tak zůstává sportem, který dokáže semknout všechny sociální třídy a dát lidem alespoň částečně dojem, že jsou si všichni rovni. V Turecku je tento sport často přirovnáván k náboženství. V této zemi je fotbal pro lidi osvobozením od jejich každodenních strastí, koníčkem, závislostí či prostorem, kde mohou vyjádřit své emoce po těžkém týdnu v práci. Výhra oblíbeného týmu pak znamená, že alespoň na pár dní může dotyčný fanoušek klidně spát. Není tedy překvapením, že v zemi, kde má fotbal takový vliv na celou společnost, dochází i k jeho využívání pro politické účely.

Nicméně případů, kdy se jakýkoliv sport dostal do styku s politikou, se ve světové historii objevilo již více. Za typický příklad se dají označit například letní olympijské hry v roce 1936, které Adolf Hitler využil k propagaci nacistické ideologie, když byly rozdávány letáky, ve kterých se hovořilo o nadřazenosti árijské rasy, a sportoviště byla obklopená nacistickými vlajkami a symboly.¹ Jednalo se o učebnicový příklad využití velké sportovní události pro politické účely. Sport a sportovci byli vždy vnímáni jako reprezentace vlasti. V rámci politiky je tedy z hlediska vládnoucí elity žádoucí, aby tito sportovci zaujíмали stejné postoje, které v rámci zahraniční politiky zaujímá stát. Proto, když se v roce 1967 odmítl Muhammad Ali zúčastnit Války ve Vietnamu² a následně prohlásil větu: „Nemám nic proti těm Viet Congům“, přišel na tři roky o boxerskou licenci, dostal pokutu v částce deset tisíc dolarů a byl odsouzen k pětiletému vězení.³ Sportovci využívají různé sportovní události také jako prostor pro vyjádření odporu vůči politickým režimům a ideologiím. Z pohledu českého fanouška sportu je

¹ "Berlin 1936 Olympic Games". Britannica. Accessed March 20, 2022.
<https://www.britannica.com/event/Berlin-1936-Olympic-Games>.

² Válka, která v letech 1955 – 1975 probíhala mezi Severním Vietnamem a Jižním Vietnamem. Severní Vietnam byl podporován Sovětským svazem, Čínou a některými dalšími komunistickými uskupeními. Jižní Vietnam pak podporovalo USA a další země, které se snažily zabránit šíření komunismu. Válka se odehrávala na územích Vietnamu, Laosu a Kambodži. "Vietnam War". Britannica. Accessed March 20, 2022.
<https://www.britannica.com/event/Vietnam-War>.

³ "This day in history: Muhammad Ali refuses Army induction". History. Accessed March 20, 2022.
<https://www.history.com/this-day-in-history/muhammad-ali-refuses-army-induction>.

nejznámějším případem pravděpodobně gesto gymnastky Věry Čáslavské, která v říjnu roku 1968 na olympiádě v Mexiku odvrátila během sovětské hymny hlavu, čímž vyjádřila odpor vůči invazi pěti armád Varšavské smlouvy⁴, která se udála 21. srpna téhož roku.⁵ Na té stejné olympiádě se stala událost, která měla podobné konotace, jako tomu bylo u případu Věry Čáslavské. Američtí sprinteři Tommie Smith a John Carlos, kteří získali zlatou a bronzovou medaili, přišli na stupně vítězů v černých ponožkách. Během americké hymny oba sklopili hlavu, zvedli nad hlavu jednu ruku, na které měli černou rukavici, a zařali ji v pěst. Tommie Smith se k tomuto gestu vyjádřil v pozdějších letech takto: „Po nikom jsem nehodil kamenem. Pouze jsem zvedl ruku. Byl to boj za svobodu, který měl říct: Všimněte si mě, jsem tady a chci spravedlnost!“. Jednalo se tedy o gesto, kterým chtěli sportovci dát najevo svou nespokojenost se společenským postavením černochů v USA, s chudobou a diskriminací.⁶ Tato práce se však zaměřuje na fotbal, proto je tedy dobré ukázat si alespoň jeden moment, kdy k podobným případům docházelo i zde. Jako jeden z posledních nejznámějších případů, kdy se na sportovním poli rozhodli sportovci vyjádřit své postoje, se dá určitě označit pokleknutí před utkáním. Po vraždě George Floyd v USA se rozhodli před každým utkáním pokleknout fotbalisté anglické Premier League. Tento zvyk dodržovali i angličtí reprezentanti po dobu evropského šampionátu v roce 2021. Jednalo se o akt, který měl podpořit hnutí Black Lives Matter.⁷

V této práci se zaměřím na vztah fotbalu a politiky v Turecku. Budu hledat odpověď na otázku, jaký vliv mají prezidenti klubů na působení svého klubu ve veřejném prostoru, jelikož se jedná o zatím velmi málo probádané téma. Již od svých počátku je v Turecku fotbal silně provázán s politikou. Na konci 19. století, kdy se tento sport do Turecka dostal, hráli turečtí Osmané potají, jelikož se tento sport nezamlouval sultánovi. V období Války za nezávislost⁸ pak měl

⁴ Vojenský pakt osmi evropských zemí východního bloku. Mezi tyto země patřily následující: Albánská lidová republika, Bulharská lidová republika, Maďarská lidová republika, Německá demokratická republika, Polská lidová republika, Rumunská socialistická republika, Svaz sovětských socialistických republik, Československá socialistická republika. Smlouva vznikla v roce 1955 na základě vzájemného přátelství a spolupráce. Zanikla v roce 1991. „Varšavská smlouva“. Ibadatelna. Accessed March 20, 2020.

<https://ibadatelna.cz/cs/slovník/varsavska-smlouva>.

⁵ „Vzpomínka na Věru Čáslavskou. Nejúspěšnější česká olympionička by oslavila 80. narozeniny“. IROzhlás. Accessed March 20, 2022. https://www.irozhlás.cz/sport/ostatni-sporty/vera-caslavska-vzpominka-kariera-uspechy-narozneniny-gymnastka_2205031014_mim.

⁶ „Why Black American Athletes Raised Their Fists at the 1968 Olympics“. History. Accessed March 20, 2022. <https://www.history.com/news/black-athletes-raise-fists-1968-olympics>.

⁷ „Players kneel against racism as Premier League returns“. DW. Accessed March 20, 2022.

<https://learngerman.dw.com/en/players-kneel-against-racism-as-premier-league-returns/a-53851835#>.

⁸ Válka, která započala krátce po I. světové válce. Byla vedena proti státům Dohody, především proti Arménii a Řecku. Válka byla ukončena podepsáním Laussanské smlouvy v roce 1923, která určila hranice nového státního

fotbal pro veřejnost důležitý význam, kdy lidem dával naději a pomáhal jim alespoň na chvíli zapomenout na válku. V republikánském období zase byly snahy o vytvoření fotbalového týmu, který by reprezentoval státní ideologii. Od 50. let pak bylo potřeba, aby předsedové fotbalových klubů měli v zájmu svých klubů dobré vztahy s vládními politiky, jelikož díky tomu bylo možné zajistit pro kluby různé výhody.

Hlavním předmětem zkoumání je v této práci sportovní klub Fenerbahçe. Mým cílem je ukázat, jakým způsobem se klub profiluje ve veřejném prostoru: nejdříve období mezi lety 1998 a 2018, kdy stál v čele klubu Aziz Yıldırım, a později mezi lety 2018-2021, kdy v klubu na prezidentském křesle působil (v době psaní práce - 07/2022 – stále působí) Ali Koç. Právě období Aliho Koče tvoří hlavní část této práce. V tomto období začalo částečně docházet ke změně nastaveného trendu a klubová vyjádření přestala být pouze na rovině sportovní, ale klub se začal více angažovat ve veřejném prostoru. Vzhledem k výměně prezidenta klubu, ke které došlo v roce 2018, hledá tato bakalářská práce odpověď na otázku, jaký vliv mají prezidenti klubů na působení svého klubu ve veřejném prostoru. Hlavní část práce se proto opírá o analýzu vyjádření, která klub a jeho zástupci vydali během zmíněného období. Vyjádření jsou rozdělena do tří tematických podkapitol: politické záležitosti, sociální problémy, Atatürk.

Vědecké bádání týkající se vztahu fotbalu a politiky se jen málokdy věnuje právě roli prezidentů klubů. Výzkum věnující se jiným zemím je i tak užitečným zdrojem informací pro analýzu tureckého případu. Například Dinko Kortzanov se ve své práci „Football politicized“ věnuje tomu, jakým způsobem došlo k využívání fotbalového klubu CSKA Sofia jako nástroje pro ideologickou hegemonii v socialistickém Bulharsku. Autor si v práci klade za cíl analyzovat sociální dopad, který má fotbal z hlediska politické ideologie. Konkrétněji se věnuje tomu, jakým způsobem využívala Bulharská komunistická strana fotbalový klub CSKA Sofia k podpoře a prezentování komunistické ideologie jako vítězných prostřednictvím symbolů. Opírá se zde o interpretaci teorie Hegemonie dle Ernesta Laclaua a snaží se prezentovat, jakým způsobem ji jako socialistickou ideologii využívala Bulharská komunistická strana a jak ji šířila ve společnosti.⁹ Boris Bjelkanovic ve své práci „Global politics and Sport: Positioning of the football club as a global actor inspired by global agendas of sustainable development; Case study of Malmö FF“ rozvíjí argument s odkazem na Robertsonovy teorie globalizace a glocalizace fotbalu. V důsledku globalizačních procesů vidí fotbalové kluby jako nestátní

útvary s názvem Turecká republika. „Turkish war of independence“. All About Turkey. Accessed March 20, 2022. <https://www.allaboutturkey.com/independence-war.html>.

⁹ Kortzanov, Dinko. 2012. „Football Politicized“. Diplomová práce, University of Helsinki, Faculty of Social Sciences.

aktéry, přesněji jako nadnárodní korporace, které jsou nejdynamičtějšími činiteli v moderní globalizaci fotbalu. Na základě tohoto teoretického rámce se pak autor snaží zjistit, zda se dá klub Malmö FF interpretovat jako nadnárodní činitel.¹⁰ Mnozí autoři se ve svých teoretických rámcích opírají o koncept nacionalismu. Například Serge Bainvel z Linköpingské univerzity použil koncept nacionalismu ve své práci „Sport and Politics: A study of the relationship between International Politics and Football“, ve které demonstroval úzký vztah mezi sportem a politikou na mezinárodní úrovni.¹¹ V tureckém kontextu je možné Bainvelův argument podtrhnout například salutováním tureckých fotbalistů v utkání proti Francii, které se hrálo během intervence do severní Sýrie v říjnu 2019.¹² Turecko bylo za tuto intervenci kritizováno představiteli států Evropské unie a NATO a lidsko-právními organizacemi. V Turecku však měla intervence podporu většiny občanů a politiků, salutování fotbalistů bylo také jedním z výrazů podpory. Konkrétně tureckému prostředí se ve své práci věnuje například Ömer Onur Hertem, který se zaměřuje na téma užití sportu jako nástroje ze strany AKP.¹³

Na rozdíl od autorů, kteří vztah fotbalu a politiky analyzují skrze nacionalismus, jsem se rozhodl pro teorii komunikativního jednání dle Jürgena Habermase. Právě tato teorie nejlépe odpovídá záměru práce, jímž je analýzu postavení fotbalového klubu ve veřejném prostoru. Habermas během svého života kritizoval systémovou teorii, které vytýká, že se příliš věnuje problému zachování systému a zapomíná při tom na humanizaci a emancipaci společnosti. Ve své teorii komunikativního jednání popisuje dva typy smysluplného jednání: 1) práce a 2) interakce. Práce vychází z technických pravidel, o kterých se nedebatuje. Jinými slovy se jedná o účelové racionální jednání, které Habermas definuje jako egocentrické a monologické.¹⁴ Interakce se pak označuje také jako komunikativní jednání, které je pro změnu dialogické. Jedná se o jednání mezi dvěma stranami a jeho cílem pak je vzájemné porozumění a udržení harmonie. Pro udržení takové harmonie je důležité, aby každý jednotlivý člen ve skupině jednal rozumně a projevil snahu o shodu s ostatními. Habermas dále rozlišuje tři typy komunikativního

¹⁰ Bjelkanovic, Boris. 2020. “Global politics and Sport: Positioning of the football club as a global actor inspired by global agendas of sustainable development; Case study of Malmö FF”. Diplomová práce, University Malmö, Department of Global Political Studies.

¹¹ Bainvel, Serge. 2005. “Sport and Politics: A study of the relationship between International Politics and Football”. Diplomová práce, Linköpings Universitet, Ekonomiska institutionen.

¹² “Turkish footballers repeat military salutes in France match despite UEFA probe”. MyEurope. Accessed March 21, 2022. <https://www.euronews.com/my-europe/2019/10/14/france-v-turkey-politicians-call-for-match-to-be-cancelled-thecube>.

¹³ Hertem, Ömer Onur. 2019. “The Use of Sport as a Political Tool by AKP: How does the AKP use sport as a political tool to influence the society in Turkey?”. Diplomová práce, University of Oslo, Department of Culture Studies and Oriental Languages.

¹⁴ “Teorie komunikativního jednání a dvojstupňový model společnosti.”. Martin Kosek. Accessed March 21 2022. <https://www.martinkosek.com/l/jurgen-habermans/>.

jednání. První z nich je teleologický. Tento druh jednání má za cíl užití jazyka k dosažení vlastního úspěchu. Tedy aktér tento jazyk používá, když chce vyvíjet tlak na ostatní tím, že je přesvědčuje o tom, v co sám věří. Za typické funkce jazyka se pak dá označit ovlivnění, přesvědčení či zapůsobení na ostatní. Druhým typem je jednání normativní. Zde hodně závisí na respektování a sledování hodnot, které má daná osoba s účastníky komunikace společné. Člověk tedy během dodržování hodnot stále opakuje již vyřčenou shodu. To zajišťuje shodu s účastníky komunikace, jelikož lidé přijímají vžitě tradice, diskutují o nich a v souladu s nimi jsou schopni hodnotit své chování. Poslední je typ dramaturgický. Tento typ jednání se orientuje na sebe prezentaci před publikem.¹⁵

V této práci budu komunikativní jednání a jeho tři typy aplikovat na vyjádření fotbalového klubu Fenerbahçe a jeho prezidenta Aliho Koçe, čímž se budu snažit odpovědět na výzkumnou otázku.

¹⁵ Havránková, Iva. 2014. "Jürgen Habermas a teorie komunikativního jednání". Diplomová práce, Západočeská univerzita v Plzni, Fakulta filozofická.

2 Dějiny tureckého fotbalu

2.1 Vznik

Pro pochopení fotbalu v současném Turecku, je třeba znát historický kontext, a to jak sportu samotného, tak okolností, za kterých se v Turecku objevil a dále rozvíjel. Vznik sportu zvaného fotbal se datuje do druhé poloviny 19. století, když dostala tato hra svá pevně daná pravidla. Bylo tomu v Anglii, kde byla založena první oficiální soutěž, jež má svou prestiž do dnešního dne – FA Cup. Vzhledem ke skutečnosti, že ve druhé polovině 19. století svět sice znal tento sport, ale nekonala se nikde jinde žádná oficiální soutěž a neměl tedy svá pravidla, byl fotbal od tohoto období považován za „britský sport“. Postupně se začal fotbal, společně se svými pravidly, objevovat i v dalších zemích.¹⁶

Jednou z oblastí, do kterých se fotbal rozšířil, byla Osmanská říše. Bylo tomu tak díky období Tanzímátu, během kterého se do Osmanské říše dostávaly evropské vlivy, jelikož v říši probíhaly modernizační reformy. Tyto reformy zasáhly oblasti vzdělávání, kultury, práva. Tanzímát probíhal do roku 1876, kdy byla sultánem Abdülhamidem II. zavedena ústava, která však vydržela pouhý rok a půl, než se ji sultán rozhodl opět zrušit. Jako důvod uvedl sultán porážku Osmanů v Osmansko-ruské válce (1877-1878). V říši začala éra, které je dnes označována za období despotismu. Sultán vyznával přísnou represivní politiku, čímž chtěl zamezit vzniku jakékoliv opozice vůči němu a jeho režimu. Důvodem takto represivní politiky byl s největší pravděpodobností i fakt, že sultán chtěl říši chránit od vnějších vlivů v rámci Východní otázky,¹⁷ jelikož z jeho pohledu hrozilo rozdělení říše mezi tehdejší evropské mocnosti. V tomto kontextu kladl Abdülhamid důraz na osmansko-islámské hodnoty. K tomu měla dopomoci pan-islamistická politika, kterou začal zavádět, čímž chtěl vzbudit protievropskou aktivitu různých islámských komunit v sousedních zemích. I přes tyto snahy však sultán zahájil rychlý proces westernizace, která se týkala několika oblastí (právo, vzdělání, lékařství). V těchto oblastech došlo k různým inovacím, čímž docházelo k rychlé modernizaci.¹⁸

¹⁶ „Football History: Everything you need to know“. PFSA. Accessed April 2, 2022. <https://thepfsa.co.uk/football-history/>.

¹⁷ Jedná se o souhrn politických problémů, které se týkají upadající Osmanské říše. “Eastern Question”. Britannica. Accessed April 2, 2022. <https://www.britannica.com/event/Estern-Question>.

¹⁸ Okay, Cüneyd. 2002. “The Introduction, Early Development and Historiography of Soccer in Turkey: 1890-1914”. Soccer & Society 2002 (3:3): 1-10

Toto, i se skutečností, že nebylo upuštěno od starých tradic a struktur, mělo za následek dualitu politické kultury i sociální struktury. V Osmanské říši byly oblasti, které byly západním vlivům otevřenější, což mělo za následek snadnější rozvoj kosmopolitní kultury. Mezi tyto oblasti patří například města Soluň, Izmir a Istanbul. Jedním z důvodů je určitě fakt, že se jedná o přístavní města. Není tedy překvapením, že je Izmir prvním městem, ve kterém se začal v Osmanské říši hrát fotbal, což ve své práci uvádí i Cem Atabeyoğlu, který píše: „*Fotbal se hrál nejprve na loukách ve čtvrti Bornova v Izmiru, kde žily anglické rodiny. Později jej začaly hrát rodiny žijící v Istanbulu na loukách v Kuşdili, Baklatarlası, Moda a Papazın Çayırı v Kadıköy. Ze strany anglických rodin byl tento sport přijat s takovým zájmem, že bylo možné v 90. letech 19. století pozorovat na kadıköyských loukách utkání s nejvyšším nasazením. Časem se k Britům připojila, a začala se tak utkání účastnit, i řecká mládež. Vytvořili mezi sebou týmy. Turecká mládež žijící v Kadıköy naopak z postranní sledovala tato utkání s nadšením a závistí kvůli netoleranci režimu.*“¹⁹ Zde se dostáváme ke kontaktu fotbalu a politiky. V té době byla v zemi tolerance vůči fotbal hrajícím Britům, nebyla však vůči tureckým Osmanům. První turecký fotbalový tým, který byly zřízen, se jmenoval Black Stockings (Černé punčochy). Tento tým založili Reşat Danyal a Fuat Hüsnü, a název byl vybrán z toho důvodu, aby tým unikl pozornosti osmanského paláce. Tým Black Stockings odehrál pár utkání, ale následně byl zpozorován a zrušen. Ještě dříve, než se vůbec stačil zaregistrovat. Kvůli represivním vlivům mohli touto dobou hrát fotbal pouze Britové, případně i Řekové. Výjimkou byl však Fuat Hüsnü, který byl jediným tureckým fotbalovým hráčem. S přezdívkou „Bobby“ hrál za tým „Kadıköy Football Club“. Tento tým zřídili Britové James La Fontaine a Horace Armitage.²⁰ Ze strany Britů byly zřízeny další týmy. Například jistý zaměstnanec jachty, která patřila Britskému velvyslanectví, zřídil tým s názvem „Imogene“. Dále byl zřízen fotbalový tým „The Moda club“. V roce 1904 se tyto týmy spojily a založily společně soutěž s názvem „Istanbulská liga klubů“. Cílem bylo šířit mezi stávajícími týmy solidaritu, šířit po městě Istanbul fotbal a zahájit istanbulský turnaj.²¹ Organizátorům turnaje se do určité míry podařilo dosáhnout stanovených cílů a v letech 1905-1907 se do této soutěže zapojily nově vzniklé týmy: Galatasaray (1905) a Fenerbahçe (1907).

22

¹⁹ Zelyurt, Mert Kerem. 2014. "Türkiye'de futbolun tarihine bir bakış: Toplumsal sonuçları açısından futbol ve siyaset ilişkisi". International Periodical For The Languages: Literature and History of Turkish or Turkic 2014 (9/2): 1763-1779.

²⁰ Terlemez, Murat. 2002. "Modern Sporun Sosyolojik ve Tarihsel Temelleri". Spor bilimleri dergisi, no. 2/1: 22.

²¹ Okay, Cüneyd. 2002. "The Introduction, Early Development and Historiography of Soccer in Turkey: 1890-1914". Soccer & Society 2002 (3:3): 4.

²² Ibid., 5

Fotbalový turnaj měl velký vliv a přání mladých osmanských Turků po účasti ve fotbalových utkáních bylo obrovské. Skupina mladých Turků studujících na Galatasaray Lisesi²³ (střední škola, gymnázium) se jednoho dne rozhodla založit svůj vlastní fotbalový tým. Jejich touhou bylo se s anglickými týmy měřit. Klub však vznikl za nepříznivých podmínek, jelikož ze strany osmanské vlády bylo fotbalové prostředí stále sledováno. Kromě zákazu o účasti Osmanů ve fotbalových utkáních bylo zakázáno i mimoškolní sdružování mládeže. Tato skupina mládenců hrála nejdříve na školních chodbách, čímž došlo ke zničení několika oken. Následně bylo hraní fotbalu ve škole zakázáno a poté, co se o aktivitách studentů dozvěděl sultán Abdülhamid, bylo hraní fotbalu zcela zakázáno i mimo školy. To však neodradilo studenty v čele s mladým Ali Sami Yenem. Skupina těchto studentů se i přes všechna rizika rozhodla chodit každý týden hrát fotbal na pole a prostranství, kde se tehdejší fotbalová komunita scházela. Ali Sami Yen později popsal tyto události takto: *„Zesnulý Abdurrahman Şeref si nás, studentské milovníky fotbalu, vždy pozval do svého kabinetu, postavil se naproti nám a zeptal se nás, jestli jsme opět hráli fotbal. Vždy jsme všichni zmlkli a nikdo z nás neodpovídal. Následně se k nám náš milovaný ředitel vždy přiblížil, praštil nás svou velkou rukou a řekl, že už nás nikdy nechce vidět běhat s míčem. Jakmile jsme však opustili školu, pokaždé jsme šli hrát fotbal.“*²⁴

Postupně začala být skupina sledována osmanskými kontrolory. I přes facky, které mládenci dostávali od ředitele lycea, i přes školní tresty, sledování ze strany kontrolorů a přes hrozbu vazby, nepřestávala skupina hrát fotbal. První utkání, které skupina těchto mladých studentů v roce 1905 odehrála proti řeckému týmu, vyhrála 2-0. Po utkání skandovali diváci „Galata Sarayı Efendileri!“, neboli „pánové Galatasaraye!“ (Galata – název čtvrti, Saray – palác, Efendi – vážený pán).²⁵

V roce 1908 se stal ředitelem Galatasaray Lisesi Tevfik Fikret, velký kritik sultánovy represivní politiky, jehož přístup k fotbalu byl, narozdíl od jeho předchůdce, odlišný a své studenty v této aktivitě podporoval. Po mladoturecké revoluci²⁶ tak mladému klubu v mnoha směrech pomohl.²⁷

²³ Jedna z nejprestižnějších tureckých středních škol, která byla založená již v roce 1481 za vlády sultána Bayezida II. “Galatasaray Lisesi”. Atatürk Ansiklopedisi. Accessed April 2, 2022. <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/galatasaray-lisesi/>.

²⁴ “İlk Yıllar”. Galatasaray. Accessed April 4, 2022. <https://www.galatasaray.org/s/ilk-yillar/16>.

²⁵ Ibid.

²⁶ Ozbroyená revoluce vedena mladoturky, kteří požadovali znovuzavedení ústavy. “Young Turk Revolution”. Accessed 4 April, 2022. New World Encyclopedia.

https://www.newworldencyclopedia.org/entry/Young_Turk_Revolution.

²⁷ “İlk Yıllar”. Galatasaray SK. Accessed April 4, 2022. <https://www.galatasaray.org/s/ilk-yillar/16>.

V období, kdy se blížil odchod sultána Abdülhamida, který fotbalovému prostředí již nevěnoval takovou pozornost, vznikl svobodnější prostor pro zakládání nových fotbalových klubů. Do roku 1907 je registrován oficiální vznik fotbalového klubu Fenerbahçe, avšak u vzniku klubu byly i ti, kteří již předtím neúspěšně založili tým Black Stockings a poté Kadıkeuy Football Club. Tímto se tedy dá říci, že klub vznikl ve skutečnosti již v roce 1899, druhý pokus následoval v roce 1902 a třetí pokus, tentokrát již úspěšný, následoval v roce 1907. Vznik tohoto klubu, tedy třetí pokus, nebyl tolik rizikovým, jako tomu bylo u klubu Galatasaray. Jednoho jarního odpoledne roku 1907 se po fotbalovém utkání sešli ve třetím patře domu ve čtvrti Moda mladí kadıköyští obyvatelé - Ziya Songülen, Ayetullah Bey a Necip Okaner. Domluvili se na vzniku klubu a prezidentem byl jmenován Ziya Songülen, který byl synem vedoucího londýnského velvyslanectví. Ayetullah Bey, syn osmanského generála Şevkiho Paşi, byl jmenován generálním sekretářem. A Necip Okaner, synovec slavného osmanského literáta Samipaşazade Sezaie, byl jmenován kapitánem týmu. Název Fenerbahçe je spojením slov fener, tedy maják, a bahçe, což znamená zahrada. Hlavním prvkem loga se stal právě zmíněný maják, který stojí v zahradě, na kterou je výhled z pobřeží čtvrtě Moda. Zmíněná zahrada leží ve čtvrti s názvem Fenerbahçe, podle čehož vznikl i název klubu.²⁸

Již v roce 1903 vznikl klub Beşiktaş. Založilo ho společně dvacet dva pánů, z nichž většina měla původ z oblasti Kavkazu²⁹. Prezidentem byl jmenován Mehmet Şamil Şaplı, diplomat a novinář. Nejdříve byl klub založen pod názvem Bereket Jimnastik Kulübü jako gymnastický klub, který se věnoval jiným sportovním odvětvím, než je fotbal. Mezi zájmy zakladatelů patřily sporty jako gymnastika, box, güreş (zápasy) a vzpírání. Pronásledování byli zakladatelé ještě krátce před vznikem klubu, a to pouze z důvodu zmíněného zákazu sdružování, avšak díky konexím se podařilo přesvědčit sultána, že je mladíky provozovaná činnost zdraví prospěšná. Mladíci navíc neprovozovali hraní fotbalu, což v přesvědčování sultána pravděpodobně hrálo hlavní roli. Po mladoturecké revoluci byl klub přejmenován na Beşiktaş Osmanlı Jimnastik Kulübü. I přes to, že se jedná o nejstarší turecký sportovní klub, začal provozovat fotbal až od roku 1911. Beşiktaş JK, jak je klub dnes znám, je tak považován za první registrovaný turecký sportovní klub.³⁰

Po mladoturecké revoluci v roce 1908 se dostala k vládě mladoturecká nacionalistická strana İttihad ve Terakki Cemiyet (výbor Jednoty a Pokroku) a byla opět vyhlášena ústava (po zrušení

²⁸ "Tarihçe". Fenerbahçe SK. Accessed April 4, 2022. <https://www.fenerbahce.org/kulup/tarihce>.

²⁹ "Beşiktaş'ın kurucuları". Besiktas JK. Accessed April 4, 2022. <https://bjk.com.tr/tr/cms/tarihce/2/80/>.

³⁰ "Kuruluş". Besiktas JK. Accessed 4 April, 2022. <https://bjk.com.tr/tr/cms/tarihce/2/73>.

ústavy 1878³¹). Strana věřila, že bude možné využít fotbal k propagaci tureckého nacionalismu.³² Uskutečnit tuto vizi bylo nicméně těžší, než byl předpoklad, jelikož se přístup konzervativního muslimského obyvatelstva neměnil snadno. Během ústavního režimu s více politickými stranami se fotbal postupně mezi muslimské obyvatelstvo prosazoval a docházelo k zásadním změnám ve společenském životě, čehož bylo dosaženo zrušením cenzury. Byly tak vydávány sportovní texty a deníky, které společnost informovaly o hře zvané fotbal. Tímto způsobem bylo dosaženo rozšíření sportu i mezi konzervativní muslimské obyvatelstvo.

Na vybraných hřištích se v průběhu let hrála utkání, která byla přístupná zdarma. Tato utkání tak začaly sledovat tisíce lidí a postupem času tyto počty rostly. Po roce 1910 se začala hrát „Páteční liga“ určená pouze pro muslimské obyvatelstvo, v neděli se naopak hrála „Nedělní liga“ určená pro nemuslimské obyvatelstvo, v roce 1913 pak byla vytvořena Istanbulská fotbalová asociace. V tomto roce již hrálo fotbal pět tisíc obyvatel Istanbulu a na konci roku 1918 bylo ve městě 800-1000 licencovaných, tedy profesionálních, fotbalistů.³³

V kontextu tohoto období (1908-1914) je nutné také zmínit klub Altınordu. Tento klub byl založen v roce 1910 s původním názvem „Terakki“ (Pokrok) a několik členů klubu byli nemuslimové. Kvůli rozhodnutí, které bylo přijato na kongresu konaném v lednu 1914, dostal klub nový název, který vybral Ziya Gökalp³⁴. Nově se klub jmenoval „Altınordu İdman Yurdu“ (poturečtělý název – Sports club). Následně byli z klubu vyloučeni všichni neturečtí členové a prezidentem se stal Talat Paşa³⁵. Klub poté vyhrál „Nedělní ligu“ pětkrát po sobě, k čemuž přispělo i zapojení fotbalistů Fenerbahçe, Beşiktaşe a Galatasaraye do první světové války, zatímco fotbalistům Altınordu byla udělena výjimka. Kurthan Fişek ve své knize připisuje úspěchy tohoto klubu právě propojení s výborem Jednoty a Pokroku, který po převratu v roce 1913 přijal tento klub jako svou reprezentaci, čímž se z něj de facto stal „státní klub“. Samotné pojmenování klubu ze strany státu a odstranění cizích vlivů svědčí o tom, že bylo Altınordu

³¹ V roce 1876 byla po mladoosmanské revoluci zavedena ústava, která vydržela pouze do roku 1878, kdy byla sultánem zrušena. “Abdülhamid II: Ottoman sultan”. Britannica. Accessed April 4, 2022. <https://www.britannica.com/biography/Abdulhamid-II>.

³² Okay, Cüneyd. 2002. “The Introduction, Early Development and Historiography of Soccer in Turkey: 1890-1914”. Soccer & Society 2002 (3:3): 5.

³³ Ibid

³⁴ Básník, spisovatel, sociolog. Tvář tureckého nacionalismu. “Ziya Gökalp: Turkish author”. Britannica. Accessed April 5, 2022. <https://www.britannica.com/biography/Ziya-Gokalp>.

³⁵ Jeden z hlavních představitelů mladoturků. Ministr vnitra v letech 1913-1918. “Talat Pasha: Turkish statesman”. Britannica. Accessed 5 April, 2022. <https://www.britannica.com/biography/Talat-Pasa>.

İdman Yurdu klubem, který měl reprezentovat ideologii tureckého nacionalismu a panturkismu.³⁶

Mezi významné události týkající se Fenerbahçe v tomto období patří cesta do Ruska na fotbalové turné. Vztahy mezi Osmanskou říší a carským Ruskem byly již od 16. století napjaté, což dokládá i několik vojenských střetů a válek, z nichž většina proběhla v 19. století. V roce 1914 dostalo Fenerbahçe, jakožto vítěz posledních dvou turnajů istanbulské ligy, pozvánku do Oděsy, kde se mělo utkat s tamním fotbalovým klubem a následně i s dalšími ruskými týmy. Osmanský stát toto vnímal jako příležitost k utužení vztahů s Ruskem. Fenerbahçe absolvovalo několik utkání, která byla s velkým zájmem sledována obyvatelstvem obou zemí. Během tohoto období se ukázalo, že se nepřátelství mezi oběma státy neprojevuje stejným způsobem v politice a ve společnosti.³⁷

Toto sblížení netrvalo dlouho, protože začala první světová válka a oba státy stály opět proti sobě. Postupně se však, s pádem carského režimu a následně i vznikem Turecké republiky, oba státy opět sblížily.

Během Války za nezávislost hrál fotbal také svou roli. Především tedy fotbalisté, kteří se do války zapojili. Zde má své místo opět Fenerbahçe, jehož fotbalisté se přímo i účastnili Balkánských válek v letech 1912-1913, čímž si klub získal velký obdiv společnosti a stal se tak nejpopulárnějším týmem období Osmanského státu. K reprezentaci ideologie tureckého nacionalismu a panturkismu mělo původně díky své popularitě sloužit Fenerbahçe, avšak Talat Paşa byl ve svém snažení stát se prezidentem klubu neúspěšný. Během první světové války klub pořádal různé organizace a utkání proti britským týmům, které se mu dařilo porážet, čímž se alespoň trochu snažil zvednout náladu tureckým fotbalovým fanouškům a alespoň částečně tedy i turecké společnosti.³⁸

Dne 3. května roku 1918 klub navštívil Mustafa Kemal Atatürk, čímž se klub dodnes pyšní. Mustafa Kemal strávil den s představiteli klubu a do klubového deníku zanechal vzkaz, ve kterém píše: „*Slyšel jsem o skvělé práci klubu Fenerbahçe, kterou všichni oceňují, a bylo mou*

³⁶ Zelyurt, Mert Kerem. 2014. "Türkiye'de futbolun tarihine bir bakış: Toplumsal sonuçları açısından futbol ve siyaset ilişkisi". International Periodical For The Languages: Literature and History of Turkish or Turkic 2014 (9/2): 1767.

³⁷ Kocatürk, Önder. 2015. "Fenerbahçe futbol takımının Rusya seyahati (8-22 Haziran 1914)". International Periodical for the Languages: Literature and History of Turkish or Turkic 2015 (10/9): 341-366.

³⁸ Demir, Numan. 2020. "Millî Mücadele döneminde Fenerbahçe'nin yeri ve önemi". Diplomová práce, İstanbul Gelişim Üniversitesi. 20

*povinností tento klub navštívit a poblahopřát k věčnému patriotismu. Tuto svou povinnost jsem mohl realizovat až dnes. Zaznamenávám zde svá uznání a blahopřání. 3. května 1334 (1918).*³⁹

Později bylo datum 3. května označeno za oficiální vznik klubu. Jak už bylo výše zmíněno, tak se do Války za nezávislost zapojili přímo i fotbalisté. Fenerbahçe tehdy pomáhalo, pravděpodobně i díky lokalitě, ve které se klub nachází, pašovat do Anatólie zbraně a munici. Istanbul byl během této války okupován a klub tak byl sledován. V červnu roku 1920 vtrhli do klubu vojáci okupačních sil a následně došlo k jeho uzavření. Vysvětlení generála Harringtona bylo a stručné: „*Objevily se informace, že Fenerbahçe spolupracuje s národními odbojovými skupinami v Anatólii a tajně pašuje zbraně a vojenskou munici.*“⁴⁰ Uzavřený byl klub však pouhé dva měsíce, jelikož na generála Harringtona byl ze strany společnosti velký tlak. Rozhodl se tedy klub opět otevřít.⁴¹

Jako odplatu vnímal klub událost z 29. června roku 1923. Jednání v Lausanne se již blížilo ke svému konci a bylo jasné, že okupační síly budou muset opustit turecké území. Generál Harrington se rozhodl ještě před svým odjezdem uspořádat jedno poslední fotbalové utkání, které měl hrát britský výběr armádních fotbalistů proti tureckému výběru.⁴²

Bylo vydané prohlášení o tom, že britská armáda vyzývá turecké kluby, aby se spojily a utkaly s britským výběrem v jednom utkání, jehož vítěz převezme velký pohár se jménem vrchního velitele. Britský výběr byl složen z nejlepších hráčů tří britských armádních klubů, které v Istanbulu hrály (Coldstream Guards, Irish Guards, Grenadier Guards. Ze strany tureckých týmů odpovědělo pouze Fenerbahçe: „*Klub Fenerbahçe přijímá návrh generála Harringtona a bude hrát pouze se svým vlastním kádrem, a to bezpodmínečně.*“⁴³

Dá se tedy konstatovat, že klub vnímal tuto událost do jisté míry jako odplatu. Utkání se odehrálo na stadionu Taksim, kde se nyní nachází park Gezi. Turecký klub utkání vyhrál, když dvěma góly otočil skóre ve druhém poločase útočník Zeki Rıza Sporel, a klub tak získal pohár generála Harringtona.⁴⁴ Celá tato událost se dá považovat za ukázkou skutečnosti, že zejména fotbal byl od samých počátků propojen s politikou a fotbalové události měly politický dopad.

³⁹ Ibid. 22

⁴⁰ Ibid. 29

⁴¹ Ibid. 26-30

⁴² Ibid. 30

⁴³ Ibid. 30

⁴⁴ “Fenerbahçe'nin General Harrington zaferi!”. Sporx. Accessed April 5, 2022.

<https://www.sporx.com/tv/futbol/superlig/fenerbahce/fenerbahcenin-general-harrington-zaferiSXTVQ54003SXQ>.

2.1.2 Republikánské období

Rozvoj fotbalu na vyšší úroveň se v Turecku kryl se založením republiky. Krátce před vznikem Turecké republiky, v roce 1922, bylo společně šestnácti sportovními kluby založeno Sdružení tureckých výcvikových spolků (Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakı – TICI). Jednalo se o národní sportovní organizaci, kterou si však řídily samotné kluby a která měla demokratickou strukturu. Cílem bylo rozšířit sport na celostátní úroveň. V rámci TICI vznikla po jednáních v roce 1923 i Turecká fotbalová federace (TFF). Postupem času však následovaly problémy, které uvnitř TICI vznikly mezi jednotlivými sportovními kluby. Začaly se hrát různé soutěže pod různými názvy a nastal chaos. Řízení sdružení se odklonilo od své demokratické identity a státní zástupci začali kluby kritizovat, že se nezvládají řídit samy. V důsledku toho se sportovní správa dostala v roce 1936 pod kontrolu státu, tedy Republikánské lidové strany (Cumhuriyet Halk Partisi – CHP). Konkrétně pod správu nově vzniklé Turecké sportovní asociace (Türk Spor Kurumu).⁴⁵ Turecká sportovní asociace byla zřízena po vzoru nacistického Německa, kde měl řízení sportu na starost Carl Diem.⁴⁶ Pro turecký sportovní svět to znamenalo, že je sport řízen státem.⁴⁷

I v republikánském období je možné najít příklady klubů, jako byly v pozdní osmanské době Altınordu. Dalším z klubů, který může být jasným ukazatelem, že byl fotbal často využíván k propagaci oficiální ideologie, je klub, který nesl název Slunce (Güneş). Už samotný název klubu je vysoce pro-režimní a odkazuje na jednu z hlavních reforem 20. a 30. let 20. století: reformu jazyka, která si kladla za cíl „očistění“ jazyka od cizích prvků. Cílem státu bylo vytvořit nový jazyk, který by patřil pouze Turkům. Teorie slunečního jazyka (Güneş-Dil Teorisi) měla dokázat, že všechny jazyky pocházejí z jednoho starého jazyka, kterým měla být turečtina.⁴⁸

Není tedy překvapením, že mezi zakladateli klubu byli lidé blízcí prezidentovi republiky Mustafu Kemalü Atatürkovü, v důsledku čehož vydal prezident v roce 1933 příkaz ke změně

⁴⁵ Zelyurt, Mert Kerem. 2014. "Türkiye'de futbolun tarihine bir bakış: Toplumsal sonuçları açısından futbol ve siyaset ilişkisi". *International Periodical For The Languages: Literature and History of Turkish or Turkic* 2014 (9/2): 1768.

⁴⁶ Generální sekretář olympijských her v Berlíně, které se konaly roku 1936. "Strážci dědictví. Mezinárodní olympijská akademie slaví 60 let". *Olympijský tým*. Accessed April 5, 2022. <https://www.olympijskytym.cz/article/strazci-dedictvi-mezinarodni-olympijska-akademie-slavi-60-let>.

⁴⁷ Devocioğlu, Sebahattin. 2008. "Türkiye'de futbolun kurumlaşması". *Gazi İletişim ve araştırma dergisi* 2008 (26): 7.

⁴⁸ Aytürk, İlker. 2004. "Turkish Linguists against the West: The Origins of Linguistic Nationalism in Atatürk's Turkey". *Middle Eastern Studies* 2004 (40/6): 16-17.

názvu klubu, který se původně jmenoval Ateş-Güneş (oheň-slunce), na Güneş.⁴⁹ Vláda, která má od vzniku republiky své sídlo v Ankaře, neměla do té doby v Istanbulu žádný klub, který by ji zastupoval.

Klub Güneş byl založen skupinou lidí, kteří předtím působili v klubu Galatasaray, ale po neshodách se rozhodli jít svou vlastní cestou. Ke klubu Güneş se nově přidalo i několik fotbalistů Galatasaray. Nespokojenost Galatasaraye postupem času narůstala a když se 4. července 1937 hrálo utkání právě mezi těmito kluby, došlo na hřišti k velkým potyčkám a šarvátkám. V reakci na to vydal tehdejší předseda vlády İsmet İnönü prohlášení, ve kterém kritizoval nedávno zrušené T.I.C.I za slabé a neefektivní řízení sportu v zemi a dále vyhrožoval uzavřením klubů. Je na místě se domnívat, že tato výhrůžka směřovala zejména směrem ke klubu Galatasaray.

Jak uvedl Yiğit Akın ve své knize v roce 2005: „*Skutečnost, že chování klubů bylo ve 30. letech v rozporu s kemalistickými cíli státní politiky a nemohla se tedy naplnit státní očekávání, vedlo k vymizení střizlivého přístupu elit ke klubům.*“⁵⁰ V sezóně, která probíhala v letech 1937-1938, se stal Güneş mistrem Istanbulské ligy, ale krátce po úmrtí Mustafy Kemala Atatürka, oznámil klub ukončení své činnosti a zanikl.⁵¹

2.2 Vývoj fotbalu od druhé poloviny 20. století

Když Turecko přešlo k multipartismu, dostala se v roce 1950 k moci Demokratická strana (Demokratik Parti – DP). Následně se zájem o fotbal, který se postupně stal součástí každodenního života, ještě zvýšil. Tento sport se začal přijímat jako profesionální povolání a docházelo k jeho komercializaci. Byly založeny i nižší soutěže a pro každou tureckou provincii byl založen fotbalový klub, přičemž se poslanci, kteří byli zvoleni za jednotlivé provincie, snažili „svým“ klubům co nejvíce ulehčit situaci a umožnit jim tak postup do profesionálních soutěží.⁵²

⁴⁹ “Atatürk’ün tuttuğu takım: Güneş Spor Kulübü”. Indigo. Accessed April 5, 2022. <https://indigodergisi.com/2018/08/aturk-gunes-spor-kulubu/>.

⁵⁰ Zelyurt, Mert Kerem. 2014. “Türkiye’de futbolun tarihine bir bakış: Toplumsal sonuçları açısından futbol ve siyaset ilişkisi”. *International Periodical For The Languages: Literature and History of Turkish or Turkic* 2014 (9/2): 1767-1768.

⁵¹ “Atatürk’ün tuttuğu takım: Güneş Spor Kulübü”. Indigo. Accessed April 5, 2022. <https://indigodergisi.com/2018/08/aturk-gunes-spor-kulubu/>.

⁵² Karataş, Özgür. 2014. “Türkiye de futbol ve siyaset ilişkisi”. *Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi* 2014 (1/2): 42

Vazba mezi politikou a fotbalem byla tedy velmi znát i zde. Bylo tomu i tentokrát také v případě Fenerbahçe. Mezi istanbulskými poslanci byli ve stranách Zeki Rıza Sporel a Osman Kavrakoglu, kteří předtím působili ve Fenerbahçe jako fotbalisté. Prezidenti klubu byli v průběhu let 1950-1960 členy DP a docházelo i k tomu, že tyto klubové prezidenty jmenoval sám Adnan Menderes, předseda turecké vlády v letech 1950-1960.⁵³

Skutečnost, že docházelo k míšení vládních politiků do klubových záležitostí potvrzuje ve svém vyjádření z roku 2014 i bývalý prezident klubu Ali Şen, který tuto funkci zastával v letech 1981-1983 a 1994-1998: „Jeden čas začal zasahovat do záležitostí klubu Adnan Menderes. V roce 1954 vládl sám. Sportovní kluby jsou prostředkem k získání voličů a v té době mělo Turecko 24 milionů obyvatel. Jestliže k tomu docházelo v době, kdy měla tato země takhle málo obyvatel, je přirozené, že k tomu dochází i v době, kdy je zde 76 milionů obyvatel. Jinou věcí je, zda to dovolí prezident klubu. Za mého funkčního období se to nestalo.“⁵⁴

V roce 1959 vznikla národní liga a fotbal se v Turecku začal ještě více rozšiřovat. Začaly vznikat další nižší soutěže, které se různě dělily. V provinciích a městech vznikaly nové fotbalové kluby, často jako výsledek předvolebních slibů. To vše přispělo k rozvoji fotbalového průmyslu, jelikož se zvýšil počet diváků, došlo k rozvoji rozhlasových a tištěných médií a zvýšil se počet fotbalistů.⁵⁵

V 70. letech vládl v Turecku chaos. Byla vysoká inflace a nezaměstnanost. Neustále docházelo k potyčkám mezi pravicovými a levicovými voliči. Na konci sedmdesátých let vytvořil Turgut Özal nový ekonomický program, který byl zveřejněn 24. ledna 1980. Mělo dojít k omezení veřejných výdajů, snížení mezd a měl být zaveden volný měnový kurz.⁵⁶

Byla zavedena strategie otevřeného růstu, jehož cílem bylo zvýšit produktivitu a konkurenceschopnost. Když v roce 1980 proběhl vojenský puč a na dobu pěti let byly zakázány politické strany, znamenalo to, že může být nový neoliberalní program snadněji realizován. Generál Kenan Evren se rozhodl k různým omezením ve veřejné sféře. Byla pozastavena činnost odborů, byli stíháni vedoucí pracovníci DISK (Türkiye Devrimci İşçi Sendikaları

⁵³ Zelyurt, Mert Kerem. 2014. "Türkiye'de futbolun tarihine bir bakış: Toplumsal sonuçları açısından futbol ve siyaset ilişkisi". International Periodical For The Languages: Literature and History of Turkish or Turkic 2014 (9/2): 1769.

⁵⁴ "Ali Şen: Trabzon tribününde maç izleyen tek başkan benim". En Son Haber. April 7, 2022.

<https://www.ensonhaber.com/kralspor/futbol/ali-sen-trabzon-tribununde-mac-izleyen-tek-baskan-benim>.

⁵⁵ Zelyurt, Mert Kerem. 2014. "Türkiye'de futbolun tarihine bir bakış: Toplumsal sonuçları açısından futbol ve siyaset ilişkisi". International Periodical For The Languages: Literature and History of Turkish or Turkic 2014 (9/2): 1769.

⁵⁶ Ibid. 1771.

Konfederasyonu – Konfederace revolučních odborových svazů Turecka), byly zakázány stávky a podobně.⁵⁷

I v tomto období bylo patrné propojení politiky a fotbalu. V roce 1981, kdy fotbalový klub Ankaragücü vyhrál finále tureckého poháru proti Bolusporu, rozhodl Kenan Evren o tom, že by ankarský klub měl postoupit z nižší soutěže, kde do té doby hrál, do nejvyšší turecké ligy.⁵⁸

Turgut Özal si také velmi dobře uvědomoval dopady a důležitost tohoto sportu pro společnost. V roce 1988 prohlásil, že se jedná o sport, který přitahuje v Turecku nejvyšší pozornost a že má pozitivní dopady na morálku lidí. Také prohlásil, že by měly být vyřešeny ekonomické otázky fotbalových klubů. Během svého období tak například pomohl těmto klubům úlevami na daních.⁵⁹

I v tomto období bylo možné sledovat, jakým způsobem si politici získávají sympatie voličů. Například na shromážděních Vlastenecké strany (Anavatan Partisi – ANAP) docházelo k příslibu mistrovského titulu v případě, že bude ANAP zvolena. Postupem času to začalo vyvolávat spekulace a podezření, že především v nižších soutěžích dochází k ovlivňování výsledků utkání. Stalo se například, že mistrem třetí ligy se staly dva týmy zároveň, a naopak bylo zase jiným klubům zabráněno v sestupu do nižší soutěže.⁶⁰

V devadesátých letech existoval velmi blízký vztah mezi starosty měst a fotbalovými kluby. Stávalo že, že byly fotbalové kluby využívány pro politické účely a investice různých politických stran, které ovládaly jednotlivá města.⁶¹ V roce 2004 bylo starostům zakázáno být zároveň i prezidenty klubu, jelikož stoupala kritika, že se tak jedná o nespravedlivé soutěžení. Svůj zájem o fotbal nikdy netajil ani dlouhodobý starosta Ankary Melih Gökçek, kterého tento zákaz neodradil a svou funkci vykonával dále jako „čestný prezident“ místního Ankarasporu.⁶²

⁵⁷ Ibid. 1771.

⁵⁸ “12 Eylül'ün kara mirası... Ankaragücü 1. lige marş marş!”. Cumhuriyet. Accessed April 8, 2022. <https://www.cumhuriyet.com.tr/haber/12-eylulun-kara-mirasi-ankaragucu-1-lige-mars-mars-275149>.

⁵⁹ Zelyurt, Mert Kerem. 2014. “Türkiye'de futbolun tarihine bir bakış: Toplumsal sonuçları açısından futbol ve siyaset ilişkisi”. International Periodical For The Languages: Literature and History of Turkish or Turkic 2014 (9/2): 1772.

⁶⁰ Ibid. 1771-1772.

⁶¹ Yildirim, A. Kadir. 2019. “Patronage and industrial football: explaining the de-politicization of Turkish soccer fandom”. Soccer & Society 2019 (20:2): 239.

⁶² Zelyurt, Mert Kerem. 2014. “Türkiye'de futbolun tarihine bir bakış: Toplumsal sonuçları açısından futbol ve siyaset ilişkisi”. International Periodical For The Languages: Literature and History of Turkish or Turkic 2014 (9/2): 1773.

3 Dvacet let působení Azize Yıldırma

V této kapitole se budu soustředit na klub Fenerbahçe a konkrétně pak na období, kdy v klubu vykonával funkci prezidenta Aziz Yıldırım. Budu analyzovat, jakým způsobem se klub během tohoto období (1998-2018) prezentoval vůči veřejnosti.

3.1 Klub předmětem zájmů

V předchozí kapitole bylo ukázáno, jakým způsobem bylo fotbalové prostředí v průběhu dekad propojené s politikou. Bylo vysvětleno, že vztah určitých fotbalových klubů s politiky byl v Turecku téměř vždy. Vždy to mělo svůj důvod, ať už to byla snaha získat si voliče prostřednictvím popularity klubu, či vytvoření nového klubu za účelem propagace ideologie.

Vztah klubu Fenerbahçe a politiků byl založen právě na popularitě tohoto klubu, které trvala od období Balkánských válek. Jako důkaz se dá považovat návštěva Mustafy Kemala Atatürka a dále pak řízení klubu Demokratickou stranou (DP) v průběhu 50. let. Tři nejdůležitější kluby, jejichž vznik byl v předchozí kapitole popsán (Galatasaray, Beşiktaş, Fenerbahçe), byly vždy rozlišovány na základě různých sociálních tříd, což souvisí s původem a vznikem těchto klubů: Galatasaray byl označován jako klub aristokracie, Fenerbahçe jako klub buržoazie a Beşiktaş jako „klub lidu“. Jiné, ale podobné rozlišení těchto klubů bylo vždy následující: Galatasaray jako ten nejstarší, Fenerbahçe jako klub bohatých a Beşiktaş jako klub podceňovaných.⁶³ Ačkoli jsou tato rozlišení v dnešní turecké fotbalové společnosti minulostí, je možné pozorovat, že se takové rysy u zmíněných klubů stále objevují. A to jak po ekonomické stránce, tak po té sportovní.

Aziz Yıldırım působil ve vedení Fenerbahçe v letech 1990-92 a v roce 1998 se stal prezidentem poté, co ve volbách porazil svého soka Vefa Küçükü a pouhý jeden hlas. Od začátku do klubu investoval hodně financí. Kompletně nechal přestavět stadion Fenerbahçe.⁶⁴ Ten nese jméno jednoho ze svých dlouholetých prezidentů Şükrü Saracoğlu, který byl v letech 1942-1946⁶⁵ zároveň předsedou turecké vlády. Yıldırım převzal místo prezidenta klubu po Ali Şenovi, který v 80. letech obchodoval s kůží a nyní je tureckým partnerem ruské státní plynárenské

⁶³ Yıldırım, A. Kadir. 2019. "Patronage and industrial football: explaining the de-politicization of Turkish soccer fandom". *Soccer & Society* 20(2): 237.

⁶⁴ "Aziz Yıldırım Biyografisi: Aziz Yıldırım Kimdir?". *Haberler*. Accessed April 20, 2022. <https://www.haberler.com/aziz-yildirim/biyografisi/>.

⁶⁵ Vláda strany CHP. Şükrü Saracoğlu byl prezidentem klubu v letech 1934-1950. "Şükrü Saracoğlu". *Fenerbahçe*. Accessed April 20, 2020. <https://www.fenerbahce.org/kulup/sukru-saracoglu>.

společnosti Gazprom⁶⁶. I zdroj příjmů Azize Yıldırımı pochází z podnikání, jelikož je majitelem společnosti Maktaş Mühendislik, což je firma aktivní v oblasti inženýrství⁶⁷.

Prezidenti klubů jsou většinou podnikatelé, ke kterým má fanouškovská komunita důvěru, že klubu mohou nejen z ekonomického hlediska pomoci. To potvrzují i články 58 a 59 ústavy, které mají podporovat sport a zlepšovat jeho provozování, podporovat sportovce a zvyšovat institucionalizaci. Profesionální kluby mají úlevy na daních. Zde hraje důležitou roli klientelismus, mezi jehož formy mohou patřit sponzorské obchody či výstavba infrastruktury.⁶⁸

Z pohledu prezidentů klubů je tedy důležité mít s nejvyššími politiky dobré vztahy. To se projevilo například v roce 2002, když tehdejší předseda ANAP a premiér Mesut Yılmaz prohlásil před volbami do parlamentu v jednom televizním vysílání, že z klubu Galatasaray udělají mistra. Nelíbilo se to zejména fanouškům Fenerbahçe, kteří při následujícím ligovém utkání pověsili na tribuně transparent s velkým nápisem „*Uvidíme se u volebních uren, pane Mesute*“. Po utkání se k události vyjádřil prezident klubu Aziz Yıldırım, který prohlásil, že diváci, kteří tento transparent vyvěsili, budou mít vstup na stadion zakázán a neměli by o sobě tvrdit, že fandí Fenerbahçe.⁶⁹

Je tedy na místě se domnívat, že si prezident klubu nechtěl předsedu důležité strany poštvat proti sobě. Je možné, že si Mesut Yılmaz chtěl tímto prohlášením získat sympatie fanoušků jednoho z nejdůležitějších klubů, ale efekt byl kontraproduktivní, jelikož si proti sobě poštvál fanoušky jiného důležitého klubu. I to může být jedním z důvodů, proč skončily volby pro jeho stranu velmi špatně a proč Mesut Yılmaz následně odešel z politiky⁷⁰.

Vítězem voleb se stala Strana spravedlnosti a rozvoje (Adalet ve Kalkınma Partisi – AKP). Premiérem se stal Recep Tayyip Erdoğan, který byl vždy znám svými sympatiemi k Fenerbahçe, což bylo důvodem, proč fanoušci klubu vyvěsili transparent s nápisem „*Fanoušek Fenerbahçe premiérem Turecku sluší*“.⁷¹

⁶⁶ “Ali Şen kimdir?”. Akit. Accessed April 20, 2022. <https://www.yeniakit.com.tr/biyografi/ali-sen>.

⁶⁷ “Aziz Yıldırım Biyografisi: Aziz Yıldırım Kimdir?”. Haberler.com. Accessed April 20, 2022. <https://www.haberler.com/aziz-yildirim/biyografisi/>.

⁶⁸ Yıldırım, A. Kadir. 2019. “Patronage and industrial football: explaining the de-politicization of Turkish soccer fandom”. Soccer & Society 2019 (20:2): 239-240.

⁶⁹ “Sandıkta görüşürüz Mesut Bey”. Hürriyet. Accessed April 20, 2022. <https://www.hurriyet.com.tr/sandikta-gorusuruz-mesut-bey-16815412>.

⁷⁰ “Eski Başbakanlardan Mesut Yılmaz'ın vefatının üzerinden bir yıl geçti”. Anadolu Ajansı. Accessed April 20, 2022. <https://www.aa.com.tr/tr/gundem/eski-basbakanlardan-mesut-yilmazin-vefatinin-uzerinden-bir-yil-gecti/2406387#>.

⁷¹ Yanarocak, Hay Eytan Cohen. 2012. “The Last Stronghold: The Fenerbahçe Sports Club and Turkish Politics”. Tel Aviv Notes 2012: 2-3.

V dubnu roku 2007, kdy klub slavil sto let od svého vzniku, bylo uspořádáno přátelské utkání mezi syrským klubem El-Ittihad a Fenerbahçe. Utkání bylo uspořádáno k příležitosti nově vzniklého fotbalového stadionu, který nechal postavit syrský prezident Bašár al-Asad. Událost byla vnímána jako příležitost k utužení vztahů mezi Sýrií a Tureckem a není tedy překvapením, že se utkání jako diváci zúčastnili oba vládcí těchto zemí. Premiér zde tedy využil Fenerbahçe k podpoře zahraničně-politických zájmů Turecka.⁷²

Za jednu z vazeb mezi Fenerbahçe a státem se dá považovat i dohoda o spolupráci mezi klubem a firmou Ülker⁷³, jejíž byl Erdoğan do roku 2002 distributorem produktů v Istanbulu a později převzal tato práva jeho syn Ahmet Burak. V roce 2006 byl basketbalový tým Ülkerspor, který byl vlastněn a sponzorován společností Ülker, zrušen. Společnost začala sponzorovat basketbalový tým Fenerbahçe, který se poté v rámci dohody přejmenoval na Fenerbahçe Ülker. Na základě této dohody byla pro basketbalový tým postavena nová hala, která se dodnes jmenuje Ülker Sports Arena. Tato společnost začala v tomto období finančně podporovat i fotbalovou a basketbalovou národní reprezentaci.⁷⁴

Na těchto příkladech zde uvedených se projevuje, jakým způsobem může fungovat klientelismus ve vztahu fotbal a politika. Co se týče výstavby infrastruktury, Fenerbahçe není zdaleka jediným klubem, kterému byla taková pomoc poskytnuta. V lednu roku 2011 byl otevřen nový fotbalový stadion Galatasaray. Stadion byl postaven Správou hromadného bydlení (Toplu Konut İdaresi Başkanlığı – TOKİ)⁷⁵, což je společnost přímo napojená na stát a realizuje výstavbu infrastruktury dle jeho přání⁷⁶.

Během první dekády svého působení v klubu učinil Aziz Yıldırım několik důležitých kroků, kterými si získal fanoušky na svou stranu. Kromě zmíněné basketbalové haly nechal postavit nová sportovní střediska a po vzoru amerických sportovních klubů znásobil sociální aktivity Fenerbahçe. Toho dosáhl prostřednictvím různých projektů, jako je rozdávání oblečení, papírnických materiálů, finanční podpora různých školních fotbalových týmů, pomoc při výstavbě škol apod. Dále bylo zahájeno televizní vysílání nového kanálu Fenerbahçe TV. V

⁷² Tokmajyan, Armenak. 2016. "Football: A Syrian elegy". The Aleppo Project: 11.

⁷³ Firma, která vyrábí různé sladkosti a další potravinové produkty. "Ulker". FDC. Accessed April 20, 2020. <https://www.fdc.com.lb/english/brands/food-and-beverage/ulker>.

⁷⁴ Yanarocak, Hay Eytan Cohen. 2012. "The Last Stronghold: The Fenerbahçe Sports Club and Turkish Politics". Tel Aviv Notes 2012: 3.

⁷⁵ "Türk Telekom Arena İhalesi İptal Edildi, Stadi TOKİ Tamamlayacak". Galatasaray. Accessed April 21, 2022. <https://www.galatasaray.org/haber/ali-sami-yen-spor-kompleksi-nef-stadyumu/haberler/turk-telekom-arena-ihalesi-iptal-edildi-stadi-toki-tamamlayacak/90>.

⁷⁶ "Kuruluş ve Tarihçe". TOKİ. Accessed April 21, 2022. <https://www.toki.gov.tr/kurulus-ve-tarihce>.

mnoha městech po celém světě má klub své místní reprezentace⁷⁷, které se na aktivitách podílejí⁷⁸. Všemi těmito i dalšími kroky klub získává více uznání ze strany společnosti a médií, čímž si získává více fanoušků. To pochopitelně přispívá k ekonomickému rozvoji klubu a případně i jeho vlivu na společnost.

3.2 Gezi

Fenerbahçe a Aziz Yıldırım se od roku 2011 potýkali s obviněními z ovlivňování zápasů, o čemž se práce detailněji zmiňuje níže. Nejprve je však potřeba popsat krátce události týkající se protestů Gezi⁷⁹, které se odehrály v roce 2013, protože z hlediska turecké fotbalové komunity to byl důležitý moment.

Pro pochopení kontextu je třeba krátce vysvětlit, co událostem předcházelo. V roce 2012 oznámil tehdejší premiér Erdoğan plán postavit na místě, kde se nachází park Gezi, kasárny, které tam stály v minulosti.⁸⁰ Z kasáren mělo být vytvořeno obchodní centrum. To vzbudilo nespokojenost obyvatel Istanbulu a na přelomu května a června 2013 vznikly v Taksim a okolí Gezi parku rozsáhlé protivládní protesty, kterých se zúčastnilo i velké množství fotbalových fanoušků a fanouškovských skupin a které si vyžádaly i několik obětí. Tyto fanouškovské skupiny se, i přes velkou rivalitu jejich oblíbených klubů, dokázaly spojit, čímž vznikl pojem „Istanbul United“⁸¹. Nejaktivnější z těchto fanouškovských skupin bylo Çarşı, skupina podporující fotbalový klub Beşiktaş. Skupina je spojována s levicově orientovanou politikou, ale její členové pocházejí ze všech sociálních tříd. Provozuje mnoho sociálních aktivit.⁸²

V důsledku událostí týkajících se protestů Gezi bylo zadrženo 35 členů Çarşı, kteří jsou obviněni z pokusu o vládní převrat⁸³. Následky to pro část skupiny mělo pro vztah s vedením klubu, když Beşiktaş v průběhu nadcházejícího roku stáhl z prodeje ve svém klubovém

⁷⁷ “Derneklerimiz”. Fenerbahce. Accessed 21 April, 2022. <https://www.fenerbahce.org/kulup/derneklerimiz>.

⁷⁸ Sönmezoğlu, Uğur, Rıdvan Ekmekçi, and Yeter Aytül Dağlı Ekmekçi. 2013. “Sporda sosyal sorumluluk: Fenerbahçe Spor Kulübü örneği”. Pamukkale Journal of Sport Sciences 2013 (4/3): 92-106.

⁷⁹ Park v Taksim, Istanbul. “Taksim Gezi Park”. Architectuul. April 21, 2022. <https://architectuul.com/architecture/taksim-gezi-park>.

⁸⁰ Keddie, Patrick. 2018. “Everywhere is Taksim, everywhere is resistance”. In *The Passion: Football and the Story of Modern Turkey* 1st ed., 133. London, New York: I.B. Tauris.

⁸¹ “Istanbul United: protests bring rival fans together, for now”. Reuters. Accessed April 21, 2022. <https://www.reuters.com/article/us-turkey-protests-soccer-idUSBRE9530ZE20130604>.

⁸² “A movement for society and self-improvement: Beşiktaş Çarşı Ultras”. *These football times*. Accessed April 23, 2022. <https://thesefootballtimes.co/2017/04/13/a-movement-for-society-and-self-improvement-besiktas-carsi-ultras/>.

⁸³ “Darbe’lerden darbe beğen: Taraftar grubu Çarşı, Gezi’de hükümeti yıkmaya girişmiş!”. *Diken*. Accessed April 23, 2022. <https://www.diken.com.tr/darbelerden-darbe-begen-carsi-gezide-hukumeti-yikmaya-tesebbüs-etti/>.

obchodě produkty patřící Çarşı⁸⁴ a také se ze strany členů skupiny objevovaly stížnosti, že nebylo vyhověno jejich žádosti o členství v klubu.⁸⁵ Vedení Beşiktaše si drželo od skupiny odstup.

Od událostí v Gezi se následující rok v Turecku při fotbalových utkáních skandovala každou 34. minutu⁸⁶ hesla jako „*Všude je Taksim, všude je odpor*“ a „*Stříkej pepřový sprej, sundej si obušek a helmu, kdopak je ten mladý chlapec?*“ Prezident Beşiktaše tato hesla odsoudil a vyzval, aby fanoušci do fotbalu nemíchali politiku. Podobně se vyjádřil i Aziz Yıldırım: „*Jako klub a jeho vedení jsme nikdy nechtěli, aby byl fotbal s politikou pod jednou střechou. Naši fanoušci tomu musí také věnovat pozornost. Od našich fanoušků očekáváme, že po dobu devadesáti minut budou naše fotbalisty podporovat tak, aby nenarušili jejich koncentraci. Polemiky mezi fanoušky, které na tribuně vznikají kvůli politice, našemu klubu škodí. Velcí fanoušci Fenerbahçe budou v tomto ohledu opatrnější.*“⁸⁷

Přesto, že je v zemi fotbal s politikou spojen od počátků, je na těchto vyjádřeních možné pozorovat, jakým způsobem si prezidenti klubů snaží vyjednávat lepší výchozí pozice pro postavení klubů do budoucna. Aziz Yıldırım se velmi negativně vyjádřil k transparentu fanoušků, kteří na tribuně dávali v roce 2002 Mesutu Yılmazovi jasně najevo, že při volbách nebude mít jejich podporu. Zde se kriticky vyjádřil k fanouškům, kteří svým skandováním dávali najevo nespokojenost s policejními zásahy proti protestujícím. Argumentoval tak, že by se neměl spojovat fotbal s politikou. A ačkoli i to je míchání politiky do fotbalu, tak se nevyjádřil k transparentu, kterým fanoušci dávali opět v roce 2002 najevo spokojenost s nově zvoleným premiérem Recepem Tayyipem Erdoğanem, čímž mu vyjadřovali svou podporu.

Přibližně rok po událostech v Gezi parku byl zaveden systém Passolig a dostat se na utkání je od té doby možné pouze prostřednictvím elektronických vstupenek. Tu si fotbalový divák koupí a nahraje na svou Passolig kartu se svým identifikačním číslem, kterou po registraci obdrží. Tuto kartu je možné používat i jako kreditní kartu. Platnost karty však je potřeba každý rok za určitou částku tureckých lir obnovovat. Stejně tak samotná registrace není zdarma. Banka, u

⁸⁴ “Beşiktaş yönetiminden Çarşı'ya ambargo”. Cumhuriyet. Accessed April 23, 2022.

<https://www.cumhuriyet.com.tr/haber/besiktas-yonetiminden-carsiya-ambargo-76673>.

⁸⁵ “Çarşı ağaç kesilmesine, Beşiktaş yönetimi 'Gezi'ye karşı: Eyleme katılan kişilerin üyelik başvurusu bekletiliyor!”. T24. Accessed April 23, 2022. <https://t24.com.tr/haber/carsi-agac-kesilmesine-besiktas-yonetimi-geziye-karsi-eyleme-katilan-kisilerin-uyelik-basvurusu-bekletiliyor,277228>.

⁸⁶ Číslo 34 značí státní poznávací značku provincie Istanbul. “34 plaka nerenin plaka kodu ve hangi şehire ait? 34 plaka numaralı ilimiz neresi ve hangisidir?”. Hürriyet. April 23, 2022. <https://www.hurriyet.com.tr/egitim/34-plaka-nerenin-plaka-kodu-ve-hangi-sehire-ait-34-plaka-numarali-ilimiz-neresi-ve-hangisidir-41798405>.

⁸⁷ “Aziz Yıldırım'ın Gezi Paki isyanı”. Internetspor. Accessed April 23, 2022. <https://www.internetspor.com/aziz-yildirimin-gezi-paki-isyani-1399224h.htm>.

kteře jsou pak uživatelé karet registrováni a se kterou systém Passolig spolupracuje, se jmenuje Aktif Bank a řídí jí konglomerát Çalık Holding, jehož ředitelem byl v té době Berat Albayark, zet' Recep Tayyipa Erdoğan, a s kterým vládní strana udržuje dobré vztahy. Důvodem zavedení systému Passolig měla být snaha předejít násilí a vulgarismům na fotbalových stadionech a zajistit tak větší bezpečnost. Zavedení tohoto systému s sebou však přineslo prázdné tribuny⁸⁸ a velkou kritiku ze strany různých lídrů fanouškovských skupin až po některé politiky.⁸⁹ Jelikož fanoušci musejí při registraci sdělit všechny možné údaje, vyvolalo to ve fotbalové komunitě dojem, že jsou stále sledováni. V kontextu vyjádření nespokojenosti proti policejním zásahům během událostí spojených s Gezi a anti-vládním heslům, která na stadionech občas zněla, lidé věřili, že je Passolig spíše politickým a represivním nástrojem.⁹⁰

Co se týče střetů fanoušků a Azize Yıldırımı, stojí za zmínku určitě i události kolem fanouškovských skupin Vamos Bien a Sol Açık (levé křídlo). Skupina Vamos Bien se původně jmenovala FenerbahChe a byla založena s antikapitalistickou a antirasistickou platformou. Staví se proti komercializaci hry a průmyslovému fotbalu. Několikrát se v minulosti stalo, že je oslovili kluboví funkcionáři a nabídli jim podporu, ale skupina Vamos Bien to vždy odmítla a při každé příležitosti zdůrazňuje svou nezávislost na klubu. Skupina se otevřeně staví i proti politické autoritě. Zároveň kritizovala vedení klubu a na tribuně protestovala proti jeho prezidentovi, což mělo za následek zrušení permanentek členů této skupiny. Skupina argumentovala názorem, že se jedná o rozšíření sociálního inženýrství, které v Turecku probíhá. Sol Açık je levicová opoziční fanouškovská skupina, která bojuje proti industrializaci fotbalu, diskriminaci všeho druhu a chrání životní prostředí. Skupina tvrdí, že koncept apolitických stadionů, který se vládní autority snaží prosadit, má být ve skutečnosti ukončením opozičního diskurzu. Jinými slovy ti, kteří podporují vládu, se na stadionech mohou svobodně vyjadřovat. Skupina dlouhodobě kritizovala prezidenta klubu za jeho autoritářský způsob vedení a obviňovala ho z toho, že na stadion chodí méně a méně fanoušků. V roce 2014 se skupina Sol

⁸⁸ Hertem, Ömer Onur. 2019. "The Use of Sport as a Political Tool by AKP: How does the AKP use sport as a political tool to influence the society in Turkey?". Diplomová práce, University of Oslo, Department of Culture Studies and Oriental Languages.

⁸⁹ Mansur Aktaş and Can Cengiz. 2018. "Endüstriyel futbolda değişen taraftar kimliği ve gözetim: Passolig uygulamasının etkileri". Eurasian Journal of Researches in Social and Economics 2018 (5:11): 155.

⁹⁰ Hertem, Ömer Onur. 2019. "The Use of Sport as a Political Tool by AKP: How does the AKP use sport as a political tool to influence the society in Turkey?". Diplomová práce, University of Oslo, Department of Culture Studies and Oriental Languages.

Açık rozhodla dobrovolně opustit tribunu a přestat chodit na utkání. Obě skupiny se aktivně účastnily protivládních protestů v parku Gezi.⁹¹

3.3 Korupční kauza a prezentace veřejnosti

První dekáda, kdy Aziz Yıldırım vykonával funkci prezidenta klubu, se dá ze sportovního hlediska hodnotit velmi pozitivně. Klub dokázal zvednout a vyhrávat tituly ve všech sportovních branžích. V roce 2007 se Fenerbahçe zapsalo do Guinnessovy knihy rekordů díky rekordnímu počtu získaných medailí a pohárů během jednoho kalendářního roku.⁹² V roce 2008 se klub navíc dostal do čtvrtfinále Ligy mistrů⁹³, což byl a doposud stále je klubový historický úspěch. Fenerbahçe bylo tedy úspěšným sportovním klubem.

Pravděpodobně nedůležitějším milníkem v období, ve kterém Aziz Yıldırım vykonával funkci prezidenta klubu, je datum 3. července 2011. Fenerbahçe se stalo předchozí sezonu mistrem fotbalové ligy, když zvítězilo před druhým Trabzonsporem pouze díky lepšímu celkovému skóre. Klub tak načal novou dekádu úspěšně. 3. července 2011 byla zahájena operace, při které bylo zadrženo celkem 49 funkcionářů různých tureckých fotbalových klubů z podezření ze spáchání korupce a ovlivňování výsledků utkání. Mezi těmito zadrženými funkcionáři byl i Aziz Yıldırım, jemuž byla věnována největší pozornost.⁹⁴

Pro pochopení aféry je třeba zmínit alespoň z části vývoj celého vyšetřování a okolnosti s tím spojené. Aziz Yıldırım od počátku tvrdil, že se jedná o spiknutí vůči jeho osobě a známý je jeho projev u prvního líčení v roce 2012, kdy pronesl větu: „*Jakápak korupce? My přicházíme o svou vlast!*“⁹⁵.

⁹¹ Yıldırım, A. Kadir. 2019. "Patronage and industrial football: explaining the de-politicization of Turkish soccer fandom". Soccer & Society 20(2): 243-244.

⁹² "Guinness'e Başvurumuz Kabul Edildi". 2008. Fenerbahçe. Accessed April 24, 2022.

<https://www.fenerbahce.org/haberler/arsiv/guinness-basvurumuz-kabul-edildi>.

⁹³ Turnaj pořádaný v rámci Evropské fotbalové asociace (UEFA) mezi kluby, jejich země jsou členy asociace.

Turnaje se účastní 32 týmů. "Champions League explained". Premier League. Accessed April 24, 2022.

<https://www.premierleague.com/uefa-champions-league-explained>.

⁹⁴ Zelyurt, Mert Kerem. 2017. "Sonuçları açısından 3 Temmuz şike olayı". Sportif Bakış: Spor ve Eğitim Bilimleri Dergisi, no. 4/1: 21.

⁹⁵ Hertem, Ömer Onur. 2019. "The Use of Sport as a Political Tool by AKP: How does the AKP use sport as a political tool to influence the society in Turkey?". Diplomová práce, University of Oslo, Department of Culture Studies and Oriental Languages.

Obvinění z korupce a vyšetřování kauzy bylo fanoušky Fenerbahçe původně vnímáno jako konspirace, která byla vytvořena za spolupráce mezi AKP a organizací Fethullaha Gülena⁹⁶ za účelem převzít klub a připravit jej o jeho sekulární rysy. Je však potřeba neopomenout fakt, že Aziz Yıldırım zval v průběhu let do klubového představenstva mnoho obchodníků s vazbami na AKP. Nicméně velkou popularitu si získalo, heslo „Poslední pevnost Fenerbahçe“, které Yıldırım v roce 2011 sám vyřkl a které mělo být mířeno proti islamistům. Yıldırım strávil rok ve vazbě a během tohoto období organizovali fanoušci klubu různé protesty a demonstrace na podporu prezidenta klubu. Během těchto protestů byl také často kritizován deník Taraf⁹⁷, který označoval Azize Yıldırımı za zločince. Zajímavostí je, že se tento deník snažil již v roce 2009 spojit klub s kauzou Ergenekon⁹⁸, když vydal titulek „Ergenekon je ve Fenerbahçe“⁹⁹. Během zmíněných protestů docházelo i k násilným potyčkám mezi fanoušky a policisty, což vyvrcholilo v květnu roku 2012, kdy hrálo Fenerbahçe na svém stadionu proti Galatasaray poslední utkání sezony, které mělo rozhodnout o novém držiteli titulu. Po utkání, které skončilo 0-0 a které znamenalo titul pro hostující tým, policisté použili na fanoušky slzný plyn a vznikl chaos, který pokračoval i na ulicích Kadıköy, kde fanoušci klubu na oplátku zaútočili na policejní vozidla.¹⁰⁰

Je zřejmé, že si vedení klubu bylo vědomo nálady, která panovala mezi fanoušky, a názor, že se jedná o pokus převzít klub a odstranit z něj sekulární rysy, se rozhodlo využít k podpoře Azize Yıldırımı. V roce 2012 byl Yıldırım opět zvolen prezidentem klubu, avšak i přes názory fanouškovské komunity bylo do vedení zvoleno i osm nových členů. Mezi těmito členy byli i lidé s velmi úzkými vazbami na AKP.¹⁰¹ S faktem, že Yıldırım v roce 2011 vyřkl heslo mířené proti islamistům a zároveň si do vedení klubu v průběhu let jmenoval lidi s úzkými vazbami na

⁹⁶ Islámský učenec, intelektuál. Vůdce náboženského hnutí Cemaat. “Who Is Fethullah Gülen?”. City Journal. Accessed April 24, 2022. <https://www.city-journal.org/html/who-fethullah-g%C3%BClen-13504.html>.

⁹⁷ Taraf byl liberální turecký deník, který vznikl v roce 2007 a byl zrušen v roce 2016. Byl spojován s organizací Cemaat. Zveřejnil dokumenty týkající se kauzy Ergenekon. “Taraf kumpasları böyle desteklemişti”. Yeniçağ. Accessed April 24, 2022. <https://www.yenicaggazetesi.com.tr/-424269h.htm>.

⁹⁸ Sekulární ultranacionalistická organizace s možnými vazbami na členy vojenských a bezpečnostních sil. Kauza Ergenekon se týkala procesů, ve kterých bylo vyšetřováno a obviněno ze spiknutí proti turecké vládě celkem 275 lidí včetně vojenských důstojníků, novinářů a opozičních zákonodárců. “Ergenekon: The bizarre case that shaped modern Turkey”. Middle East Eye. Accessed April 24, 2022. <https://www.middleeasteye.net/big-story/ergenekon-trials-turkey-gulen>.

⁹⁹ Zelyurt, Mert Kerem. 2017. “Sonuçları açısından 3 Temmuz şike olayı”. Sportif Bakış: Spor ve Eğitim Bilimleri Dergisi, no. 4/1: 22.

¹⁰⁰ Irak, Dağhan. 2018. “‘Shoot some pepper gas at me!’ football fans vs. Erdoğan: organized politicization or reactive politics?”. Soccer & Society, no. 19:3: 406.

¹⁰¹ Yanarocak, Hay Eytan Cohen. 2012. “The Last Stronghold: The Fenerbahçe Sports Club and Turkish Politics”. Tel Aviv Notes: 4.

vládní stranu, se dá usuzovat, že si při chaosu, který v období kolem roku 2011 v tureckém fotbale panoval, snažil proti sobě nikoho nepoštvat.

Vyšetřování kauzy řídil státní zástupce Zekeriya Öz, který již dříve řídil vyšetřování v kauze Ergenekon a později i vyšetřování v kauze známé jako „Korupce 17-25 prosince“¹⁰². Později byl obviněn z členství v organizaci Fethullaha Gülena, která je v Turecku označována jako teroristická. Právě s touto organizací měla turecká vláda do roku 2013 dobré vztahy, které se však postupně zhoršovaly a za téměř úplný konec se dá označit zmíněná kauza „Korupce 17-25 prosinec“.

Právě po roce 2013 se začala částečně měnit i rétorika Azize Yıldırma. V roce 2014 prohlásil v rozhovoru, že se v zemi nachází paralelní struktura, která se snaží převzít vedení státu.¹⁰³ Zde je potřeba připomenout jeho větu „*Jakápak korupce? My přicházíme o svou vlast!*“, kterou již v roce 2012 pronesl u soudu během prvního přelíčení a kterou tedy naznačil, že se v Turecku nacházejí síly, které se snaží vedení státu převzít.

V roce 2016 proběhl pokus o vojenský převrat, z jehož zosnování byla obviněna organizace Fethullaha Gülena. Pouhý měsíc po této události prohlásil Yıldırım, že se tato organizace pokoušela o převzetí klubu¹⁰⁴ a v roce 2017 prohlásil, že byl hlavním cílem Erdoğan.¹⁰⁵

Na těchto příkladech je možné pozorovat, jakým způsobem se měnila rétorika Azize Yıldırma směrem k veřejnosti a turecké vládě. Původně obvinil tureckou vládu a Gülenovu organizaci z pokusu o převzetí klubu, i díky čemuž si získal výrazné sympatie fanoušků klubu. Jeho přístup se částečně změnil poté, co začalo docházet ke zhoršení stavu mezi tureckou vládou a Gülenem a začal tak vyjadřovat podporu R.T. Erdoğanovi. Podařilo se mu získat si fanoušky na svou stranu a následně si opět získat na svou stranu i tureckou vládu. Yıldırım dokázal tímto jednáním předejít možným velkým trestům, které by postihly klub i jeho osobu.

¹⁰² Trestní vyšetřování několika klíčových osob turecké vlády, které byly obviněny úplatkářství, korupce, podvodu, praní špinavých peněz a pašování zlata. “17-25 Aralık 2013'te neler oldu ve o dönemin 17 aktörü bugün nerede?”. Euronews. Accessed April 25, 2022. <https://tr.euronews.com/my-europe/2021/12/17/17-aralikin-17-aktoru-bugun-nerede>.

¹⁰³ “Yıldırım: Paralel Yapı'nın amacı devleti ele geçirmek”. Akit. Accessed April 25, 2022. <https://www.yeniakit.com.tr/haber/yildirim-paralel-yapinin-amaci-devleti-ele-gecirmek-33973.html>.

¹⁰⁴ “Aziz Yıldırım: FETÖ, Fenerbahçe'yi ele geçirmek istedi”. Milli Gazete. Accessed April 25, 2022. <https://www.milligazete.com.tr/haber/885284/aziz-yildirim-feto-fenerbahceyi-ele-gecirmek-istedi>

¹⁰⁵ “Aziz Yıldırım: Şike davasında asıl hedef Erdoğan'dı”. Spor Arena. Accessed April 25, 2022. <https://www.hurriyet.com.tr/aziz-yildirim-sike-davasinda-asil-hedef-erdogandi-27821741>

3.4 Čas změny

Korupční kauza měla na turecký fotbal negativní vliv ve více ohledech. Ve velkém měřítku utrpěla prestiž turecké ligy a to mělo na kluby velký ekonomický dopad.¹⁰⁶ Fenerbahçe získalo od událostí spojené s kauzou pouze jeden jediný titul. Ničemu nepomáhala ani rétorika Aziz Yıldırım, který působil stále více autoritářsky, což se projevovalo na způsobu jeho vedení, když po jakýchkoliv neshodách neváhal ukončit spolupráci se členy vedení klubu, trenéry i hráči.¹⁰⁷

V červnu roku 2018 proběhly klubové prezidentské volby, které Aziz Yıldırım prohrál a křeslo musel přenechat Alimu Koçovi¹⁰⁸, vnukovi zakladatele největšího tureckého konglomerátu Koç Holding, jehož je Koç viceprezidentem¹⁰⁹. K volbám se vyjádřil i Erdoğan, který v televizním vysílání na otázku, komu by přál vítězství, odpověděl: „*Doufám, že Fenerbahçe bude ve svém novém období pokračovat v daleko živějším a silnějším duchu, ale se strukturou, které dominují zkušenosti.*“¹¹⁰

Před volbami, které trvaly celkem dva dny, měli oba kandidáti možnost pronést své projevy. Aziz Yıldırım často odkazoval na události kolem korupční kauzy a připomínal, že pro klub trávil rok ve vazbě a co vše obětoval. Zdůrazňoval, že vše dělá sám a často působil sarkasticky. Když v roce 2012 opustil vazbu, čekalo na něj obrovské množství fanoušků, kteří skandovali jeho jméno, což pokračovalo i na tribunách během utkání. Rétorika Aliho Koçe byla zcela odlišná. Mluvil o svých plánech a neopomněl Yıldırımovo vedení kritizovat za jeho autoritářský přístup a za chybná rozhodnutí, která v předešlých letech učinil.¹¹¹

Ali Koç získal 16092 hlasů z celkových 20736. Fanoušci ho vnímali jako šanci na návrat k úspěchům a na smířlivější atmosféru v klubu i mimo něj.¹¹² Zároveň jeho zvolení vnímala

¹⁰⁶ Zelyurt, Mert Kerem. 2017. “Sonuçları açısından 3 Temmuz şike olayı”. Sportif Bakış: Spor ve Eğitim Bilimleri Dergisi, no. 4/1: 24.

¹⁰⁷ “Aziz Yıldırım: Ersun Yanal'ı biz kovduk; geri zekâlı Rasim Ozan; beni kızdırmayın 10 sene daha gitmem!”. T24. Accessed April 26, 2022. <https://t24.com.tr/haber/aziz-yildirimdan-ersun-yanala-seni-biz-kovduk-fenerbahcede-sadece-ahlaklilar-calisabilir,336785>.

¹⁰⁸ “Fenerbahçe'nin yeni başkanı Ali Koç”. En Son Haber. Accessed April 26, 2022. <https://www.ensonhaber.com/galeri/fenerbahcenin-yeni-baskani-ali-koc>.

¹⁰⁹ “Ali Y. Koç: Yönetim Kurulu Başkan Vekili”. Koç. Accessed April 26, 2022. <https://www.koc.com.tr/hakkinda/yonetim-kurulu/ali-koc>.

¹¹⁰ “Erdoğan, Aziz Yıldırım'ı işaret etti!”. Duvar. Accessed April 26, 2022. <https://www.gazeteduvar.com.tr/spor/2018/06/02/erdogan-aziz-yildirimi-isaret-etti>.

¹¹¹ Gezmen, Başak, and Ihsan Eken. 2019. “Etoriksel analiz çerçevesinde spor kulübü başkan adaylarının konuşmalarının incelenmesi”. Turkish Studies: Language and Literature 2019 (14/3): 1222.

¹¹² Období Aziz Yıldırım se neslo v duchu mnoha jeho rozporů s novináři i funkcionáři ostatních klubů, mezi jejich fanoušky byl neoblíbený. “Büyük Başkan’ olacak mı?”. Hürriyet. Accessed May 2, 2022. <https://www.hurriyet.com.tr/kelebek/hurriyet-pazar/buyuk-baskan-olacak-mi-40862610>.

velká část turecké společnosti jako signál, že by to možná nemusela být jediná změna, jelikož byl Koç vnímán jako symbol kemalismu¹¹³ a stejný měsíc se měly konat prezidentské a parlamentní volby. V tomto duchu zareagoval na sociálních sítích i tehdejší kandidát na prezidenta Muharrem Ince, který se vyjádřil takto: „*Děkuji Azizi Yıldırımovi za jeho služby a blahopřeji Alimu Koçovi, který byl zvolen prezidentem Fenerbahçe. Komunita Fenerbahçe učinila změnu, teď je čas na velkou změnu v Turecku.*“¹¹⁴

Během svého dvacetiletého působení učinil Aziz Yıldırım mnoho kroků. V rámci Habermasovy teorie komunikativního jednání lze jeho působení zhodnotit tak, že se jeho přístup směrem k veřejnosti měnil především na základě klubových zájmů. V rámci zmíněné teorie komunikativního jednání je důležité zachovat vzájemnou harmonii, což se Yıldırımovi dařilo jak s veřejností a fanoušky Fenerbahçe, které si získal na svou stranu, tak s politiky.

¹¹³ “Election Day for a Beleaguered Turkish Soccer Power”. NY Times. Accessed May 2, 2022. <https://www.nytimes.com/2018/06/01/sports/soccer/turkey-fenerbahce.html>.

¹¹⁴ “Ali Koç becomes the new president of Fenerbahçe”. Ahval. Accessed May 2 2022. <https://ahvalnews.com/fenerbahce/ali-koc-becomes-new-president-fenerbahce>.

4 Období Aliho Koçe

Období Aliho Koçe v čele Fenerbahçe je doposud nejnovější kapitolou klubu Fenerbahçe. Pro pochopení tohoto období nabízí tato kapitola analýzu klubových vyjádření v období 2018-2021, tedy od zvolení Koçe do konce jeho prvního funkčního období. Za vyjádření je v této práci považován publikovaný veřejně dostupný text, který buď charakter připomínky nějakého významného data, komentáře k aktuálnímu dění či hodnocení fenoménů v turecké společnosti, ať už se jedná o sociální problémy, nebo kritiku různých politiků. Práce se nevěnuje klubovým zprávám čistě sportovního charakteru o výsledcích zápasů nebo transferech hráčů. Do práce zařazená vyjádření jsou rozdělena do tří kategorií, které se týkají politiky, sociálních problémů, ale i sociálních aktivit, které klub provozuje. Cílem je ukázat, jakým způsobem se klub po změně svého vedení v roce 2018 profiloval vůči veřejnosti.

Ali Koç se narodil v roce 1967. Jeho dědeček, Vehbi Koç, založil v roce 1926 konglomerát, který dodnes nese rodinné jméno. Ali Koç tedy pochází z bohaté rodiny, což mu umožnilo studovat v zahraničí. Od svých třinácti let studoval v Londýně a po dosažení středoškolského vzdělání se za vysokoškolským studiem přestěhoval do Spojených států amerických. Bakalářské vzdělání získal v roce 1989 na Rice University v Texasu, magisterský titul pak získal v roce 1997 na Harvard University. Během svého studia pracoval na nižších pozicích ve firmách jako Ford Moto Company, Automotive Group, American Express Bank, Morgan Stanley či J.P. Morgan, kde absolvoval stáž. Od roku 1997 působí v Koç Holdingu, kde během let vystřídal mnoho pozic a podílel se na několika projektech.¹¹⁵ Jeho spojení s Fenerbahçe sahá již do roku 1992, když byl mezi zakladateli fanouškovského spolku Sdružení Fenerbahçe 1907¹¹⁶. Tento spolek pak v průběhu let pomáhal klubu v ekonomickém růstu. V roce 2006 vstoupil Ali Koç poprvé mezi členy klubového vedení a krátce na to byl jmenován viceprezidentem klubu. V roce 2012 klub z rodinných důvodů opustil, ale na dálku vyjadřoval podporu Azizi Yıldırımovi, který se tou dobou potýkal s podezřením z trestné činnosti.¹¹⁷ V červnu roku 2017 oznámil kandidaturu na příštího prezidenta klubu.¹¹⁸

¹¹⁵ "Ali Koç Biyografisi". Haberler. Accessed May 2, 2022. <https://www.haberler.com/ali-koc/biyografisi/>.

¹¹⁶ "Ali Koç kimdir, kaç yaşında, aslen nereli, eşi kim? İşte kişisel serveti". Karar. Accessed May 2, 2022. <https://www.karar.com/karar-biyografi/ali-koc-kimdir-kac-yasinda-aslen-nereli-esi-kim-1650185>.

¹¹⁷ "Ali Koç yeni yönetimde neden yok?". Fotomaç. Accessed May 2, 2022. <https://www.fotomac.com.tr/fenerbahce/2012/05/20/ali-koc-yeni-yonetimde-neden-yok>.

¹¹⁸ "Ali Koç başkanlığa adaylığını açıkladı!". Fotomaç. Accessed May 2, 2022. <https://www.fotomac.com.tr/fenerbahce/2017/06/03/ali-koc-baskanliga-adayligini-acikladi>.

V rámci této kapitoly jsou analyzována vyjádření klubu v období mezi rokem 2018 po rok 2021. Vyjádření se společenským přesahem bylo v tomto období vydáno 196. Vyjádření se týkala několika témat, na základě kterých je tato kapitola strukturována:

Téma	Počet vyjádření	Podíl v celku %
Týkající se R.T. Erdoğana	7	4%
Organizace F. Gülena (vyjádření k 3. července, 15. července, k informování o situaci vyšetřování kauzy)	74	37%
Politika (návštěvy politiků, vyjádření k mediální skupině)	12	6%
Kampaň HeForShe	22	11%
Násilí na ženách a dětech	9	5%
Týkající se M.K. Atatürka (významné dny spojené s Atatürkem, jakékoliv připomínání Atatürka)	37	19%
Vojenské události (vyjádření k úmrtí vojáků, přání hodně štěstí před vojenskými operacemi apod.)	35	18%
Celkem	196	100%

4.1 Vyjádření týkající se politiky aneb snaha o neutralitu pod taktovkou Aliho Koç

V této části kapitoly se bude práce zaměřovat na vyjádření, která přímo souvisejí s politikou. Je zde důležité alespoň krátce představit Koç Holding. Do tohoto konglomerátu patří několik desítek velmi významných tureckých společností. Jedná se o firmy z oblastí stavebnictví (Koçtaş), elektroniky a elektronických spotřebičů (Beko, Arçelik), energetiky (Aygaz, Opet,

TÜPRAŞ) a tak dále.¹¹⁹ Tímto se tedy konglomerát podílí na chodu tureckého hospodářství a je zde pochopitelná vzájemná závislost mezi konglomerátem a státem. Není tedy překvapující, že často dochází ke schůzkám mezi představiteli Koç Holdingu a prezidentem Turecké republiky, jelikož si to povinnosti vyžadují.¹²⁰

O Recep Tayyip Erdoğanovi je známé, že byl od svého mladého věku fanouškem Fenerbahçe.¹²¹ V roce 1994 se Erdoğan stal za stranu Refah (Strana blahobytu) starostou Istanbulu¹²² a krátce na to, ve stejném roce, vstoupil do shromáždění sportovního klubu Fenerbahçe. Po uplynutí 25 let se každý člen shromáždění automaticky stane členem představenstva klubu, obdrží plaketu a dostane právo předstoupit před členy klubového představenstva, kde může pronést svou řeč. 26. října roku 2019 byl tedy Erdoğan pozván na pravidelné říjnové zasedání představenstva, které se konalo v areálu Faruka Ilgaze v Kalamış¹²³.

Jako první si vzal slovo Ali Koç, který prezidenta republiky nejprve přivítal:

„Toto setkání je obvyklé, ale vlastně není vůbec obyčejné. Jsme hrdí a šťastní, že je dnes náš prezident Recep Tayyip Erdoğan s námi pod střechou našeho stoletého klubu Fenerbahçe. A dnes je zde s námi poprvé. Náš prezident, který dovršil 25. výročí ode dne, kdy se stal členem sportovního klubu Fenerbahçe, se dnes stal členem představenstva. Jsme hrdí na to, že šest z našich dvanácti prezidentů, byli fanoušky Fenerbahçe. Členem představenstva se však stal pouze jeden z nich. Pokud se nemýlím, fanouškovství prezidenta Recepta Tayyipa Erdoğana je trochu jiné, než tomu bylo u těch ostatních. Uvidíme to za pár sekund. Jménem svým i naší komunity Vám z celého srdce blahopřeji.“

Başkanımız Ali Koç, Yüksek Divan Kurulu Toplantısı'nda önemli açıklamalarda bulundu – 26.10.2019¹²⁴

Poté připomněl některé události, během kterých se klub během své historie vojensky angažoval:

„Příznivec Fenerbahçe je především patriot. Jedním ze zakládajících cílů klubu bylo připravit mládež na útrapy a vojenské mobilizace. Fenerbahçe se během války vrhlo na obranu země a historie je plná těchto případů. Stejně jako tomu bylo v první 1.

¹¹⁹ “Faaliyet Alanları: Markalar”. Koç. Accessed May 3, 2022. <https://www.koc.com.tr/faaliyet-alanlari/markalar>.

¹²⁰ “Cumhurbaşkanı Erdoğan Koç ailesini kabul etti”. Anadolu Ajansı. Accessed May 3, 2022. <https://www.aa.com.tr/tr/ekonomi/cumhurbaskani-erdogan-koc-ailesini-kabul-etti/527344>.

¹²¹ Twitter. Recep Tayyip Erdoğan. <https://twitter.com/rterdogan/status/201681627557015552?lang=cs>.

¹²² “Biyografi”. TCCB. Accessed May 3, 2022. <https://www.tccb.gov.tr/receptayyiperdogan/biyografi/>.

¹²³ “Cumhurbaşkanı Erdoğan, Fenerbahçe Yüksek Divan Kurulu Üyesi oldu”. Anadolu Ajansı. Accessed May 3, 2022. <https://www.aa.com.tr/tr/spor/cumhurbaskani-erdogan-fenerbahce-yukse-divan-kurulu-uyesi-oldu/1627146>.

¹²⁴ Başkanımız Ali Koç, Yüksek Divan Kurulu Toplantısı'nda önemli açıklamalarda bulundu – 26.10.2019, <https://fenerbahce.org/haberler/kulup/2019/10/baskanimiz-ali-koc-yukse-divan-kurulu-toplantisi-nda-onemli-aciklamalarda-bulundu>

světové válce, když Fenerbahçe svléklo svůj dres a obléklo si vojenskou uniformu, ještě, než vůbec stačil uschnout pot na fotbalovém hřišti, aby bránilo naši zem v Çanakkale¹²⁵. A byla to tato slavná komunita, která na přání Mustafy Kemala Paşa během Války za nezávislost pašovala zbraně a střelivo do Anatólie. Navzdory svým omezeným možnostem to bylo Fenerbahçe, co dodalo našemu národnímu boji morálku tím, že vyhrálo 41 z padesáti fotbalových utkání, která odehrálo proti týmům okupačních sil, a opět je na zeleném hřišti porazil, když po svém posledním utkání zvedlo nad hlavu pohár Generála Harringtona.“

Başkanımız Ali Koç, Yüksek Divan Kurulu Toplantısı'nda önemli açıklamalarda bulundu – 26.10.2019

Ali Koç zde přivítal prezidenta republiky podobným způsobem, jako je tomu v Turecku zvykem. Jakožto prezident jednoho z nejdůležitějších sportovních klubů a viceprezident největšího tureckého holdingu jsou pro něj dobré vztahy na nejvyšší úrovni nutností. Shrnutím angažování klubu ve vojenských záležitostech země se snažil poukázat na důležitost klubu.

Svou řeč ukončil slovy:

„Již jsme oznámili, že dnes podporujeme Operaci Pramen míru. Při této příležitosti přejeme boží milosrdenství všem našim mučedníkům a brzké uzdravení našim veteránům.“

Başkanımız Ali Koç, Yüksek Divan Kurulu Toplantısı'nda önemli açıklamalarda bulundu – 26.10.2019

Operace Pramen míru (Barış Pınarı Harekatı) je název pro intervenci tureckých ozbrojených sil do severní Sýrie. Samotná intervence proběhla v říjnu roku 2019 a jejím cílem bylo odstranění kurdských milic a vytvoření bezpečnostní zóny, kam by turecký stát umístil syrské uprchlíky.¹²⁶ Tato operace si v Turecku získala podporu obyvatel a politiků z řad vládní strany i opozice.¹²⁷ Ali Koç se zde nevymkl z tohoto trendu a stejně tak, jako všechny ostatní sportovní kluby, i Fenerbahçe vyjádřilo svou podporu pro vojenskou operaci. Jeho způsob komunikace se tedy dá označit za normativní komunikativní jednání podle Habermasovy teorie, jelikož se zde oba

¹²⁵ V Česku známá jako bitva o Gallipoli. Bitva probíhala v rámci první světové války, kdy se síly Francie a Velké Británie pokoušeli dostat pod kontrolu tamní průliv Dardanely, díky čemuž by pak měli možnost zaútočit na Istanbul. Turecká armáda pod velením Mustafy Kemala Pašy odolávala a útok svých protivníků odrazila. Bitva probíhala od února 1915 do ledna 1916. Çanakkale je město na asijské části průlivu. “Gallipoli campaign”. Britannica. Accessed May 3, 2022. <https://www.britannica.com/event/Gallipoli-Campaign>.

¹²⁶ “Barış Pınarı Harekatı nedir? Suriye sınırı ötesi operasyon başladı!”. Sözcü. Accessed 4 May, 2022. <https://www.sozcu.com.tr/2019/gundem/baris-pinari-harekatı-nedir-suriye-siniri-otesi-operasyon-basladi-5380054/>.

¹²⁷ “Kim, Ne Dedi? Siyasilerden Barış Pınarı Harekatı Mesajları”. Onedio. Accessed 4 May, 2022. <https://onedio.com/haber/baris-pinari-harekatı-nin-baslamasi-ardindan-siyasi-partilerden-mesajlar-886985>.

aktéři v rámci své komunikace dotýkají společných hodnot, když se jedná o vojenské události. Protože jak Ali Koç řekl, Fenerbahçe v minulosti podporovalo svou zemi i na vojenské úrovni.

Recep Tayyip Erdoğan ve své řeči mluvil o důležitosti klubu pro tureckou sportovní komunitu, o tom, jak dobře klub reprezentuje Turecko na mezinárodní úrovni, když na olympijské hry pravidelně posílá nejvíce sportovců. Přestože Ali Koç vyjádřil pouze dvěma větami podporu tureckým ozbrojeným silám v severní Sýrii, Recep Tayyip Erdoğan na toto téma navázal a věnoval se významně déle aktivitám tureckých ozbrojených sil:

„Pracujeme na vytvoření bezpečnostní zóny, abychom ze Sýrie na naši zemi zabránili útokům PKK¹²⁸, YPG¹²⁹ a DAESH¹³⁰. Díky bohu jsme tohoto cíle z velké části dosáhli. Díky našim operacím Štít Eufratu (Firat Kalkanı Harekâtı)¹³¹ a Olivová ratolest (Zeytin Dalı Harekâtı)¹³² jsme na západní straně Sýrie u našich hranic zajistili oblast o čtyřech tisících kilometrech čtverečních. Operací Pramen míru jsme dostali pod kontrolu další oblast o velikosti 4 220 kilometrů čtverečních ve střední části a změnili ji na bezpečnostní zónu [...]“

YDK üyemiz olan Cumhurbaşkanımız Recep Tayyip Erdoğan önemli açıklamalarda bulundu – 26.10.2019¹³³

Dále pokračoval kritikou Spojených států amerických:

„Představitelé obrovských států jdou a sedají k jednacímu stolu s představiteli teroristických organizací. Chtějí fungovat jako prostředníci. My si nikdy nesedneme ke stolu ani kamkoliv jinam s těmito teroristy, nikdy nebudeme akceptovat, že by měli být prostředníky. Tak co bychom měli dělat? Vy jste Amerika. Pojďme, sedněme si ke stolu jenom spolu a promluvme si o tom. Jako svou delegaci k nám

¹²⁸ Strana kurdských pracujících. Jedná se o kurdskou ozbrojenou organizaci, která usiluje o autonomii a uznání práv Kurdů. V Turecku a v Evropské Unii je označována za teroristickou organizaci. “Kurdistan Workers Party”. Britannica. Accessed May 4, 2022. <https://www.britannica.com/topic/Kurdistan-Workers-Party>.

¹²⁹ Kurdská ozbrojená jednotka operující v Sýrii. V Turecku označována za teroristickou organizaci. “Turkey will launch Syria ground operation after strikes - Erdogan”. BBC. Accessed May 4, 2022. <https://www.bbc.com/news/world-63727665>.

¹³⁰ DAESH je teroristická organizace. “Daesh”. GOV.uk. Accessed May 4, 2022 <https://www.gov.uk/government/topical-events/daesh>.

¹³¹ Intervence do severní Sýrie v roce 2016, kterou Turecko zahájilo proti Islámskému státu a proti Syrským Kurdům, kteří dle vyjádření tureckého státu ohrožovali hranice země. “Turkey can start new operation if necessary as Euphrates Shield ends: PM”. Hürriyet Daily News. Accessed May 4, 2022. <https://www.hurriyettailynews.com/turkey-can-start-new-operation-if-necessary-as-euphrates-shield-ends-pm--111401>.

¹³² Operace, kterou Turecko zahájilo 20. ledna 2018 a byla mířená na město Afrín, které bylo pod správou Kurdů. Účel této operace mělo být ochránění svých hranic od kurdských ozbrojených složek. “Operation Olive Branch to Afrin”. Anadolu Ajansı. Accessed May 4, 2022. <https://www.aa.com.tr/en/pg/photo-gallery/operation-olive-branch-to-afrin->

¹³³ YDK üyemiz olan Cumhurbaşkanımız Recep Tayyip Erdoğan önemli açıklamalarda bulundu – 26.10.2019, <https://fenerbahce.org/haberler/kulup/2019/10/ydk-uyemiz-olan-cumhurbaskanimiz-recep-tayyip-erdogan-onemli-aciklamalarda-bulundu>

vlastně poslali svého náměstka Penceho¹³⁴ a svého ministra zahraničí. Sedli jsme si, popovídali a dohodli se [...]“

YDK üyemiz olan Cumhurbaşkanımız Recep Tayyip Erdoğan önemli açıklamalarda bulundu – 26.10.2019

Řeč pokračovala ve stejném duchu. Setkání představenstva klubu jsou pravidelně živě vysílána a je zde možné se domnívat, že prezident Erdoğan toho využil a rozhodl se rozšířit povědomí o tureckých vojenských aktivitách na severu Sýrie. Na setkáních představenstva klubu se pravidelně řeší klubová politika, ne však politika státní. Toto setkání se tak vymyká zvyklostem. Je třeba neopomenout fakt, že prezident Erdoğan běžně komentuje dění přímo nesouvisející s příležitostmi, díky které se postavil za řečnický pult.

Svůj prostor dostalo také téma organizace Fethullaha Gülena, ke které se vyjádřil Ali Koç:

„Fanoušek Fenerbahçe věří v právo a spravedlnost. Odmítá být součástí jakéhokoli procesu, jehož součástí není právo a spravedlnost. Nesouhlasí ani s nezákonným a nespravedlivým jednáním a ze všech sil se proti němu staví. U zrádného komplotu ze strany FETÖ, který odstartoval 3. července, to viděli naši přátelé i nepřátelé. Pod vedením našeho prezidenta Azize Yıldırma jsme s naším vedením, představenstvem, sportovci, zaměstnanci, a především miliony fanoušků prožili období samoty. Zaplatili jsme a stále platíme velmi vysokou finanční a morální cenu. Jak však oceňují všichni svědomití a objektivní, jako jste Vy, pane prezidente, nepoklonili jsme se chabé snaze této organizace ani v dobách, kdy byla nejsilnější. Myslíme si, že jsme průkopníky naší země v odporu proti FETÖ a že jsme jej zahájili. Tváří v tvář neférovému jednání jsme také bohužel zažili organizované útoky na náš klub s cílem vytvořit příležitost a výhodu pro konkurenci. Když se podíváme do minulosti, nelze popřít, že existují lidé, kteří ze sportovního hlediska těžili z našeho utrpení.“

Başkanımız Ali Koç, Yüksek Divan Kurulu Toplantısı'nda önemli açıklamalarda bulundu – 26.10.2019¹³⁵

Vyšetřování případu, ve kterém byl nakonec Aziz Yıldırım shledán nevinným, bylo v té době téměř ukončeno.¹³⁶ V roce 2017 pak bylo naopak zahájeno vyšetřování, které mělo za cíl prokázat, zda byla celá korupční aféra součástí komplotu zosnovaného organizací Fethullaha Gülena.¹³⁷ Řeč, kterou pronesl Ali Koç, probíhala během tohoto vyšetřování a je zjevné, že zde

¹³⁴ Bývalý viceprezident Spojených států amerických. Republikánský politik. “Mike Pence”. Britannica. Accessed May 4, 2022. <https://www.britannica.com/biography/Mike-Pence>.

¹³⁵ Başkanımız Ali Koç, Yüksek Divan Kurulu Toplantısı'nda önemli açıklamalarda bulundu – 26.10.2019, <https://fenerbahce.org/haberler/kulup/2019/10/baskanimiz-ali-koc-yuksekk-divan-kurulu-toplantisi-nda-onemli-aciklamalarda-bulundu>

¹³⁶ “Aziz Yıldırım şike davasında beraat etti”. BBC. Accessed May 6, 2022. https://www.bbc.com/turkce/spor/2015/10/151009_sike_davasi.

¹³⁷ “Şike'de kumpas davası başladı”. A Spor. Accessed May 6, 2022. <https://www.aspor.com.tr/spor-toto-super-lig/2017/02/20/sikedekumpas-davasi-basladi>.

prezident klubu svou rétorikou navázal na svého předchůdce Yıldırımı, když tvrdil, že je klub průkopníkem v odporu proti organizaci F. Gülena a že jej také zahájil.

3. července roku 2021, kdy si klub připomínal desáté výročí od události, proběhla korespondence mezi Ali Koçem a prezidentem Erdoğanem. Tématem této korespondence byla organizace Fethullaha Gülena a boj proti ní. Ali Koç se k organizaci nejprve vyjádřil a pak požádal prezidenta Erdoğana i o jeho vyjádření s tím, že má tuto korespondenci v plánu zveřejnit:

„[...] Jako rodina Fenerbahçe Vás žádáme a přejeme si, abyste se s námi podělil o své názory a podpořil tuto naši spravedlivou záležitost: Váš příspěvek nás poctí. Vaše podpora bude tím největším poselstvím, která náš národ pošle proti FETÖ a jejich spolupracovníkům.“

Başkanımız Ali Y. Koç'un 3 Temmuz mektubuna Cumhurbaşkanımız Recep Tayyip Erdoğan'dan destek mesajı – 3.7.2021¹³⁸

Vyjádření Recepta Tayyipa Erdoğanova bylo následující:

„Jednou z největších obětí a nejživějším svědkem procesu je určitě sportovní klub Fenerbahçe. Pokus FETÖ, které se prostřednictvím soudnictví pokusilo ovládat turecký fotbal, selhal díky vzpřímenému postoji komunity Fenerbahçe. Úsilí Fenerbahçe domáhat se spravedlnosti hrálo důležitou roli v neúspěchu většiny kroků, která tato organizace činila vůči naší demokracii a nezávislosti. Podpora a solidarita Fenerbahçe je nesmírně důležitá, aby naše země a náš lid již podobná utrpení nezažívali. K 10. výročí boje za spravedlnost proti FETÖ blahopřeji všem svým přátelům, kteří Fenerbahçe darovali své srdce.“

Başkanımız Ali Y. Koç'un 3 Temmuz mektubuna Cumhurbaşkanımız Recep Tayyip Erdoğan'dan destek mesajı – 3.7.2021

Oba aktéři zachovali během svých vyjádření přístup, který je od nich na diplomatické úrovni širokou veřejností očekáván. V rámci komunikativního jednání tedy dosáhli shody.

Vyšetřování dospělo ke svému konci v průběhu roku 2021 a první tresty byly zveřejněny 4. června téhož roku. Nejvyšší trest dostal Hidayet Karaca, ředitel vysílací skupiny Samanyolu¹³⁹, která byla v Turecku zrušena vládním dekretem roku 2016. Hidayet Karaca byl obviněn

¹³⁸ Başkanımız Ali Y. Koç'un 3 Temmuz mektubuna Cumhurbaşkanımız Recep Tayyip Erdoğan'dan destek mesajı – 3.7.2021, https://www.fenerbahce.org/haberler/kulup/2021/7/baskanimiz-ali-y-koc-un-3-temmuz-mektubuna-cumhurbaskanimiz-recep-tayyip-erdogan-dan-destek-mesaji?fbclid=IwAR1Bk_YkVF9BSnMDqUndRbGWv0qcuRw8ldOxEuHlWbD5b_pbZuX7yj1yIB4

¹³⁹ Samanyolu je organizace, která působí v televizním a rozhlasovém vysílání. Má zábavní, zpravodajské, kulturní a dětské kanály. Ředitel Hidayet Karaca byl znám svým blízkým vztahem s Fethullahem Gülenem. V roce 2016 přestala organizace fungovat v Turecku. “About: Samanyolu TV”. DBPedia. Accessed May 7, 2002. https://dbpedia.org/page/Samanyolu_TV.

z podílení se na organizování komplotu vůči sportovnímu klubu Fenerbahçe, konkrétně byl obviněn z „porušení důvěrnosti, padělání dokumentů a pomluvy“. Za svou účast na organizaci komplotu mu byl udělen trest odnětí svobody v délce 1406 let. Dalším obviněným byl policista Ahmet Kalender, který proti klubu začal vyšetřování a kterému byl přidělen trest odnětí svobody v délce 588 let. Ze stejného zločinu byl ten den obviněn i bývalý policista Lokman Yanık, kterému byl přidělen trest odnětí svobody na 161 let a osm měsíců.¹⁴⁰

Organizaci Fethullaha Gülena věnuje klub pozornost často, ale jednou ročně věnuje svou pozornost i jinému tématu, které se ho týká. 4. dubna roku 2015 hrálo Fenerbahçe své ligové utkání proti Rizesporu na stadionu v Rize. Utkání dopadlo pro tým úspěšně a vypadalo to, že směřuje k obhajobě mistrovského titulu. Po utkání jel tým autobusem na letiště do Trabzonu a po cestě se na viaduktu začalo na týmový autobus střílet¹⁴¹. Střepy z oken vážně zranily řidiče, který však i přes utržená zranění a šok dokázal autobus zastavit, čímž předešel pádu autobusu z viaduktu. Státní zastupitelství v Sürmene¹⁴², kde se událost stala, zahájilo vyšetřování pro „pokus o vraždu“. Ihned druhý den začalo rozsáhlé vyšetřování a policie hledala pachatele. 7. dubna byli vzati do vazby dva podezřelí. Proběhl dvoudenní výslech a následně byli oba podezřelí trestním soudem v Sürmene propuštěni pod podmínkou soudní kontroly s odůvodněním, že na základě konkrétních důkazů neexistuje žádné silné podezření ze spáchání trestného činu.¹⁴³

Od té doby stále probíhá vyšetřování, které se však nikam neposouvá. Fenerbahçe se k události vyjadřuje každým rokem. Ve svém vyjádření, které klub vydal 4. dubna roku 2021 píše následující:

„Je to již šest let, co byla vystřelena kulka na autobus našeho fotbalového týmu Fenerbahçe při návratu z venkovního utkání. Pachatele tohoto zruďného činu se nepodařilo nalézt 6 LET (2190 DNÍ). Jako sportovní klub Fenerbahçe očekáváme od našeho státu odhalení toho, kdo za tímto útokem stojí. Tato událost zůstane strašlivým a temným stínem tureckého sportu, dokud nebude osvětlena. Sportovní klub Fenerbahçe a jeho komunita jsou odhodláni nepřestat sledovat případ tohoto ohavného útoku, dokud nebudou viníci či viník postaveni před soud.“

¹⁴⁰ „Şike kumpası davasında karar! 2170 yıl hapis“. TümSpor. Accessed May 7, 2022.

<https://spor.haber7.com/spor/haber/3107052-sike-kumpasi-davasinda-karar-2170-yil-hapis>.

¹⁴¹ “Fenerbahçe otobüsüne Sürmene yolunda silahlı saldırı!”. Habertürk. Accessed May 7, 2022.

<https://www.haberturk.com/spor/futbol/haber/1062028-fenerbahce-otobusune-silahlı-saldırı>.

¹⁴² Městečko v provincii Trabzon. 40 km východně od města Trabzon. “Where is Sürmene located?”. Distance Calculator. Accessed May 7, 2022. <https://www.entfernungsrechner.net/en/city/739215>.

¹⁴³ “Fenerbahçe'ye saldırı iddianamesi hazırlanamıyor”. Hürriyet. Accessed May 7, 2022.

<https://www.hurriyet.com.tr/fenerbahceye-saldırı-iddianamesi-hazırlanamıyor-40037995>.

Unutmadik, Unutmayaçagız, Unutturmayacağız – 4.4.2021¹⁴⁴

Podobně se klub vyjadřuje 4. dubna každý rok. Poslední roky se však stupňuje očividná netrpělivost. Klub při každé příležitosti zmiňuje i přesný počet dnů, který od zmíněného útoku uplynul. Stejně jako tomu bylo ve vyjádření ze 4. dubna 2022, ke kterému jsou níže přiloženy úryvky, jelikož samotné vyjádření je velmi obsáhlé:

„Přesně po 7 letech, 2 tisících 557 dnech, 61 tisících 368 hodinách od trestného činu nebyli stále nalezeni pachatelé či pachatel [...]

[...] roky čekáme, až najde spravedlnost své místo a pravda vyjde najevo [...]

[...] opět žádáme příslušné úřady Turecké republiky, aby „rozjasnily tuto temnotu [...]

Předkládáme veřejnosti, že tento neobjasněný případ, který je krvácející ranou společnosti, pro nás ještě nekončí.

Ještě jednou hlasitě voláme jménem milionů: Této bezohlednosti a nespravedlnosti, která byla určena pro 39 našich životů, jsme měli zabránit dříve, než je rychlost požáru. Dnes jsme však 7 let, 2 tisíce 557 dní a 61 tisíc 368 hodin od této hrozné události. Skutečnost, že je pachatel přijímán jako neznámý, MY NEPŘÍJMEME!“

7 yıl, 2 bin 557 gün, 61 bin 368 saattir adaleti bekliyoruz! “Oysa bu adaletsizliği bir yangından daha çabuk önlemeliydik!” Bir kez daha soruyoruz: Failler nerede?!..- 4.4.2021¹⁴⁵

Na výše zmíněných příkladech je možné pozorovat, jakým způsobem prezident klubu vystupoval vůči veřejnosti ve chvíli, kdy stále probíhalo vyšetřování a klub potřeboval podporu státu, a ve chvíli, kdy již bylo vyšetřování ukončené. Mezi tím, co Ali Koç prohlásil v roce 2019, že věří v právní stát a spravedlnost, na klubovém prohlášení z dubna 2022 je možné pozorovat, že spravedlnost v zemi náznakem zpochybňuje. Apel na příslušné úřady je ze strany klubu alespoň v tomto případě opakovaný a klub zde i na základě teleologického typu komunikativního jednání pravidelně zdůrazňuje přesný počet dnů, který od události uběhl. Snaží se tedy dát najevo, že je potřeba tento případ důkladně prošetřit.

¹⁴⁴ Unutmadik, Unutmayaçagız, Unutturmayacağız – 4.4.2021,

<https://www.fenerbahce.org/haberler/kulup/2021/4/unutmadik-unutmayaçak-unutturmayacağiz>

¹⁴⁵ 7 yıl, 2 bin 557 gün, 61 bin 368 saattir adaleti bekliyoruz! “Oysa bu adaletsizliği bir yangından daha çabuk önlemeliydik!” Bir kez daha soruyoruz: Failler nerede?!..- 4.4.2021 -

<https://www.fenerbahce.org/haberler/kulup/2022/4/7-yil-2-bin-557-gun-61-bin-368-saattir-adaleti-bekliyoruz-oysa-bu-adaletsizligi-bir-yangından-da>

V lednu roku 2020 uspořádal Ali Koç tiskovou konferenci, která se konala v Antalyi¹⁴⁶ kde se fotbalový tým Fenerbahçe během přestávky připravoval na jarní část sezóny. Svým vyjádřením během tiskové konference dal najevo své pochybnosti o tom, že je fotbalová liga spravedlivou soutěží. Ve svém prohlášení narážel Koç na různá vyjádření politiků a poslanců, kteří pocházejí z Trabzonu. Jako příklad se dá uvést Berat Albayrak , který na jednom ze svých setkání v Trabzonu na konci ledna prohlásil:

„V kabinetě je nás pět fanoušků Trabzonspor. Ví se, jak moc se v zákulisí jménem Trabzonspor snažíme.“¹⁴⁷

Koç také zkritizoval vyjádření tehdejšího ministra dopravy a infrastruktury Cahita Turana, který explicitně vyjádřil své přání, aby se stal Trabzonspor mistrem ligy.¹⁴⁸ Prezident klubu během tiskové konference pronesl následující:

„Mám zde jeden dokument, vážený starosta města (Trabzonu) se zde vyjadřuje. V tomto prohlášení se vyjadřuje k rezignaci pana Karamana (bývalý hlavní trenér Trabzonspor) a když pak tvrdí, že by s rezignací neměli být spojováni někteří ministři, tak najednou prohlašuje: „opět Fenerbahçe, opět zimní přestávka, opět nemorálnost, neuspějí!“. Kde se toto vzalo? Co je to za neuctivost?“

Başkanımız Ali Koç'tan önemli açıklamalar – 12.01.2020¹⁴⁹

Tímto prohlášením Ali Koç projevil nespokojenost se střetem zájmů některých politiků, kteří neváhali explicitně projevat sympatie jednomu z klubů, kteří soutěží v turecké fotbalové lize. K tomuto svému projevu se Koç opět vyjádřil 8. února 2020, kdy začal otevřeněji kritizovat a obviňovat některé politiky, že fotbalová liga není spravedlivou soutěží a v zákulisí dochází k jejímu ovlivňování. Nejprve připomněl událost z října předchozího roku, kdy se Recep Tayyip Erdoğan stal členem Nejvyššího kongresu. Dále pronesl následující:

„Nejprve bych chtěl, aby se jasně vědělo, že jsme do nynějška svými proslovy nevystupovali proti prezidentovi republiky, proti vládní straně či jakékoliv jiné straně, a dále vystupovat ve svých vyjádřeních ani nebudeme. V tomto kontextu by se nikdo neměl pokoušet využít naši komunitu jako nástroj pro vlastní politické účely a neměl by se pokoušet stavět Fenerbahçe na jednu stranu politiky. Velká komunita Fenerbahçe má strukturu, která zahrnuje všechny druhy politických

¹⁴⁶ Antalya je přístavní město nacházející na jihu Turecka na pobřeží Středozemního moře. "Antalya". Turecko.org. Accessed May 8, 2022. <https://www.turecko.org/turecko/antalya.html>.

¹⁴⁷ "Berat Albayrak "Perde arkasında Trabzonspor için ne kadar uğraşığımızı herkes biliyor" #Fenerbahçe". YouTube. Accessed May 8, 2022. <https://www.youtube.com/watch?v=xGNIGgq4kCU>.

¹⁴⁸ "Mehmet Cahit Turhan: Trabzonspor inşallah şampiyon olacak.". A Spor. Accessed May 8, 2022. <https://www.aspor.com.tr/spor-toto-super-lig/2020/02/01/mehmet-cahit-turhan-trabzonspor-insallah-sampiyon-olacak>.

¹⁴⁹ Başkanımız Ali Koç'tan önemli açıklamalar – 12.01.2020, <https://www.fenerbahce.org/haberler/kulup/2020/1/baskanimiz-ali-koc-tan-onemli-aciklamalar>

názorů, respektuje všechny druhy politických názorů, ale při rozhodování není pod tlakem či vlivem jakéhokoliv politického názoru.“

Başkanımız Ali Koç'un Yüksek Divan Kurulu Toplantısı'ndaki önemli açıklamaları – 08.02.2020¹⁵⁰

Dále řekl, že je pravdou, že prezident republiky sportovním klubům hodně pomáhá a projevuje velmi aktivní přístup k rozvoji sportu v zemi. To zároveň uvedl jako příklad, jelikož poté prohlásil následující:

„Ten případ, o kterém jsem mluvil, když jsem v Antalyi prohlásil větu „opírají se o stát“, je velmi odlišný.“ [...]

„Byli jsme kvůli našemu vyjádření v Antalyi kritizováni a obviňováni za to, že jsme politiku přenesli do fotbalu. Možná, že nám bude další den někdo vyhrožovat. Někteří politici využívají svou moc a možnosti našeho státu a chlubí se tím.“

Başkanımız Ali Koç'un Yüksek Divan Kurulu Toplantısı'ndaki önemli açıklamaları – 08.02.2020

Ali Koç pokračoval ve svém vyjádření a dotkl se tématu médií. Žádnou mediální skupinu při svém vyjádření explicitně nejmenoval, ale i tak projevil značnou nespokojenost s její činností.

„Dalším problémem, o kterém jsme v souvislosti s naším klubem mluvili (v Antalyi) je jedna známá mediální skupina, která se při každé příležitosti staví proti Fenerbahçe. Tato skupina se svým televizním kanálem, svými novinami a svými experty se stala úplnou opozicí vůči Fenerbahçe. A ti, kteří nás chtějí postavit proti vlastnímu státu, působí také v této mediální skupině. Prvním cílem je udělat z jednoho klubu mistra a druhým cílem je zdiskreditovat náš klub a mě. Poprvé v historii je tato země svědkem mediálního přístupu, kdy během toho, co je jeden tým systematicky podporován, je proti jinému týmu systematicky prováděna operace s negativní propagandou.“

Başkanımız Ali Koç'un Yüksek Divan Kurulu Toplantısı'ndaki önemli açıklamaları – 08.02.2020¹⁵¹

Pouhé dva dny po tomto vyjádření vyšlo na televizním kanálu A Haber video, ve kterém se hovoří o problémech, se kterými se musí ministr financí Berat Albayarak vypořádat. Ve videu byly zmíněny problémy týkající se hospodářství, nárustu inflace a údajně i skupiny lidí, která za těmito problémy stojí. Zároveň se v tomto videu na záběrech neustále objevoval Ali Koç a

¹⁵⁰ Başkanımız Ali Koç'un Yüksek Divan Kurulu Toplantısı'ndaki önemli açıklamaları – 08.02.2020, <https://www.fenerbahce.org/haberler/kulup/2020/2/baskanimiz-ali-koc-un-yuksekk-divan-kurulu-toplantisi-ndaki-onemli-aciklamalari?fbclid=IwAR3w5r4LBSVOjP-qcOIVbUZvHkd0pYhJEyIIY1-GOtAupDaNjY-1KJzIL0>

¹⁵¹ Başkanımız Ali Koç'un Yüksek Divan Kurulu Toplantısı'ndaki önemli açıklamaları – 08.02.2020, <https://www.fenerbahce.org/haberler/kulup/2020/2/baskanimiz-ali-koc-un-yuksekk-divan-kurulu-toplantisi-ndaki-onemli-aciklamalari?fbclid=IwAR3w5r4LBSVOjP-qcOIVbUZvHkd0pYhJEyIIY1-GOtAupDaNjY-1KJzIL0>

spolu s ním i záběry některých gólů z utkání, která Fenerbahçe tu sezonu odehrálo.¹⁵² Po těchto událostech fanoušci klubu během následujících několika utkáních volali po rezignaci ministra financí a na sociálních sítích sdíleli heslo: „*Uvidíme se u volebních uren, pane Berate!*“.¹⁵³

A Haber patří do mediální skupiny Turkuvaz jejíž majitelem byl do roku 2013 Ahmet Çalık, který je znám svým blízkým vztahem s tureckou vládou a který vlastní konglomerát Çalık Holding.¹⁵⁴ Bývalým ředitelem tohoto konglomerátu je Berat Albayrak, který je zároveň zetěm prezidenta Erdoğana. V roce 2013 byla mediální skupina Turkuvaz prodána konglomerátu Kalyon¹⁵⁵, který se v minulosti podílel na výstavbě Istanbulského letiště, istanbulském systému Metrobus¹⁵⁶, nového stadionu pro fotbalový tým Istanbul Başakşehir¹⁵⁷, solární elektrárnu Karapınar a přestavbu parku Gezi.¹⁵⁸

Ali Koç na začátku svého projevu, který pronesl 8. února 2020, tvrdil, že nemá v úmyslu vystupovat proti jakékoliv politické straně. Explicitně proti žádné politické straně nevystoupil, avšak při skutečnostech, které jsou zmíněny výše, a při skutečnosti, že ředitelem mediální skupiny Turkuvaz je Serhat Albayrak, bratr Berata Albayraka, se dá konstatovat, že se jedná o kritiku Berata Albayraka a jeho střetu zájmů. Ali Koç zde hájil především zájmy klubu, což se dá v rámci Habermasovy teorie komunikativního jednání považovat za dramaturgický typ komunikativního jednání. Žádnou z osob, o kterých mluvil, explicitně nejmenoval, tudíž se ze strany těchto osob vyhnul jakémukoli negativnímu nařčení. Avšak za osobní útok na Aliho Koçe se dá považovat video, které se na A Haber objevilo pouze krátce po jeho vyjádřeních.

V květnu roku 2019 se během utkání objevil na tribuně Fenerbahçe transparent s nápisem „*Vše bude moc hezké*“. Stejně heslo diváci na tribunách během utkání i skandovali. Jedná se o předvolební heslo tehdejšího kandidáta na starostu města Istanbul Ekrema Imamoğlua, který

¹⁵² “Yeni fitneye dikkat: Futbolu kullananlardan 'isyan' çağrısı! Bakan Berat Albayrak neden hedefte?”. A Haber. Accessed May 8, 2022. <https://www.ahaber.com.tr/video/gundem-videolari/yeni-fitneye-dikkat-futbolu-kullananlardan-isyan-cagrisi-bakan-berat-albayrak-neden-hedefte>.

¹⁵³ “Fenerbahçe taraftarından Damat medyasına: A Spor dışarı”. Oda TV. Accessed May 8, 2022. <https://odatv4.com/spor/a-spor-disari-03022021-177725>.

¹⁵⁴ Saran, Ceren. 2014. “Medyada Mülkiyet ilişkileri: AKP Döneminde Medya Sahipliğinde Yaşanan Değişimler”. I. International Communication Science & Media Studies Congress: 363.

¹⁵⁵ “Turkey's Kalyon Group receives approval to acquire Calik Holding's media assets. [IntelliNews - Weekly Reports]”. TMCnet. Accessed May 8, 2022. <https://www.tmcnet.com/submit/2013/12/23/7606545.htm>.

¹⁵⁶ Autobus sloužící pro rychlou přepravu po Istanbulu. “Metrobus”. Istanbul.com. Accessed May 8, 2022. <https://istanbul.com/about-city/metrobus>.

¹⁵⁷ Původní název týmu byl Istanbul Büyükşehir Belediyesi SK. V roce 2014 byl klub přejmenován na Başakşehir. “İBB'de isim değişikliği”. Anadolu Ajansı. Accessed May 8, 2022. <https://www.aa.com.tr/tr/spor/ibbde-isim-degisikligi/153711>.

¹⁵⁸ “Turkey clashes: Why are Gezi Park and Taksim Square so important?”. BBC. Accessed May 8, 2022. <https://www.bbc.com/news/world-europe-22753752>.

kandidoval za CHP. K transparentu se vyjádřil prezident Erdoğan: „*Tyto stadiony jsme postavili my, my! Tito lidé jsou na špatné cestě, ale my to napravíme. Vše se zaznamenává.*“¹⁵⁹

K události píše klub ve svém vyjádření, mimo jiné, následující:

„S politováním vnímáme snahu o prezentování transparentu jako politické poselství a vtažení klubu do politických záležitostí. Prosíme veřejnost, aby náš klub z politických záležitostí vynechala.“

Kamuoyuna Duyuru – 13.5.2019¹⁶⁰

16. června 2019, krátce po zvolení Ekrema Imamoğlua novým starostou města, se na stadionu klubu konala valná hromada. Během této schůze použil bývalý člen vedení klubu stejné heslo, když nahlas prohlásil „*Vše bude moc hezké!*“, po čemž mu začali všichni zúčastnění tleskat.¹⁶¹

18. listopadu 2019 členové vedení Fenerbahçe navštívili starostu Istanbulu Ekrema Imamoğlu. Předseda představenstva předal starostovi Istanbulu portrét Atatürka a knihu s názvem Fotoğraflarla Atatürk (Atatürk s fotografiemi).

V průběhu let je na klubových vyjádřeních tykajících se politiky vidět určitý posun, kdy se klub začíná postupem let vymezovat vůči některým politikům. Klub se nicméně snaží vyvarovat jakýmkoli náznakům politizace a nechce být s politikou spojován, na druhou stranu jsou však případy, kdy potřebuje hájit své zájmy a není tak možné se tomu zcela vyhnout. Taková situace nastala u případu atentátu na týmový autobus, kdy klub tuto událost každoročně připomíná a tlačí na důkladné prošetření toho činu.

Klub se pravidelně vyjadřuje k různým termínům významným pro Tureckou republiku i pro klub samotný. V souvislosti s organizací Fethullaha Gülena se pravidelně vyjadřuje k pokusu o převrat, který se konal 15. července 2016¹⁶². Dále se pravidelně vyjadřuje k úmrtí vojáků, ke kterým dochází při různých vojenských operacích, k různým tragédiím, které Turecko během existence země postihly, stejně jako k svátkům. Na základě této sekce se dá konstatovat, že se

¹⁵⁹ “Fenerbahçe'den "Her şey çok güzel olacak" açıklaması”. InternetHaber. Accessed May 8, 2022.

<https://www.internethaber.com/fenerbahceden-her-sey-cok-guzel-olacak-aciklamasi-2021379h.htm>.

¹⁶⁰ Kamuoyuna Duyuru – 13.5.2019, <https://www.fenerbahce.org/haberler/futbol/2019/5/kamuoyuna-duyuru>

¹⁶¹ “Mali Genel Kurulu'nda 'Her şey çok güzel olacak' sloganı”. Cumhuriyet. Accessed May 8, 2022.

<https://www.cumhuriyet.com.tr/haber/mali-genel-kurulunda-her-sey-cok-guzel-olacak-slogani-1441863>.

¹⁶² Neúspěšný pokus o převrat, ze kterého byla obviněna organizace Fethullaha Gülena. “15 Temmuz darbe girişiminin üzerinden 6 yıl geçmesine rağmen risk sürüyor”. Cumhuriyet. Accessed 8 May, 2022.

<https://www.cumhuriyet.com.tr/siyaset/15-temmuz-darbe-girisiminin-uzerinden-6-yil-gecmesine-ragmen-risk-suruyor-1958196>.

Ali Koç a Fenerbahçe převážně vyjadřují takovým způsobem, jakým si to zažité normy žádají. Za výjimku se dají označit pouze vyjádření z ledna a února roku 2020.

4.2 Otevřená podpora genderové rovnosti

V této části kapitoly se práce zaměří na analýzu vyjádření, která souvisejí s genderovou rovností. Klub se do roku 2018 k genderové rovnosti příliš nevyjadřoval. Za výjimku se dá pokládat událost, která se stala během období, ve kterém Ali Koç vykonával funkci viceprezidenta klubu a během kterého se tehdejší klubový prezident Aziz Yıldırım vyskytoval ve vazbě. Kvůli bezpečnosti dostávaly kluby občas tresty v podobně hraní před prázdnými tribunami. V roce 2011 však Turecká fotbalová federace zveřejnila projekt se sloganem „Krásná hra zůstane krásná“. Jednalo se o řešení, kdy by v případě dalšího takového zákazu byl ženám a dětem do dvanácti let umožněn vstup na stadiony zdarma. Cílem tohoto projektu mělo být zvýšení zájmu o sport, přispění k budoucnosti fotbalu, předejít násilí a nepořádkům na tribunách a vytvořit tak prostředí, které by umožnilo sledovat fotbalová utkání celým rodinám.¹⁶³ Projekt byl poprvé vyzkoušen 20. září 2011 při utkání mezi Fenerbahçe a Manisaspor. Původně se očekávalo, že na utkání přijde maximálně 15 tisíc lidí, ale klub se rozhodl tento projekt zpropagovat a na tribunách se tak objevilo přibližně 43 tisíc žen a dětí.¹⁶⁴ Událost vzbudila zájem i zahraničních médií, kterým poskytl Ali Koç rozhovor, ve kterém ocenil zájem a aktivitu ženského obecnstva při fotbalovém utkání.¹⁶⁵

K genderové nerovnosti se Ali Koç vyjadřoval častěji v průběhu let. Explicitně pak v roce 2016 na fóru Women Matter, které se konalo v Turecku. Koç během svého projevu kritizoval skutečnost, že ženy dosahují menších příjmů než muži a že jsou v zaměstnání na úkor žen muži upřednostňováni. Dále na fóru prohlásil, že v zemích, ve kterých je rovnost pohlaví nejrozvinutější, existuje osvětenější, modernější, šťastnější, prosperující a ekonomicky silnější společnost. Uvedl statistiky, které jeho slova potvrzují a prohlásil, že Turecku byla po jeho vzniku představena cesta, dány správné cíle a byla vysvětlena úroveň civilizace, které měla

¹⁶³ Orta, Lale. 2015. "Strategic Effects of Woman Fans on Football Matches". *International Journal of Management Sciences and Business Research* 2012 (1/8): 36.

¹⁶⁴ "Kadıköy'de kadın devrimi". *Milliyet*. Accessed May 9, 2022. <https://www.milliyet.com.tr/gundem/kadikoy-de-kadin-devrimi-1441203>.

¹⁶⁵ "No men allowed at Turkish football match". *CNN*. Accessed May 9, 2022. <https://edition.cnn.com/2011/09/21/sport/football/fenerbahce-all-female-crowd/index.html>.

turecká společnost dosáhnout. V tomto kontextu prohlásil, že jsou statistiky, které uvedl, velmi znepokojující.¹⁶⁶

V podpoře genderové rovnosti pokračoval Ali Koç i krátce před klubovými volbami v roce 2018, když v rozhovoru prohlásil, že věří, že sportovní kluby jsou nejvýznamnějšími reprezentanty svých zemí. Dále také prohlásil:

„[...] Přestože je Fenerbahçe lokomotivou tureckého sportu, myslím si, že by mělo být i vůdcem, příkladným, respektujícím i respektovaným klubem [...] dále také sním o tom, že Fenerbahçe nebude mistrem pouze na sportovní úrovni, ale také ve společenské odpovědnosti [...]“¹⁶⁷

Do své nové funkce šel tedy v roce 2018 i s tímto cílem. Jedním z prvních kroků Aliho Koçe bylo navázání spolupráce s hnutím HeForShe¹⁶⁸, které klub oznámil 9. listopadu 2018.

„SPOLEČNĚ JSME SI ROVNI. Sportovní klub Fenerbahçe se svou staletou historií a hodnotami podniká kroky pro rovnost žen a mužů společně se svými sportovci z oblastí fotbalu, basketbalu, volejbalu, stolního tenisu, atletiky, plachtění, veslování, boxu a plavectví, kteří se hrdě účastní olympijských her, a také s miliony jejich fanoušků, kteří jsou věrni svým barvám. Jako sportovní klub Fenerbahçe podporujeme hnutí HeForShe, které zahájila Organizace spojených národů (OSN) s heslem „Rovnosti můžeme dosáhnout pouze tehdy, když se budou ženy a muži podporovat“; pro lepší společnost, lepší budoucnost a světlé zítřky hlásáme: Společně jsme si rovni!; s našimi žlutými a tmavě modrými barvami přijímáme i všechny ostatní barvy. S tisíci našich sportovců a sportovkyň, se stovkami našich zaměstnanců a zaměstnankyň, členkami a členy našeho představenstva a s našimi miliony příznivkyň a příznivců SPOJUJEME SVÉ SÍLY s HeForShe, abychom byli průkopníky a šli příkladem. Na této cestě zveme všechny barvy, aby se k nám připojily a prosazovaly rovnost pohlaví.

OBLASTI ZAMĚŘENÍ SPORTOVNÍHO KLUBU FENERBAHÇE V RÁMCI SPOLUPRÁCE S HEFORSHE

Jako Sportovní klub Fenerbahçe s cílem dosáhnout genderové rovnosti · Nulová tolerance vůči všem druhům diskriminace žen a dívek · Zabránit sexistickým popěvkům · Zvýšit přítomnost žen a dívek na sportovní i fanouškovské úrovni · Jít s našimi sportovci společností příkladem · Budeme pracovat na tom, abychom byli inkluzivním sportovním klubem.“

Fenerbahçe Spor Kulübü HeForShe Manifestosu: Birlikte Eşitiz – 9.11.2018¹⁶⁹

¹⁶⁶ “Güçlü ekonomi için kadın istihdamında mesafe katetmeliyiz”. Bloomberg Habertürk. Accessed May 9, 2022. <https://www.bloomberght.com/haberler/haber/1965167-guclu-ekonomi-icin-kadin-istihdaminda-mesafe-katetmeliyiz>.

¹⁶⁷ “Ali Koç: ‘Hayatımın odağı adalet ve vicdan’”. Fortune Turkey. Accessed May 9, 2022. <https://www.fortuneturkey.com/ali-koc-hayatimin-odagi-adalet-ve-vicdan-50669>.

¹⁶⁸ HeForShe je hnutí solidarity, prosazuje genderovou rovnost. “HeForShe: Movement for Gender Equality”. Stony Brook University. Accessed 9 May, 2022. <https://www.stonybrook.edu/commcms/heforshe/about/>.

¹⁶⁹ Fenerbahçe Spor Kulübü HeForShe Manifestosu: Birlikte Eşitiz – 9.11.2018, <https://fenerbahce.org/haberler/heforshe/2018/11/fenerbahce-spor-kulubu-heforshe-manifestosu-birlikte-esitiz>

Klub tímto tedy oznámil spolupráci s hnutím, čímž se stal prvním tureckým sportovním klubem, který otevřeně vyjádřil podporu genderové rovnosti. 11. listopadu 2018 pak proběhlo oficiální představení spolupráce, kterého se účastnila asistentka generálního tajemníka OSN, poradkyně výkonného ředitele OSN a globální ředitelka HeForShe Elizabeth Nyamayaro. Ali Koç na tomto představení spolupráce řekl následující:

„Jak k tomuto projektu došlo? Když se vrátím k naší předvolební kampani, tak jsem se snažil o některé věci zdůrazňovat. Řekl jsem, že je potřeba chránit vlastnosti sportu, jako je být bez nenávisi, být gentleman, mít sportovní chování, být jednotný a spravedlivý. Letošní sezónu jsme opět zahájili s tématem respektu. Z dlouhodobého hlediska se snažíme dosáhnout cíle, kdy se na stadionech přestane vulgárně nadávat. Při každé příležitosti vysvětluji, že by Fenerbahçe mělo být průkopníkem a příkladem. Chceme, aby se na nás vzpomínalo jako na klub, který má vliv na společnost a zlepšuje kvalitu života. Jako sportovní klub, který má milióny příznivců a svou silou pokrytí zasahuje do národní agendy a světového veřejného mínění, vám sdělujeme, že jsme se rozhodli změnit filosofii a být průkopníkem a příkladem. Myslím si, že Fenerbahçe by mělo být v této oblasti vůdcem. Podle posledních výzkumů je u nás zájem o sport u 35% žen a u 66% mužů; Zájem o fotbal má až 49% procent žen a 86% mužů. To vytváří nespornou oblast pro rozvoj. Viděli jsme zde velký potenciál iniciovat změnu a transformaci. Rozhodli jsme se spojit síly s projektem HeForShe. Obě strany zde viděly cennou příležitost. Věřím, že prodloužením této spolupráce na mnoho dalších let dosáhneme výsledků daleko nad očekávání. Děkuji všem zúčastněným. Do dnešního dne podnikaly různé sportovní kluby projekty v rámci společenské odpovědnosti a spolupracovaly s nevládními organizacemi. Jak jsme však prozkoumali, tak v oblasti genderové rovnosti podobný závazek v takovém rozsahu neexistuje. Z toho důvodu si myslím, že to bude příkladem pro celý svět. Naším cílem je zažít s přispěním sportu změnu směrem k genderové rovnosti ve sportu, v naší zemi i ve světě. Nejprve začneme uvnitř klubu a zameteme si před vlastním prahem. My, fotbalisté, technický tým, personál i představenstvo absolvujeme osvětové školení. Zařízení našeho klubu uděláme rodinné. Není snadné vytvořit z toho součást vaší DNA, vytvořit z toho reflex. Po uspořádání naší sféry vlivu se budeme snažit ji rozšířit do naší komunity a vytvořit z ní reflex i pro ně.“

Fenerbahçe Spor Kulübü Eşitlik İçin Dünya'ya Örnek Olacak! – 11.11.2018¹⁷⁰

Před utkáním mezi Fenerbahçe a Alanyaspor, které se hrálo stejný den, se na tribuně stadiónu objevil velký transparent s logem HeForShe a nápisem „Spolu jsme si rovni“. S podobným transparentem vyšli hráči před utkáním na hřiště. Zároveň měli hráči na dresu svá jména a čísla výjimečně v purpurové barvě.¹⁷¹ Jednání Fenerbahçe v rámci otázky genderové

¹⁷⁰ Fenerbahçe Spor Kulübü Eşitlik İçin Dünya'ya Örnek Olacak! – 11.11.2018, <https://www.fenerbahce.org/haberler/heforshe/2018/11/fenerbahce-spor-kulubu-esitlik-icin-dunya-ya-ornek-olacak!>

¹⁷¹ “Fener formasında magenta rengi”. Ciddi Gazete. Accessed May 10, 2022. <https://www.ciddigazete.com/spor/fener-formasinda-magenta-rengi-h8518.html>.

rovnosti dává v rámci dramaturgického typu komunikativního jednání veřejnosti znát, že se chce klub více věnovat i sociálním problémům, které se Turecka týkají.

Těmito gesty tedy Fenerbahçe zahájilo projekt, jehož cílem bylo dosáhnout genderové rovnosti. Práva žen jsou v Turecku od vzniku republiky diskutovaným tématem. Jedním z témat reforem Mustafy Kemala Atatürka bylo i postavení žen. V roce 1926 byl vydán občanský zákoník, který měl ženy a muže postavit ve všech oblastech na stejnou úroveň.¹⁷² Turecké ženy dostaly právo poprvé volit v roce 1930 do komunálních voleb a v roce 1934 pak při volbách do parlamentu.¹⁷³ Když v roce 2002 vyhrála AKP volby, byla zahájena jednání o vstupu Turecka do Evropské Unie a s nimi byl zveřejněn i demokratizační balíček, jehož plnění mělo vstup do Evropské Unie umožnit. Součástí tohoto balíčku byla například práva pracujících či svoboda slova. Své místo měla v tomto demokratizačním balíčku i práva žen. V letech 2002 až 2010 došlo k novelizaci turecké ústavy a turecká vláda při několika příležitostech začala spolupracovala s ženskými organizacemi. Po roce 2011 začalo docházet ze strany turecké vlády k obratu a její polický přístup začal být více protizápadní. Politika AKP v oblasti genderové rovnosti navíc vycházela z patriarchálního chápání. Žena byla vnímána především jako manželka a matka. Tato perspektiva nepodporovala účast žen ve společenském, obchodním a politickém životě. V roce 2011 prohlásil Recep Tayyip Erdoğan následující:

„Tato země po roky podporuje kontrolu porodnosti. CHP dělá nyní totéž kvůli kemalistické mentalitě v raném republikánském období. Západ se nyní hroutí, protože populace stárne. Neměli byste být klamáni: musíte mít alespoň tři děti. Jako stát přijímáme veškerá preventivní opatření.“¹⁷⁴

O rok později označil potrat za vraždu a řekl, že nikdo nemá právo se pro tento čin rozhodnout. Dále také prohlásil, že si ženy a muži nemohou být rovni, protože to je dle jeho slov proti přírodě.¹⁷⁵ Tato prohlášení ukazují, že se turecká politika v oblasti genderové rovnosti v roce 2011 změnila, což se projevuje na mnoha úrovních společenského života v zemi.

16. listopadu 2018 se Ali Koç připojil do živého vysílání Bloomberg TV, kde hovořil o spolupráci klubu a HeForShe. Zde je část jeho vyjádření, ve kterém se vyjadřuje i k žebříčku genderové rovnosti:

¹⁷² Koca, Alperen. 2018. "The New Civil Law and Turkish Women: 1926". Bilkent University, Department of Computer Sciences.

¹⁷³ Özkaya, Olcay. 2021. "A vague issue of existence: The case of Turkey on women's right to vote and be electes (1930-1960)". Journal of Atatürk yolu, 69: 439.

¹⁷⁴ Güneş, Ayşe, and Çağlar Ezikoğlu. 2022. "Legal and Political Challenges of Gender Equality and Crimes Against Women in Turkey: The Question of Istanbul Convention". Women & Criminal Justice. 5

¹⁷⁵ Ibid. 6

„[...] Zde je důležité, že Turecko chce patřit mezi vyspělé země a světové ekonomiky. Ale v žebříčku genderové rovnosti, který vytvořilo Světové ekonomické fórum, jsme ze 144 zemí až na 131. místě. Takové pořadí nám nesluší. Jako Fenerbahçe jsme učinili krok. Až do roku 2014 prováděla Organizace spojených národů projekty v rámci genderové rovnosti, které byly zaměřené pouze na ženy. Polovina populace je však mužská a muži mají sílu, takže v roce 2015 byla odstartována kampaň HeForShe, která se začala zaměřovat i na muže, jelikož pro genderovou rovnost potřebujeme mobilizovat i muže. Jsme rádi, že můžeme být součástí tohoto projektu. Dnes dostali až 2 milióny závazků. Co to znamená? 2 milióny lidí se zavázali pracovat za tímto účelem. Naším cílem je tento nárůst zvýšit alespoň o 50%. Organizace spojených národů v takovém rozsahu nikdy nespolupracovala. Když má OSN spolupracovat s jakoukoliv značkou, tak zjišťuje, prošetřuje, zpochybňuje... My jsme prošli seriózním auditem. Bylo zkoumáno, zda se naši sportovci, techničtí pracovníci a zaměstnanci někdy dopustili nějakého tvrzení, jednání či postoje proti rovnosti žen a mužů, a byli jsme pro tento projekt uznáni za vhodné. Doufáme, že důsledkem tohoto spojení sil přispějeme ke zlepšení této problematiky v naší zemi. Jako značka Fenerbahçe věřím, že společně se silou sportu a silou komunity klubu, která oslovuje miliony lidí, dosáhneme úspěchu.“

Başkanımız Ali Koç HeForShe hareketini anlattı – 16.11.2018 ¹⁷⁶

Ali Koç svým vyjádřením dal najevo, že jestliže chce Turecko patřit mezi vyspělé země, je v zemi potřeba větší rovnost mezi ženami a muži, s tím, že v klubu jsou podle něj tyto hodnoty zachovány.

V roce 2018 dosahovalo zastoupení žen v turecké politice 17,4 procent. Od roku 1999, kdy toto číslo bylo pouhé 4 procenta, došlo k pokroku, avšak v žebříčku všech zemí, bylo Turecko v roce 2019 v počtu žen v parlamentu až na 119. místě.¹⁷⁷ 14. listopadu 2018 se konala tisková konference, které se kromě Aliho Koçe zúčastnili i ředitelka pro zahraniční vztahy a korporátní komunikaci společnosti Koç Holding Oya Ünlü Kızıl, ředitel firmy Tüpraş İbrahim Yelmenoğlu a zástupkyně ředitelství OSN pro ženské záležitosti v Turecku Sabine Freizer. Každý z těchto účinkujících odpovídal na dotazy novinářů. Nízkého počtu žen v politice se dotkla Sabine Freizer:

„Otázka kvót je velmi důležitá. Je to velmi diskutované téma nejen v Turecku, ale celosvětově. Na kvótách vlastně něco je, oficiální termín je dočasné zvláštní opatření. Současná nerovnost je také důvodem pro realizaci dočasných zvláštních opatření. Kdybychom žili v rovnoprávném světě, kdyby nebylo třeba takových dočasných opatření, nedošlo by k nim. Doufáme, že pomocí těchto opatření bude možné nerovnost řešit a odstranit. Jedna ze stran Výboru pro ukončení diskriminace žen v Turecku doporučila, aby státy využívaly tato zvláštní dočasná opatření. Zejména na úrovni politické participace. Jak jste řekl, některé politické strany

¹⁷⁶ Başkanımız Ali Koç HeForShe hareketini anlattı – 16.11.2018,

<https://www.fenerbahce.org/haberler/heforshe/2018/11/baskanimiz-ali-koc-heforshe-hareketini-anlatti>

¹⁷⁷ “Women in national parliaments”. Inter-Parliamentary Union. 2019. Accessed May 11, 2022.

<http://archive.ipu.org/wmn-e/classif.htm>.

v Turecku mají zvláštní dočasná opatření. Ale ve skutečnosti je dnes v tureckém parlamentu jen něco málo přes 17 procent žen. Abych byla upřímná, je to velmi nízké číslo. V jiných zemích regionu, jako je Srbsko a Makedonie, byla dočasná zvláštní opatření velmi účinná při zvyšování počtu zvolených žen. Jde o to, aby je nezařadili jen do strany, ale zahrnuli je do systému jako celku. Jinými slovy, všechny politické strany by se tím měly řídit. Politické strany, které se tím neřídí, je třeba nějakým způsobem sankcionovat nebo trestat. Není to však něco, co je potřeba dlouhodobě, pouze dočasně za účelem odstranění těchto nerovností. Pokud je v tureckém parlamentu 17 procent žen, budou tato opatření užitečná pro rychlý nárůst na 25 nebo dokonce na 30 procent, což je pro region lepší.“

Kulübümüz HeForShe projesini spor basınına yön veren isimlere tanitti - 14.11.2018¹⁷⁸

K tématu kvót přidal svá slova i Ali Koç:

„Rád bych se také dotkl otázky kvót. Jak si možná vzpomínáte, v Turecku před pár lety předsedalo G20¹⁷⁹. Předsednictví jsme převzali od Austrálie. Byla to roční odpovědnost. Zastupoval jsem Turecko jako spolupředsedající pracovní skupiny pro zaměstnanost. Když jsme tento projekt převzali, měli jsme cíl. Zabývali jsme se čtyřmi tématy. Jedním z těchto témat bylo místo žen v zaměstnání a stanovili jsme si cíl. 20-25-25. Tedy snížit do roku 2025 míru nezaměstnanosti mezi ženami a muži o 25 procent. Když vezmeme v potaz, že 25 procent činí 200 milionů žen, kteří mají nově vstoupit na trh práce, můžete vidět, jak velký a obtížný je to cíl. Proto se v mnoha zemích konala velká setkání s mnoha lidmi a mnoha skupinami. Jedna z nich byla ve Washingtonu, byla tam i paní Oya. Na schůzce se objevila otázka kvót. Například, pokud jste velká obchodní společnost v Indii, tak pokud se nepletu, museli jste mít v představenstvu alespoň jednu ženu. G20 je taková platforma. Pokud se všichni na nějaké otázce neshodnou, pokud všichni nehlasují, není možné na tom pracovat. Proto jsme o tomto problému nechali hlasovat. Měli by existovat kvóty pro ženy? Nejsilněji se proti tomu ohradily ženy [...] ať už v Turecku nebo v rozvinutějších zemích, poměr žen v představenstvech je velmi nízký [...].

Říká se, že čím jsou ženy ekonomicky silnější, tím vyšší je blahobyt společnosti. Jednoduše řečeno, peníze, které utrácí ženy, když je vydělávají, se liší od peněz, které utrácí muži, když je vydělávají. Ženy přikládají výchově a výživě svých dětí větší význam než muži. Proto existuje mnoho studií, které dokazují, že se zlepšující se ekonomickou silou žen mnohem více roste zdraví a vzdělání dětí, a tím v dlouhodobém horizontu roste i blahobyt celé společnosti.“

Kulübümüz HeForShe projesini spor basınına yön veren isimlere tanitti - 14.11.2018

Ve vyjádřeních upozornují účastníci tiskové konference jednak na problémy kvót v rámci turecké politiky, ale také na vysokých pozicích v mezinárodních společnostech. Ali Koç ve svém příspěvku zároveň vysvětluje, že je důležité zvýšit zaměstnanost žen z důvodu jejich ekonomické aktivity a vysvětluje tím, že má ekonomická síla žen vliv na jejich okolí a potomky.

¹⁷⁸ Kulübümüz HeForShe projesini spor basınına yön veren isimlere tanitti - 14.11.2018,

¹⁷⁹ G20 je skupina největších ekonomik světa. Vznikla v roce 1999. "About G20". G20. Accessed May 12, 2022. <https://www.g20.org/en/about-g20/>.

Konstatováním těchto faktů se tedy v rámci teleologického komunikativního jednání snaží upoutat pozornost minimálně fotbalové veřejnosti.

Fenerbahçe se také pravidelně vyjadřuje k vraždám žen, které jsou vyústěním násilí páchaného na ženách. Žebříček Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (OECD)¹⁸⁰ z roku 2019, který ukazuje, v jaké zemi se setkala s násilím nejvíce žen, je Turecko mezi 129 zeměmi na 29. místě. Na základě údajů se v roce 2019 setkala se sexuálním nebo fyzickým násilím 38 procent tureckých žen, což je nejvíce ze všech členských zemí OECD.¹⁸¹ Od roku 2011, rapidně stoupl i počet zaznamenaných vražd páchaných na ženách. Zatímco v roce 2011 bylo zavražděno 121 žen, v roce 2012 jich bylo již 210 a toto číslo každým rokem stoupá. V roce 2019 se počet zabitých žen zvýšil na 474.¹⁸² Fenerbahçe se k událostem spojenými s vraždami žen vyjadřuje na sociálních sítích. Když k takové vraždě dojde, vydá klub alespoň krátký příspěvek jako upozornění na opakovanou událost:

V roce 2019 tomu tak bylo například v případě vraždy Emine Bulut, která byla 18. srpna 2019 před svou desetiletou dcerou k smrti ubodána svým bývalým manželem.¹⁸³

„K tomuto zvěrstvu nebudeme mlčet! Přejeme si, aby byl pachatel potrestán nejvyšším možným trestem a aby vraždy žen v naší společnosti skončily!
#EmineBulut“¹⁸⁴

V roce 2020 se klub vyjádřil k případu Pınar Gültekin, která byla uškrcena svým nápadníkem.¹⁸⁵

„Opět bolestivá zpráva!
Ať už skončí násilí na ženách, ať je ukončeno. Ať již nezemře jediná žena!
#PinarGultekin“¹⁸⁶

¹⁸⁰ OECD je mezivládní organizace rozvinutých světových států, která hledá řešení řady sociálních, enviromentálních a ekonomických problémů. “Who we are”. OECD. Accessed May 12, 2022. <https://www.oecd.org/about/>.

¹⁸¹ “Kadına yönelik şiddet: Türkiye OECD ülkeleri arasında zirvede”. Kronos. Accessed May 12, 2022. <https://kronos35.news/tr/kadina-siddet-en-cok-hangi-ulkelerde-turkiye-oecd-ulkeleri-arasinda-zirvede/>.

¹⁸² “Kadın Cinayetleri Son 10 Yılda 3 Kat Arttı! Çarpıcı Kadına Şiddet İstatistikleri...”. Veripie. Accessed May 12, 2022. <https://www.veripie.com.tr/kadin-cinayetleri-son-10-yilda-3-kat-artti-carpici-kadin-istatistikleri/>.

¹⁸³ “Emine Bulut cinayeti Türkiye'yi ayağa kaldırmıştı... Gerekeçeli kararın detayları ortaya çıktı”. Hürriyet. Accessed May 12, 2022. <https://www.hurriyet.com.tr/gundem/emine-bulut-cinayeti-turkiyeyi-ayaga-kaldirmisti-gerekeceli-kararin-detaylari-ortaya-cikti-41366674>.

¹⁸⁴ Facebook.com, Fenerbahçe, Yaşanan bu vahşete sessiz kalmıyoruz! Failinin en ağır ceza ile yargılanmasını, toplumumuzda kadın cinayetlerinin artık son bulmasını diliyoruz!. 23.08.2019, <https://www.facebook.com/138432502881936/photos/a.612191578839357/2594919133899915/>

¹⁸⁵ “Pınar Gültekin'i kim öldürdü, nasıl öldürüldü, neden öldürüldü? Pınar Gültekin kimdir, nereli, kaç yaşındaydı?”. Mardinlife. Accessed May 12, 2022. <https://www.mardinlife.com/pinar-gultekini-kim-oldurdu-nasil-olduruldu-neden-olduruldu-pinar-gultekin-kimdir-nereli-kac-yasindaydi.html>.

¹⁸⁶ Facebook.com, Fenerbahçe, Bir kez daha acı haber!

V roce 2021, Fenerbahçe psal o případu Şebnem Şirin, kterou její přítel během hádky zabil kuchyňským nožem:¹⁸⁷

„Došla slova, není na to co říct #ŞebnemŞirin“¹⁸⁸

Podobně tomu bylo i v jiných případech. V roce 2019 došlo k vraždě desetileté Selin Cebeci. Vražda se udála v jednom podniku, kde došlo k potyčkám mezi dvěma muži. Jeden z nich měl u sebe brokovnici, ze které začal střílet, čímž zasáhl mladou dívku, která na následky zranění umřela.¹⁸⁹ Tato událost v Turecku opakovaně rozpoutala debatu, zda by mělo být osobní vlastnictví zbraní zakázáno. Podle údajů tureckého Generálního ředitelství bezpečnosti (EGM-Emniyet Genel Müdürlüğü) bylo od roku 2011 do roku 2021 spácháno legálně drženou střelnou zbraní 25 547 trestných činů, trestných činů spáchaných nelegálně drženou střelnou zbraní bylo 159 123. V roce 2017 navrhla strana CHP parlamentu „prošetření rozsahu individuálního vyzbrojování“, ale tento návrh zamítla AKP. V roce 2018 byl ze strany CHP předložen návrh výzkumu o „vyšetření ztracených zbraní“, který opět zamítla strana AKP. Ve stejném roce pak podepsal ministr vnitra Süleyman Soylu oběžník, díky kterému bylo civilistům povoleno použít 1000 kulek na osobu ročně, což znamenalo zvýšení oproti předchozímu stavu.¹⁹⁰

Fenerbahçe vyjádřilo svůj nesouhlas s osobním vlastnictvím zbraní po vraždě Selin Cebeci, když klub vydal toto prohlášení:

„Náš klub, jehož poslání je i „mimo sportovní klub“, což zdůrazňuje mnoha společenskými kroky, říká, abychom jako komunita upozornili na smrt desetileté Selin Sebeci, která přišla o život v důsledku zásahu výstřelem!
Fotbalový tým Fenerbahçe, který před utkáním proti Trabzonspor ve 3. týdnu Superligy nastoupil na hřiště s transparentem, který nesl nápis „**Ne individuálnímu vyzbrojování**“, dal prostřednictvím fotbalu společně s fanoušky, kteří vyvěsili podobné transparenty na tribunách, jasně najevo svůj vzkaz společnosti o rostoucím násilí a nekontrolovaném individuálním vyzbrojování.
Náš fotbalový tým se poprvé rozhodl nepřijít na hřiště s dětmi, které byli vždy přítomné, aby zdůraznil, že individuální vyzbrojování nejvíce ohrožuje naši

Kadına şiddet bitsin, son bulsun. Bir kadın daha ölmesin!. 21.07.2020,

<https://www.facebook.com/138432502881936/photos/a.145671425491377/3376587852399702/>

¹⁸⁷ “Şebnem Şirin kimdir, olay nasıl oldu? Şebnem Şirin’in katilini ifadesi: Şirin nasıl ve neden öldü?”. Vatan.

Accessed May 12, 2022. <https://www.gazetevatan.com/yasam/sebnem-sirin-kimdir-olay-nasil-oldu-sebnem-sirinin-katilini-ifadesi-sirin-nasil-ve-neden-oldu-2018133>.

¹⁸⁸ Facebook.com, Fenerbahçe, Kelimeler tükendi, söyleyecek söz kalmadı!. 27.10.2021,

<https://www.facebook.com/photo/?fbid=429458111878164&set=a.273627040794606>

¹⁸⁹ “Selin Cebeci kimdir, neden öldü, nerede ve ne zaman vuruldu? Selin Cebeci cinayeti - olayı nedir?”. Milliyet.

Accessed May 13, 2022. <https://www.cumhuriyet.com.tr/haber/turkiyenin-bireysel-silahlanma-ile-imtihani-1865085>.

¹⁹⁰ “Türkiye'nin bireysel silahlanma ile imtihani”. Cumhuriyet. Accessed May 13, 2022.

<https://www.cumhuriyet.com.tr/haber/turkiyenin-bireysel-silahlanma-ile-imtihani-1865085>.

budoucnost, tedy naše děti. Tím promluvil ke společnosti, abychom nepřišli o další děti jako tomu bylo v případě desetileté Selin.

Naše představenstvo také na utkání hostilo matku, otce a dvanáctiletou sestru Selin.

Jako klub Fenerbahçe ještě jednou vyjadřujeme soustrast rodině Selin Cebeci; Přejeme si, aby tyto a všechny podobné události, které se hluboce dotýkají naší společnosti, co nejdříve skončily.“

Fenerbahçe'den Bireysel Silahlanmaya karşı Çocuksuz Seremoni: Başka Selinler Ölmesin – 01.09.2019¹⁹¹

Klub tedy tímto vyjádřil nespokojenost se situací, v jaké se turecké společnost nacházela a upozornil tímto gestem na vážnost situace.

V roce 2011 se rozhodla turecká vláda pro podepsání Istanbulské úmluvy¹⁹² a později pro její ratifikaci. Podle článku 12 úmluvy by měly být zločiny na ženách vnímány stejně bez ohledu na úmysl. Implementace zákona, který měl předejít násilí na ženách, chránit je a trestat pachatele, byla kritizována za svou nedostatečnost. V průběhu let, kdy narůstalo násilí na ženách, organizace pro práva žen opakovaně volaly po implementaci Istanbulské úmluvy. Konzervativní politici AKP byli názoru, že úmluva ohrožuje turecké hodnoty a identitu a podporuje vztahy mezi osobami stejného pohlaví nebo práva LGBT.¹⁹³ V roce 2020 prohlásil Recep Tayyip Erdoğan, že bude Istanbulská úmluva přezkoumána.¹⁹⁴ 20. března roku 2021 bylo vydáno prohlášení o odstoupení Turecka od Istanbulské úmluvy.¹⁹⁵ K rozhodnutí se 22. března 2021 vyjádřilo Fenerbahçe,

„Minulý víkend jsme se s lítostí dozvěděli o rozhodnutí vypovědět Istanbulskou úmluvu.

Jako sportovní klub Fenerbahçe:

Který po dobu dvou let podporuje kampaň HeForShe, kterou realizovala Organizace spojených národů s cílem zajistit rovnost mezi ženami a muži

Který vykonává mnoho činností, aby ženy a dívky mohly mít za rovných podmínek své místo ve společnosti a ve sportu

¹⁹¹ Fenerbahçe'den Bireysel Silahlanmaya karşı Çocuksuz Seremoni: Başka Selinler Ölmesin – 01.09.2019,

¹⁹² Mezinárodní smlouva Rady Evropy, která má obstarat prevenci proti domácímu násilí a násilí páchaného na ženách. Zaměřuje se i na stíhání pachatelů obviněných z genderově podmíněného násilí. "Istanbul Convention: About the Convention". Council of Europe. Accessed May 13, 2022. <https://www.coe.int/en/web/istanbul-convention/about-the-convention>.

¹⁹³ Güneş, Ayşe, and Çağlar Ezikoğlu. 2022. "Legal and Political Challenges of Gender Equality and Crimes Against Women in Turkey: The Question of Istanbul Convention". *Women & Criminal Justice*: 7-8.

¹⁹⁴ "Erdoğan: İstanbul Sözleşmesi'ni yeniden gözden geçireceğiz". *Diken*. Accessed May 13, 2022. <https://www.diken.com.tr/erdogan-istanbul-sozlesmesini-yeniden-gozden-gecirecegiz/>.

¹⁹⁵ "İstanbul Sözleşmesi: Türkiye, Cumhurbaşkanlığı kararı ile anlaşmadan çekildi". *BBC*. Accessed May 13, 2022. <https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-56465013>.

Který s vědomím, že je násilí páchané na ženách porušením lidských práv, co nejhlasitěji říká „Násilí na ženách je zločin! Nebud' spolupachatel nebo divák!“.

Rádi bychom zdůraznili, že nás znepokojují společenské důsledky vypovězení úmluvy.

Domníváme se, že bychom měli dodržovat Istanbulskou úmluvu, která je důležitým krokem k předcházení všem druhům diskriminace a násilí na ženách. Ve společném zájmu celé naší společnosti žádáme, aby bylo rozhodnutí o vystoupení z Istanbulské úmluvy přezkoumáno.“

Kadınlar ve kız çocukları için toplumumuzu aynı noktada olmaya davet ediyoruz - 22.03.2021¹⁹⁶

Tímto vyjádřením se klub opět postavil za práva žen. Vzhledem k tomu, že bylo Fenerbahçe jediným tureckým sportovním klubem, který se tímto směrem kriticky vyjádřil, dál tím klub najevo, že skutečně nechce být pouze sportovním klubem, ale chce zásadně promlouvat ke společnosti. Zároveň se toto vyjádření dá označit za kritiku vládního rozhodnutí.

Ve svých vyjádřeních ohledně práv žen se klub a Ali Koç často odkazují i na Mustafu Kemala Atatürka. Stejně tak tomu bylo 14. listopadu 2018 během tiskové konference při představení spolupráce s HeForShe, když Koç během svého projevu řekl tato slova:

„Když říkáme „Fenerbahçe a ženy“, nezapomeňme také na našeho Otce! Jako sportovní klub Fenerbahçe, který přijímá Atatürkovy hodnoty, pokračuje v jeho světle a jeho stopách, všichni víme, jakou důležitost náš Otec ženám přikládal. Ať už se na to podíváme z jakéhokoli úhlu, tento projekt míří na více problémů. Zabijeme více much jednou ranou.“

Kulübümüz HeForShe projesini spor basınına yön veren isimlere tanitti - 14.11.2018¹⁹⁷

Klub dává najevo, jakým směrem se chce ve veřejném prostoru prezentovat. Hájením lidských práv a práv žen klub hlásí, že není pouze sportovním klubem, ale zároveň chce mít vliv na celou společnost. Ve svých vyjádřeních upozorňují představitelé klubu na společenské problémy Turecka a svým vyjádřením k rozhodnutí o vystoupení z Istanbulské úmluvy, ve kterém prakticky kritizuje tureckou vládu, dává klub najevo, že s kroky, které turecká vláda směrem k právům žen a genderové rovnosti činí, nesouhlasí. Tímto aktem se tedy klub vzdaluje cíli

¹⁹⁶ Kadınlar ve kız çocukları için toplumumuzu aynı noktada olmaya davet ediyoruz – 22.03.2021, <https://www.fenerbahce.org/haberler/heforshe/2021/3/kadinlar-ve-kiz-cocuklari-icin-toplumumuzu-ayni-noktada-olmaya-davet-ediyoruz>

¹⁹⁷ Kulübümüz HeForShe projesini spor basınına yön veren isimlere tanitti - 14.11.2018, <https://www.fenerbahce.org/haberler/heforshe/2018/11/kulubumuz-heforshe-projesini-spor-basinina-yon-veren-isimlere-tanitti>

Habermasova komunikativního jednání, kterým je dosažení vzájemné harmonie, upevňuje tím ale svou pozici vlivného společenského aktéra i za cenu názorové rozepře s vládou.

4.3 Ve stopách Atatürkových myšlenek a zásad

V této podkapitole se práce zaměří na vyjádření spojená se zakladatelem Turecké republiky Mustafou Kemalem Atatürkem, na čemž bude možné pozorovat, jakým směrem se klub ideologicky upíná.

Jak je zřejmé, klub je již od dob svého počátku úzce spjat s republikou a jejím vznikem. Tímto faktem se vedení klubu nikdy netajilo, což se dalo pozorovat i během funkčního období předchozího předsedy Azize Yıldırımı¹⁹⁸. Pro pochopení role, kterou M.K. Atatürk hraje ve vyjádření klubu v posledních letech, je nutné nastínit, jaký vztah má k zakladateli republiky vládní strana AKP a jakou důležitost má Atatürk v dnešní turecké společnosti.

Kolem osobnosti Atatürka se v průběhu let vytvořil kult, který trvá dodnes. Když se v roce 1995 dostala k moci Strana blahobytu (Refah)¹⁹⁹ vyznávající politický islám a premiérem se stal Necmettin Erbakan²⁰⁰, byl to pro stoupence kemalistů a armádní složky signál, že je v ohrožení sekularismus, jeden ze základních principů, které M.K. Atatürkrazil. V 90. letech se tedy začal islám čím dál tím více politizovat a získávat si silnější pozici v každodenním životě Turků. V sekulárních vzdělávacích institucích bylo možné vidět zahalené studentky a na ulicích se objevovalo čím dál tím více islámských symbolů.²⁰¹ V tomto období se začal kemalismus více přenášet do soukromých prostorů a osobnost Atatürka nadále žila jako pojem a symbol.²⁰² Již v roce 1990 prohlásil Erdoğan, který byl tou dobou otevřeným stoupencem politického islámu, že podle něj není možné být muslimem a zároveň vyznávat sekulární hodnoty, čímž narážel na neudržitelnost Atatürkem propagovaného sekularismu.²⁰³

V kontextu politické nestability a ekonomické krize na přelomu tisíciletí, založil Erdoğan Stranu spravedlnosti a rozvoje (AKP). Strana se hlásila k demokracii a konzervatismu.

¹⁹⁸ "Aziz Yıldırım: "Atatürk ilkeleri için çalışacağız"". Habertürk. Accessed May 15, 2022.

<https://www.haberturk.com/spor/futbol/haber/1229101-aziz-yildirim-aturk-ilkeleri-icin-calisacagiz>.

¹⁹⁹ Strana politického islámu. Spoluzaložena Necmettinem Erbakanem v roce 1983. "Welfare Party". Britannica. Accessed May 15, 2022. <https://www.britannica.com/topic/Welfare-Party>.

²⁰⁰ Spoluzakladatel Strany blahobytu. V letech 1996-1997 turecký premiér. "Necmettin Erbakan". Britannica. Accessed May 15, 2022. <https://www.britannica.com/biography/Necmettin-Erbakan>.

²⁰¹ Goldman, Anat. 2018. "Privatized Commemoration, Political Polarization, and the Cult of Atatürk since the Mid-1990s". *The Journal of the Middle East and Africa* 9 (2): 145-146.

²⁰² Çaymaz, Birol. 2019. "The construction and re-construction of the civil religion around the cult of Atatürk". *Middle Eastern Studies* 55 (6): 953.

²⁰³ Dogan, Taner. 2020. *Communication Strategies in Turkey: Erdogan, the AKP and Political Messaging*. Tauris.

Zpočátku se nevyjadřovala jako strana, jejíž ideologie by byla založena na náboženství. Širokou veřejností však byla AKP vnímána jako anti-kemalistická a anti-republikánská strana, která se snaží zemi odvrátit od Atatürkových principů a jeho reforem. Začalo docházet k čím dál větší polarizaci a jakýkoliv symbol související s Atatürkem se začal považovat za určitý protivládní projev.²⁰⁴

Tuto skutečnost bylo možné výrazněji pozorovat během protestů v Gezi, kdy protestující skandovali slogany jako „Všichni jsme vojáci Mustafy Kemala!“.²⁰⁵ Stejně tak ti, kteří se ke kemalismu nehlásí, ale mají potřebu nějakým způsobem projevit nespokojenost a nesouhlas se současnou vládou, skandovali podobná hesla. Tak tomu bylo i v případě fanouškovské skupiny Çarşı, jejíž heslo zní „Çarşı je proti všemu“ (v turečtině se rýmuje „Çarşı Her Şeye Karşı“). Během protestů v Gezi však hlásili přívrženci této fanouškovské skupiny také „Çarşı je proti všemu, kromě Atatürka“.²⁰⁶ Z Atatürka se tedy stal symbol odporu vůči turecké vládě pod vedením AKP. Je zde také důležité zmínit, že když v roce 2013 probíhaly na Taksim protesty, otevřel Ali Koç na taksimském náměstí protestujícím hotel Divan, aby měli demonstranti své útočiště a měli se kam schovat.²⁰⁷ V říjnu 2013 pak obdržel hotel, který vlastní rodina Koç, mezinárodní cenu za „inovaci v pohostinství“, kterou uděluje firma PKF Hotelexperts²⁰⁸. Právě poskytnutí hotelu jako útočiště a pomoc protestujícím uvedl ředitel firmy jako důvod udělení ceny právě tomuto hotelu.²⁰⁹

Když v průběhu let 2002 – 2010 mluvil R.T. Erdoğan o M.K. Atatürkovi, nazýval ho celým jménem, tedy „Mustafa Kemal Atatürk“. Od roku 2010 pak říká „Gazi Mustafa Kemal“. Tato změna se dá odůvodnit dvěma způsoby. Do roku 2010 Erdoğan dával najevo, že Atatürka respektuje jako zakladatele republiky, čímž si chtěl získat důvěru společnosti. Když byl v roce 2007 zvolen novým tureckým prezidentem Abdullah Gül²¹⁰, získal Erdoğan větší sebevědomí a postupně začal společnosti dávat najevo, že zakladatele Turecké republiky respektuje spíše

²⁰⁴ Çaymaz, Birol. 2019. “The construction and re-construction of the civil religion around the cult of Atatürk”. *Middle Eastern Studies* 55 (6): 953.

²⁰⁵ Ibid

²⁰⁶ Goldman, Anat. 2018. “Privatized Commemoration, Political Polarization, and the Cult of Atatürk since the Mid-1990s”. *The Journal of the Middle East and Africa* 9 (2): 150.

²⁰⁷ “Koç’un güvenlikçileri çapulcuları korumuş”. Akit. Accessed May 15, 2022.

<https://www.yeniakit.com.tr/haber/kocun-guvenlikcileri-capulculari-korumus-4361.html>.

²⁰⁸ Mezinárodně uznávaná firma na trhu v oblasti pohostinství, cestovního ruchu a poradenství pro volný čas. Sídli v Mnichově. “About PKF hotelexperts”. PKF hotelexperts. Accessed May 15, 2022.

<https://www.pkfhotelexperts.com/en/about-us.html>.

²⁰⁹ “Divan Otel'e "Gezi protestolarındaki cesareti" için dev ödül”. *Hürriyet*. Accessed May 15, 2022.

<https://www.hurriyet.com.tr/gundem/divan-otele-gezi-protestolarindaki-cesareti-icin-dev-odul-24872852>.

²¹⁰ Turecký předseda vlády v letech 2002-2003. Turecký prezident v letech 2007-2014. “Abdullah Gül”. *Britannica*. Accessed May 15, 2022. <https://www.britannica.com/biography/Abdullah-Gul>.

jako gaziho (islámský bojovník proti nemuslimům).²¹¹ Za další důvod této změny se dá považovat i Erdoğanova snaha o přeměnu Atatürkova kultu osobnosti pomocí islámských konotací,²¹² s cílem vytvoření nové identity tureckého státu.

Když byl 3. června roku 2018, pouze několik dní před prezidentskými a parlamentními volbami, zvolen Ali Koç novým prezidentem Fenerbahçe, jednalo se pro opoziční voliče a odpůrce turecké vlády o signál, že může během voleb dojít ke změně a vládní strana může volby prohrát. Jednu ze svých prvních vět v nové funkci věnoval Koç zakladateli Turecké republiky, když při svém projevu prohlásil, že není důležité, komu Atatürk fandil, ale kdo ho bude následovat. Projev pronesl před členy kongresu, kteří skandovali heslo „Jsme vojáci Mustafy Kemala!“.²¹³ Před fanoušky, kteří čekali u stadionu, pak Koç předstoupil v tričce, na kterém byl Atatürkův podpis. Repliky trička poté uvedl klub do prodeje ve svém obchodě se suvenýry.²¹⁴ Jednalo se tedy o první signály, že chce Ali Koç prezentovat Fenerbahçe jako klub, který přikládá odkazu Atatürka zásadní důležitost.

Na to odkazuje dlouhý text, který má Fenerbahçe na své webové stránce. Text se poprvé objevil v březnu roku 2003 v magazínu Fenerbahçe Dergisi²¹⁵, avšak na webové stránky klubu byl doplněn až nedávno. V textu jsou na devíti případech popsány přímé interakce mezi klubem a Atatürkem. Text je velmi dlouhý, tudíž figurují pouze některé úryvky. Text začíná takto:

„9 SAMOSTATNÝCH UDÁLOSTÍ POTVRZUJÍCÍCH FAKT“

V poslední době se ve sportovních kruzích začaly objevovat týmy, které Atatürk podporoval. Dojem, že přicházejí nové zprávy od lidí, kteří již opustili náš svět, že Otec Turků čas od času měnil strany, nás rozesmívají.

V některých mediálních orgánech, například s výroky váženého sportovního spisovatele a fanatika Beşiktaşe Kazıma Kanata, je velký spasitel zobrazován jako fanoušek Beşiktaşe. 66 let po smrti našeho předka se píše články a dokonce i knihy o tom, jakému týmu fandil. Jako by se objevovaly hlasy zvenčí. Podle reportérů Hlasu budoucnosti je náš Velký předek nyní příznivcem BJK. Poslední intenzivní práci našeho gymnastického klubu v této otázce, je prohlášení Vala Somaliho, že byl Atatürk absolutní fanoušek Beşiktaşe. I přesto, že je zde jistá pravda, je téma, s kým Atatürk sympatizoval a který klub miloval, záměrně vytahováno za účelem zmatení lidí. Tito lidé či kruhy se snaží zakrýt slunce bahnem. Tyto lidi by bylo vhodné nazvat

²¹¹ Dogan, Taner. 2020. *Communication Strategies in Turkey: Erdogan, the AKP and Political Messaging*. Tauris.

²¹² Çaymaz, Birol. 2019. “The construction and re-construction of the civil religion around the cult of Atatürk”. *Middle Eastern Studies* 55 (6): 954.

²¹³ “Ali Koç'tan Atatürk mesajı! Sosyal medya yıkıldı”. *Siyaset Cafe*. Accessed May 16, 2022. <https://www.siyasetcafe.com/ali-koctan-ataturk-mesaji-sosyal-medya-yikildi-35771h.htm>.

²¹⁴ “Başkanın ilk adımı”. *Cumhuriyet*. Accessed May 16, 2022. <https://www.cumhuriyet.com.tr/haber/baskanin-ilk-adimi-988623>.

²¹⁵ Časopis o Fenerbahçe, který v tištěné podobě měsíčně vycházel během let 2003-2020. “Fenerbahçe'de 17 yıllık bir devir kapanıyor!”. *Tüm Spor*. Accessed May 16, 2022. <https://spor.haber7.com/fenerbahce/haber/2934863-fenerbahcede-17-yillik-bir-devir-kapaniyor>.

„matoucími experty“. Protože jejich prací je mást okolí. Tvrzení, která uvádějí, nemají jinou hodnotu, než matení myslí.“

9 ayri olayla dođrulanan bir gercek - Fenerbahçe Dergisi Mart sayısından 2003 ²¹⁶

V období kolem let 2002 a 2003 se začala objevovat tvrzení podporovatelů Beşiktaše, že byl Atatürk ve skutečnosti jeho fanouškem. Stejně tak se však objevovala tvrzení, že byl fanouškem Galatasaraye, k čemuž se Fenerbahçe v tomtéž textu vyjádřilo podobným způsobem. Text dále obsahuje zmíněných devět případů, které mají dokázat, že byl zakladatel Turecké republiky fanouškem Fenerbahçe. Jedním z případů je Atatürkova návštěva klubu v roce 1918 a zanechání vzkazu do klubové knihy. Další případy se týkají například návštěvy letního plesu pořádaného klubem či sledování utkání, které Fenerbahçe hrálo. Klub se v tomto obsáhlém textu dále pyšní tím, že stadion Fenerbahçe je do dnešního dne jediným fotbalovým stadionem, který dostal Atatürkovo osobní svolení k vystavení jeho busty.

Tyto pře mezi přívrženci tří největších fotbalových klubů pokračují do dnešního dne a Ali Koç vstoupil v tomto kontextu do své předvolební kampaně s tvrzením, které již bylo uvedeno: „Není důležité, komu Atatürk fandil, ale který klub se ho rozhodne následovat.“ K Atatürkovi se klub začal po roce 2018 vyjadřovat častěji, než tomu bylo předtím. V některých případech bylo vyjádření komunitou Fenerbahçe požadováno. Bylo tomu tak například v listopadu roku 2018, když se bývalý předseda Sdružení Atatürkových myšlenek (ADD – Atatürkçü Düşünce Derneği)²¹⁷ a člen CHP Süheyl Batum vyjádřil v reakci na rozhodnutí příslušných orgánů udělit trenérovi Galatasaraye několikazápasový distanc v souvislosti s nepokoji, které proběhly během utkání mezi Galatasaray a Fenerbahçe²¹⁸. Batum se na svém profilu na sociální síti vyjádřil takto:

„[...] Toto píšu sám za sebe. Ne jménem sdružení. Ale my jsme atatürkisté. Neváháme říci „to“ správné. Ať nás nikdo nestaví na stejnou úroveň s těmi, kteří v době, kdy byla uvězněna polovina turecké armády, hráli s FETÖ žalobci vrhcáby, fotbalová utkání v halách, a když věci nejdou podle jejich představ, vzpomenou si na Atatürka.“²¹⁹

²¹⁶ 9 ayri olayla dođrulanan bir gercek - Fenerbahçe Dergisi Mart sayısından 2003, <https://www.fenerbahce.org/kulup/aturk-fenerbahce>

²¹⁷ Sekularistická organizace, která se hlásí k myšlenkám Mustafy Kemala Atatürka. Založena byla v roce 1989. “Kuruluş nedeni”. Atatürkçü Düşünce Derneği. Accessed May 16, 2022. <https://www.add.org.tr/kurumsal/add-tarihce/>.

²¹⁸ “Atatürkçü Düşünce Derneği’nde isyan çıktı”. Sözcü. Accessed May 16, 2022. <https://www.sozcu.com.tr/2018/gundem/aturkcu-dusunce-derneginde-isyan-cikti-2742837/>.

²¹⁹ “Süheyl Batum Fenerbahçe’yi çok kızdırdı... Çok sert açıklama”. Akit. Accessed May 16, 2022. <https://www.yeniakit.com.tr/haber/suheyl-batum-fenerbahceyi-cok-kizdirdi-cok-sert-aciklama-544901.html>.

Přestože Batum v tomto svém příspěvku nikoho explicitně nejmenoval, Fenerbahçe se domnívalo, že je vyjádření namířeno proti jejich klubu. Odpověď tedy klub zveřejnil na své webové stránce poměrně rychle. Vyjádření je delší, tudíž jsou níže pouze úryvky z textu. 14. listopadu 2018 se klub vyjádřil takto:

„Byli jsme šokováni a zarmoucení prohlášeními namířená proti Fenerbahçe, která včera večer učinila na sociálních sítích osoba, jež předseda Sdružení Atatürkových myšlenek [...]

Při této příležitosti bychom chtěli příslušné osobě ještě jednou připomenout; že i přes skutečnost, že je Sportovní klub Fenerbahçe klubem, který Atatürk navštěvoval a podporoval, při každé příležitosti zdůrazňuje, že není nejdůležitější, který tým Atatürk podporoval, ale které týmy jdou v Atatürkových stopách. Fenerbahçe ve své 111leté historii vždy následovalo Atatürkovy kroky, přijalo Atatürkovy principy a reformy až do konce a snažilo se udržet Atatürkovy hodnoty stále naživu. Sportovní klub Fenerbahçe je, nezpochybnitelným poutem a neměnným závazkem od nepaměti k věčnosti, oddán Atatürkovi, jeho hodnotám, zásadám a reformám.“

Esefle Kınıyoruz! – 14.11.2018²²⁰

Dále Fenerbahçe připomnělo ve svém vyjádření téma FETÖ a zdůraznilo, že je prvním, kdo zahájil vůči této organizaci boj. Ve svém vyjádření klub pokračoval přímo k postavení pana Batuma:

„V tuto chvíli je jisté, že není možné, aby taková osoba předsedala sdružení s tak důležitými principy, jako je Sdružení Atatürkových myšlenek. Cenní a obezřetní členové našeho Sdružení Atatürkových myšlenek mají před sebou důležité povinnosti. Vyzýváme všechny členy sdružení, aby jednali uvážlivě a učinili kroky, kterou jsou hodné toho posvátného sdružení. Navíc nám dnes mnoho našich příznivců zavolalo do klubu a prohlásilo, že po těchto irelevantních vyjádřeních dotyčné osoby vystoupí ze Sdružení Atatürkových myšlenek. Těmto příznivcům laskavě připomínáme, že není správné vystoupit z tohoto sdružení, které nese Atatürkovo jméno, a žádáme je, aby nevystupovali. Na druhou stranu bychom všem členům sdružení a veřejnosti citlivě zdůraznili, že by Sdružení Atatürkových myšlenek nemělo s takovým předsedou pokračovat ve své cestě.“

**SPORTOVNÍ KLUB FENERBAHÇE A JEHO KOMUNITA
STANOVY SDRUŽENÍ ATATÜRKOVÝCH MYŠLENEK – ČLÁNEK 1: Bylo založeno v souladu se zákony Turecké republiky za účelem provádění vědeckých, sociálních a kulturních studií s progresivním chápáním Atatürka a kemalismu.“**

Esefle Kınıyoruz! – 14.11.2018

Fenerbahçe ve svém vyjádření vyzývá k tomu, aby byl pan Batum za svá prohlášení odvolán ze své funkce, zároveň však svou komunikaci vede klub na základě stejných hodnot, které vyznává

²²⁰ Esefle Kınıyoruz! – 14.11.2018, <https://www.fenerbahce.org/haberler/kulup/2018/11/esefle-kiniyoruz>

i sdružení. Ke skutečnosti, že je cílem komunikativního jednání dosáhnout vzájemné shody, je nutno dodat, že tři měsíce po tomto vyjádření, které Fenerbahçe na své stránce zveřejnilo, byla Batumovi v hlasování vyslovena nedůvěra, na základě čehož v únoru roku 2019 rezignoval na svou funkci.²²¹ Fenerbahçe tedy na základě normativního typu komunikativního jednání dosáhlo s ADD vzájemné harmonie.

Že se klub snaží dávat neustále najevo, že vyznává Atatürkovy hodnoty, je velmi zřetelné, jelikož se klub snaží neopomenout Atatürka téměř při každé příležitosti. Pravidelně vzpomíná na zakladatele republiky v den připomínky jeho úmrtí. Bylo tomu stejně tak 10. listopadu roku 2019, když členové klubového vedení společně s vedením Klubu dětí a mládeže Fenerbahçe (FBÇGK - Fenerbahçe Çocuk ve Gençlik Kulübü)²²² a dalšími fanoušky absolvovali plavbu lodí, na které byly pověšeny vlajky s klubovým logem a která v brzkých ranních hodinách vyplula z přístavu v Kadıköy směrem k paláci Dolmabahçe²²³. U paláce se každoročně koná připomínka, při které je Atatürk uctěn dvěma minutami ticha, během kterých je po celé zemi slyšet siréna²²⁴, následně hraje turecká hymna a také dochází k různým proslovům zúčastněných. V roce 2019 pronesl u paláce svůj projev i Ali Koç. Z projevu je v práci uvedena pouze relevantní část:

„[...] K Dolmabahçe jsme jeli jako rodina. V 9:05 jsme tu byli, abychom našemu Otci předali naši lásku, úctu, vděčnost a požehnání. Děkujeme všem zúčastněným a všem, kteří se na této události podíleli. Chtěl bych poděkovat kapitánovi lodi a posádce za to, že nám usnadnili život. Dnes je 10. listopadu. 10. listopad je velmi důležitý pro Turecko a pro každého Turka. Není důležité, kterým tým náš Otec podporoval; je důležité, který tým následuje Atatürkovu cestu. Fenerbahçe žije svého Otce každý den, každým dnem ochraňuje principy a hodnoty svého Otce. Toto je součástí DNA našeho klubu, je to nezměnitelné. Vždy říkáme, že budeme navždy chránit hodnoty republiky v této zemi, která nám byla svěřena. Nezůstáváme pouze u slov, dáváme to najevo i svými činy. Na našem stadionu, v našem muzeu, v každé části našeho života, ve všech doménách to ukazujeme. Není to něco, co se dělá jeden den, žijeme tím 365 dní. Žijeme svůj standard. Účast dětí, které tu dnes jsou, je jedna z věcí, která mi dnes dělá radost úplně nejvíce. Je

²²¹ “ADD Genel Başkanı Süheyl Batum istifa etti”. Cumhuriyet. Accessed May 16, 2022.

<https://www.cumhuriyet.com.tr/haber/add-genel-baskani-suheyl-batum-istifa-etti-1252777>.

²²² Klub dětí a mládeže Fenerbahçe. Toto sdružení má za cíl přispívat k výchově generací, které respektují lidská práva, jsou loajální k Atatürkovým myšlenkám a reformám a chovají v sobě ducha míru. “Çocuk ve Gençlik Kulübü”. Fenerbahçe. Accessed May 16, 2022. <https://fenerbahce.org/cocukgenclik/anasayfa>.

²²³ Palác byl postaven v roce 1856 a do roku 1887 následně sloužil jako hlavní administrativní budova Osmanské říše. Stejnou roli měl palác i mezi lety 1909 a 1922. Po vzniku republiky sloužil palác dále pro politické účely a také pro státní hosty ze zahraničí. V tomto paláci umřel v roce 1938 Atatürk a od roku 1984 slouží palác jako muzeum. “Dolmabahce Palace”. History Hit. Accessed May 16, 2022.

<https://www.historyhit.com/locations/dolmabahce-palace/>.

²²⁴ Atatürk zemřel 10. listopadu roku 1938 v 9:05 ráno. 9:05 je čas, kdy se v celém Turecku drží minuty ticha a je slyšet siréna. Lidé přestávají po dobu dvou minut vykonávat veškerou činnost. “Remembrance Day for Mustafa Kemal Atatürk in Turkey”. Anyday Guide. Accessed May 16, 2022. <https://anydayguide.com/calendar/1118>.

zde mnoho dětí. Mé děti přijít nemohly. Zúčastnily se obřadu ve škole, musíme ale tuto lásku našim dětem vštípit. Když se podívám na letošní 10. listopad, vidím, že v naší zemi opět dochází k probuzení. Bohužel jsme v posledních letech i svědky událostí, které se nám nelíbí a této zemi nesluší. Ale mluvíme o Turecku, které hlasitě projevuje svému Otci naši úctu, lásku a vděčnost každým dnem a každým rokem víc a víc. To mě velmi těší. To je důvod, proč jsme takto strávili letošní 10. listopad. [...]“

Atamızı andık – 10.11.2019²²⁵

Do té doby se této události členové FBCGK účastnili každý rok sami²²⁶. V roce 2019 to bylo tedy poprvé, kdy se účastnilo i vedení Fenerbahçe. Ali Koç zde svým projevem opět vyjádřil úctu Atatürkovi. Mimo jiné také prohlásil, že v zemi dochází k jistému probuzení a že je turecká společnost svědkem událostí, které Turecku nesluší. Vzhledem k tomu, jaký postoj zaujímá k Atatürkovi turecká vláda a že ve společnosti dochází k polarizaci, když se z Atatürka stal symbol odporu vůči turecké vládě, je zjevné, že se nedá příliš hovořit o normativním typu komunikace. Jak bylo již uvedeno, Ali Koç ještě před svým zvolením na post prezidenta oznámil, že chce, aby Fenerbahçe nebylo pouze sportovním klubem, ale zároveň, aby bylo lídrem a mělo společenskou zodpovědnost. Jinými slovy tedy chce, aby klub promlouval ke společnosti a pokud možno na ni měl určitý vliv. Svým prohlášením u paláce Dolmabahçe tedy Ali Koç dal v rámci dramaturgického typu komunikativního jednání opět najevo, jakým směrem se chce klub v tomto politickém diskurzu ubírat. Zároveň však svou účastí na události nenarušil cíl komunikativního jednání, tedy dosáhnout vzájemné shody, jelikož 10. listopad je dnem, který si každoročně připomíná celá země včetně turecké vlády.

Za podobné vyjádření se dá považovat projev, který Ali Koç pronesl již 3. května roku 2019, když klub slavil 101 let od návštěvy Atatürka a 112 let od svého vzniku. V práci jsou úryvky z celého vyjádření, jelikož se jedná o dlouhý text:

„Pokud jde o vlast, je historie Sportovního klubu Fenerbahçe plná příkladů velkých obětí a oddaností. O tom nemůže nikdo pochybovat. Dnes jsem opět viděl, že je Sportovní klub Fenerbahçe mnohem více, než pouze klub. Na zlatých stránkách historie je napsáno, že pro tuto zemi dělá mnohem více, než že by pouze provozoval sportovní aktivity. [...] Jsme členy a zástupci nejspecifičtějšího a nejkrásnějšího klubu Turecka. Jakkoli jsme na sebe hrdí, je to málo. Fenerbahçe je se svou kulturou, svými principy, hodnotami, prezentací a postoji velmi odlišným klubem.“

²²⁵ Atamızı andık – 10.11.2019, https://www.fenerbahce.org/haberler/kulup/2019/11/atamizi-andik?fbclid=IwAR1nEH-7deSOj7xaKY75KPjcWPP5Q1EjGUWUsknOkv63kTVTTyxfgKo_CAE

²²⁶ “Fenerbahçe Çocuk ve Gençlik Kulübü Katılımcılarıyla 10 Kasım Ziyareti Gerçekleştirecek”. Fenerbahçe. Accessed May 17, 2022. <https://www.fenerbahce.org/haberler/arsiv/fenerbahce-cocuk-ve-genclik-kulubu-katilimcilarıyla-10-kasim-ziyareti-gerceklestirecek>.

Fenerbahçemizin 112. yaşı ve Atamızın ziyaretinin 101. yıl dönümü kutlandı – 3.5.2019²²⁷

Ali Koç nejprve vysvětluje, že je Fenerbahçe pro celou zemi velmi důležitým klubem, a následně se věnuje Atatürkovi.

„Zájem našeho Otce o Sportovní klub Fenerbahçe můžeme vysvětlit a dokázat mnoha událostmi. Vlastně nezáleží na tom, který tým Atatürk podporoval, ale kterým klub následuje jeho cestu. I zde si myslím, že je možné Fenerbahçe odlišit, protože v tom období nebylo důležité, komu náš Otec fandí. Atatürk a jeho přátelé byli zaneprázdněni osvobozováním vlasti. S úctou ocenil to, co Fenerbahçe pro tuto vlast udělalo a tak podnikl tuto návštěvu. To, jakým vůdcem byl a jaký význam má Mustafa Kemal Atatürk, je věc, kterou neuznává pouze naše země, ale celý svět, je to ideologie a vzor vůdcovství. Jako země však procházíme zvláštním obdobím. Procházíme obdobím, ve kterém je snaha oslabit hodnoty našeho Otce, kdy je pomlouván, nedoceňován, a dokonce i hanoben. Je to smutné. Doufám, že tyto dny skončí. Pokud je řeč o Sportovním klubu Fenerbahçe a našem Otci, náš postoj, porozumění, způsob jednání, zásady a hodnoty jsou vždy zřejmé.“

Fenerbahçemizin 112. yaşı ve Atamızın ziyaretinin 101. yıl dönümü kutlandı – 3.5.2019

Ve svém prohlášení dal opět najevo, že vztah většiny společnosti k Atatürkovi již není tak vřelý, jako tomu bylo dřív. Explicitně také vyjádřil znepokojení, že jsou v Turecku snahy o oslabení Atatürkových hodnot. Dále řekl, že klub bude tyto hodnoty vždy zastávat. Je zřejmé, jakým způsobem chce klub v rámci tohoto politického diskurzu vystupovat. Že promlouvá ke společnosti dává najevo v první části vyjádření, kde klub prezentuje jako sdružení s širším dosahem, než jsou pouze sportovní aktivity. Na jaké straně chce klub v rámci politického diskurzu vystupovat dává najevo v poslední části vyjádření, kde i v rámci dramaturgického typu komunikativního jednání zdůrazňuje shodu klubových hodnot s Atatürkovými. V politickém diskurzu však není možné dosáhnout vzájemné shody.

10. listopadu 2020, klub pořádal událost k uctění Atatürkovy památky přímo na svém stadiónu z důvodu pandemie koronaviru²²⁸. Avšak i přes to, že se členové klubového vedení nemohli zúčastnit jakékoliv události, které by se zúčastnilo i větší množství dalších lidí, snažil se to klub svým příznivcům vynahradiť jiným způsobem. Na stadionu Fenerbahçe byl vytvořen lidský

²²⁷ Fenerbahçemizin 112. yaşı ve Atamızın ziyaretinin 101. yıl dönümü kutlandı – Accessed May 17, 2022. <https://fenerbahce.org/haberler/kulup/2019/5/fenerbahcemizin-112-yasi-ve-atamizin-ziyaretinin-101-yildonumu-kutlandi>.

²²⁸ V letech 2020-2022 se po světě rozšířil koronavirus, který nesl název SARS-CoV-2. “What was the global SARS-CoV-2 seroprevalence from January 2020 to April 2022?”. News Medical. Accessed May 17, 2022. <https://www.news-medical.net/news/20221114/What-was-the-global-SARS-CoV-2-seroprevalence-from-January-2020-to-April-2022.aspx>.

řetěz a na hrací plochu byla z klubového muzea přenesena vosková figurína Atatürka. V 9:05 hodin se na této události, které se zúčastnili i další reprezentanti klubu a několik jeho členů, tradičně držela minuta ticha. Následoval opět projev Aliho Koço:

„Vážení zasloužilí pracovníci²²⁹, v den 82. výročí Atatürkovy věčnosti, tedy opět 10. listopadu, nemůžeme vzhledem k okolnostem pořádat na našem stadionu vzpomínkové ceremonie, jako jsme měli ve zvyku pořádat dříve, ale všichni společně vzpomínáme na našeho Otce s touhou, steskem, láskou a velkou oddaností. Jako Sportovní klub Fenerbahçe je 10. listopad dnem, kdy si připomínáme našeho otce, ale pro nás je každý den 10. listopad. Stejně jako si připomínat našeho Otce, bylo vždy naší hlavní povinností a hlavní odpovědností chápat, co pro nás náš Otec udělal a co nám zanechal, jeho hodnoty, principy, vizi, chránit tuto republiku a udržovat hodnoty této republiky při životě. Dokud bude Sportovní klub Fenerbahçe naživu, bude tomu tak vždy. Bude to tak pokračovat v generacích po nás, stejně jako tomu bylo u generací před námi. Děkujeme všem za účast na tomto ceremoniálu. Všechny vás s úctou a láskou objímám.“

Ulu Önderimiz Atatürk için stadımızda 10 Kasım saygı zinciri oluşturuldu – 10.11.2020²³⁰

K tomuto vyjádření, které je kratší, než tomu bylo předešlý rok, sdílel klub na sociálních sítích dalších celkem osm příspěvků, které souvisely s Atatürkem. Svou náklonnost k zakladateli Turecka dal klub i najevo 14. ledna 2020, když na sociálních sítích připomněl datum úmrtí Atatürkovy matky Zübeyde, což není obvyklé.

„Milosrdně a vděčně si připomínáme 98 let od úmrtí paní Zübeyde, vzácnou matku zakladatele naší republiky, našeho velkého vůdce, gaziho Mustafy Kemala Atatürka.“²³¹

Ali Koç a Fenerbahçe dávají svými vyjádřeními najevo, že aktivity klubu mají mít společenský přesah. Právo promlouvat ke společnosti si klub snaží získat častým připomínáním a opakovaným vysvětlováním své důležitosti a role při Válce za nezávislost. Také připomínáním Atatürkovy návštěvy klub poukazuje na svou důležitost, čímž zároveň upevňuje svou legitimitu promlouvat k veřejnosti i v budoucnu. Častým tvrzením, že není důležité, kterému týmu Atatürk fandil, ale který tým ho následuje, dává Fenerbahçe a Ali Koç najevo, jakou pozici chce v politickém diskurzu zaujímat.

²²⁹ V turečtině psáno „emektar“, což je výraz, který má dva významy: 1) veterán, 2) někdo, kdo již nějakou delší dobu dobře pracuje či jinak slouží.

²³⁰ Ulu Önderimiz Atatürk için stadımızda 10 Kasım saygı zinciri oluşturuldu – 10.11.2020, https://fenerbahce.org/haberler/kulup/2020/11/ulu-onderimiz-ataturk-icin-stadimizda-10-kasim-saygi-zinciri-olusturuldu?fbclid=IwAR3PtWV_KjTkOSCCVRXtsuUnC8ve94vJ52ck1D0b8V12006iXQZiap8G24

²³¹ Vyjádření na sociálních sítích: Zübeyde Hanım <https://www.facebook.com/138432502881936/photos/a.145671425491377/3886025671455915/>

Klub vydal od 3. června 2018 přibližně 35 vyjádření a příspěvků souvisejících s Atatürkem. Kromě každoročního připomínání významných dní, jako je například narození či úmrtí Atatürka a vznik republiky, jméno Atatürka je skloňováno nejčastěji v souvislosti s „DNA klubu“. Téma vztahu Atatürka a Fenerbahçe je obsaženo v jedenácti vyjádřeních. Téma žen a Atatürka je obsaženo ve třech vyjádřeních. Jeden dlouhý text má klub na své webové stránce. Několik dalších příspěvků, které souvisejí právě s významnými dny, věnoval klub zakladateli republiky na sociálních sítích.

5 Závěr

V Turecku má propojení fotbalu a politiky mnoho důvodů. Nejčastějším důvodem je snaha politiků o získání voličů a upevnění moci. V zemi, jako Turecko, je z pohledu klubů také potřeba, aby měli jejich předsedové s politiky dobré vztahy. To se často odráží na jejich vyjádřeních či při jiných příležitostech. Tato práce se zabývala prolnutím fotbalu a politiky na případu fotbalového klubu Fenerbahçe. Klub byl s politikou propojen již od svých počátků. Aktivní byl během Války za nezávislost a jak klub dokládá, měl blízký vztah s M.K. Atatürkem. Během vlády DP v 50. letech měl ke klubu blízko Adnan Menderes, který i jmenoval předsedy klubu. Během funkčního období Azize Yıldırma klub často vystupoval spíše nestranně, ačkoli byl určitý vztah s tureckými politiky zřejmý. V roce 2018 došlo v klubu ke změně vedení, což s sebou přineslo i změnu prezentace klubu vůči veřejnosti. Ali Koç, který se stal novým předsedou, chtěl, aby se klub k veřejnosti častěji vyjadřoval.

Tato práce si kladla otázku, jaký vliv mají prezidenti klubů na jejich působení ve veřejném prostoru. K zodpovězení otázky byla jako primární zdroje použita vyjádření klubu mezi lety 2018 až 2021, tedy funkční období Aliho Koçe. Počet vyjádření byl zredukován a byla rozdělena v závislosti na tématech, kterým se práce ve své analytické části věnovala detailněji. K analýze posloužila Habermasova teorie komunikativního jednání. Prezidenti klubů za chování klubu zodpovídají. Klub se tedy ubírá tím směrem, kterým si jeho prezident přeje, aby se ubíral. V politickém prostředí má Fenerbahçe tendenci se vyjadřovat spíše neutrálně. Ali Koç má, jakožto člen vedení největšího tureckého konglomerátu, nevyřčenou povinnost zaujímat diplomatický postoj a snažit se s politiky v rámci této diplomacie a zájmů všech stran dobře vycházet. Tato rovnováha a snaha o dobré vztahy se však nedá vždy udržet, jako tomu bylo například ve vyjádření ohledně střelby na týmový autobus v roce 2015. V rámci sociálních problémů se Fenerbahçe angažuje od roku 2018 velmi aktivně v otázce genderové rovnosti. V roce 2021 bylo jedním z vrcholů tohoto aktivismu vyjádření, kterým klub projevil nesouhlas s vystoupením Turecka z Istanbulské úmluvy, čímž se v této otázce postavil turecké vládě. Jako jediný turecký klub se zároveň zapojil do kampaně HeForShe. V otázce genderové rovnosti je tedy Fenerbahçe oproti ostatním tureckým klubům daleko otevřenější. Posledním tématem, kterému se analytická část věnovala, bylo téma vztahu klubu k M.K. Atatürkovi. Fenerbahçe přikládalo vztahu k zakladateli Turecka velkou podstatu i během funkčního období Azize Yıldırma. Během období A. Koçe se připomínání vzájemného vztahu ještě více prohloubilo a zviditelnilo. Za důvod se dá označit politický diskurs, ve kterém se země nachází, kdy se v průběhu let stal z Atatürka symbol nesouhlasu a odporu vůči turecké vládě.

Ali Koç se tedy snaží, aby mělo Fenerbahçe vliv na veřejnost a veřejné mínění. Chce, aby klub plnil roli nevládní organizace, která bude zaujímat v každodenním životě turecké společnosti důležité místo, tím způsobem, že hájí to, co považuje za správné. V tomto ohledu se jedná o jasný posun vzhledem k předchozímu klubovému vedení a předsedovi. Role prezidenta klubu se tak ukazuje jako zcela klíčová pro veřejné postavení klubu.

Fenerbahçe v sebe prezentaci vůči veřejnosti pokračuje v nastaveném trendu. 25. dubna 2022 napsal na sociálních sítích Uğur Dündar, předseda představenstva Fenerbahçe:

„Gezi je naše hrdost. Zákon, právo, spravedlnost je náš způsob demokracie. #Gezijosvobodné“.²³²

Tímto krátkým textem dal U. Dündar najevo svou podporu Osmanu Kavalovi²³³, který se aktivně angažoval během protestů Gezi a který byl v dubnu roku 2022 obviněn za údajnou účast na svržení vlády doživotním trestem. Dalším náznakem, že chce Fenerbahçe v tomto způsobu sebe prezentace vůči veřejnosti pokračovat, je určitě velká socha M.K. Atatürka, kterou klub v červenci roku 2022 postavil před svůj fotbalový stadion.²³⁴

Dá se tedy předpokládat, že se Fenerbahçe rozhodlo narušit křehkou rovnováhu vztahů s vládními politiky a dále následuje spíše kritický proud v turecké společnosti, který se projevil i během místních voleb v roce 2019, kdy vládní strana přišla odklonem svých voličů o velká města. Pod vedením Aliho Koçe se klub do tohoto společenského trendu začal situovat, což z něj učinilo o to důležitějšího společenského aktéra.

²³² Twitter. Uğur Dündar. <https://twitter.com/ugurdundarsozcu/status/1518646609172652039>.

²³³ “Osman Kavala: Turkish activist sentenced to life in prison”. BBC. Accessed July 20, 2022. <https://www.bbc.com/news/world-europe-61218241>.

²³⁴ “Büyük Atatürk! Izindeyiz, ilelebet!”. Fenerbahçe. Accessed July 20, 2022. <https://www.fenerbahce.org/haberler/kulup/2022/7/buyuk-ataturk-izindeyiz-ilelebet>.

7 Bilbiografie

Prameny: vyjádření klubu a Aliho Koçe (v příloze)

Literatura:

- A Haber. “Yeni fitneye dikkat: Futbolu kullananlardan 'isyan' çağrısı! Bakan Berat Albayrak neden hedefte?”. Accessed May 8, 2022. <https://www.ahaber.com.tr/video/gundem-videolari/yeni-fitneye-dikkat-futbolu-kullananlardan-isyan-cagrisi-bakan-berat-albayrak-neden-hedefte>.
- A Spor. “Mehmet Cahit Turhan: Trabzonspor inşallah şampiyon olacak.”. Accessed May 8, 2022. <https://www.aspor.com.tr/spor-toto-super-lig/2020/02/01/mehmet-cahit-turhan-trabzonspor-insallah-sampiyon-olacak>.
- A Spor. “Şike'de kumpas davası başladı”. Accessed May 6, 2022. <https://www.aspor.com.tr/spor-toto-super-lig/2017/02/20/sikede-kumpas-davasi-basladi>.
- Ahval. “Ali Koç becomes the new president of Fenerbahçe”. Accessed May 2, 2022. <https://ahvalnews.com/fenerbahce/ali-koc-becomes-new-president-fenerbahce>.
- Akit. “Ali Şen kimdir?”. Accessed April 20, 2022. <https://www.yeniakit.com.tr/biyografi/ali-sen>.
- Akit. “Koç’un güvenlikçileri çapulcuları korumuş”. Accessed May 15, 2022. <https://www.yeniakit.com.tr/haber/kocun-guvenlikcileri-capulculari-korumus-4361.html>.
- Akit. “Süheyl Batum Fenerbahçe’yi çok kızdırdı... Çok sert açıklama”. Accessed May 16, 2022. <https://www.yeniakit.com.tr/haber/suheyl-batum-fenerbahceyi-cok-kizdirdi-cok-sert-aciklama-544901.html>.
- Akit. “Yıldırım: Paralel Yapı'nın amacı devleti ele geçirmek”. Accessed April 25, 2022. <https://www.yeniakit.com.tr/haber/yildirim-paralel-yapinin-amaci-devleti-ele-gecirmek-33973.html>.
- All About Turkey. “Turkish war of independence”. Accessed March 20, 2022. <https://www.allaboutturkey.com/independence-war.html>.
- Anadolu Ajansı. “Cumhurbaşkanı Erdoğan Koç ailesini kabul etti”. Accessed May 3, 2022. <https://www.aa.com.tr/tr/ekonomi/cumhurbaskani-erdogan-koc-ailesini-kabul-etti/527344>.
- Anadolu Ajansı. “Cumhurbaşkanı Erdoğan, Fenerbahçe Yüksek Divan Kurulu Üyesi oldu”. Accessed May 3, 2022. <https://www.aa.com.tr/tr/spor/cumhurbaskani-erdogan-fenerbahce-yuksekk-divan-kurulu-uyesi-oldu/1627146>.
- Anadolu Ajansı. “Eski Başbakanlardan Mesut Yılmaz'ın vefatının üzerinden bir yıl geçti”. Accessed April 20, 2022. <https://www.aa.com.tr/tr/gundem/eski-basbakanlardan-mesut-yilmaz-ın-vefatının-uzerinden-bir-yil-gecti/2406387#>.
- Anadolu Ajansı. “İBB'de isim değişikliği”. Accessed May 8, 2022. <https://www.aa.com.tr/tr/spor/ibbde-isim-degisikligi/153711>.
- Anadolu Ajansı. “Operation Olive Branch' to Afrin”. Accessed May 4, 2022. <https://www.aa.com.tr/en/pg/photo-gallery/operation-olive-branch-to-afrin->

- Anyday Guide. “Remembrance Day for Mustafa Kemal Atatürk in Turkey”. Accessed May 16, 2022. <https://anydayguide.com/calendar/1118>
- Architectuul. “Taksim Gezi Park”. April 21, 2022. <https://architectuul.com/architecture/taksim-gezi-park>.
- Atatürk Ansiklopedisi. “Galatasaray Lisesi”. Accessed April 2, 2022. <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/galatasaray-lisesi/>.
- Atatürkçü Düşünce Derneği. “Kuruluş nedeni”. Accessed May 16, 2022. <https://www.add.org.tr/kurumsal/add-tarihce/>.
- Aytürk, İlker. 2004. “Turkish Linguists against the West: The Origins of Linguistic Nationalism in Atatürk's Turkey”. Middle Eastern Studies 2004 (40/6): 16-17.
- Bainvel, Serge. 2005. “Sport and Politics: A study of the relationship between International Politics and Football”. Diplomová práce, Linköpings Universitet, Ekonomiska institutionen.
- BBC. “Aziz Yıldırım şike davasında beraat etti”. Accessed May 6, 2022. https://www.bbc.com/turkce/spor/2015/10/151009_sike_davasi.
- BBC. “İstanbul Sözleşmesi: Türkiye, Cumhurbaşkanlığı kararı ile anlaşmadan çekildi”. Accessed May 13, 2022. <https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-56465013>.
- BBC. “Osman Kavala: Turkish activist sentenced to life in prison”. Accessed July 20, 2022. <https://www.bbc.com/news/world-europe-61218241>.
- BBC. “Turkey clashes: Why are Gezi Park and Taksim Square so important?”. Accessed May 8, 2022. <https://www.bbc.com/news/world-europe-22753752>.
- BBC. “Turkey will launch Syria ground operation after strikes - Erdogan”. Accessed May 4, 2022. <https://www.bbc.com/news/world-63727665>.
- Besiktas JK. “Beşiktaş'ın kurucuları”. Accessed April 4, 2022. <https://bjk.com.tr/tr/cms/tarihce/2/80/>.
- Besiktas JK. “Kuruluş”. Accessed April 4, 2022. <https://bjk.com.tr/tr/cms/tarihce/2/73>.
- Bjelkanovic, Boris. 2020. “Global politics and Sport: Positioning of the football club as a global actor inspired by global agendas of sustainable development; Case study of Malmö FF”. Diplomová práce, University Malmö, Department of Global Political Studies
- Bloomberg Habertürk. “Güçlü ekonomi için kadın istihdamında mesafe katetmeliyiz”. Accessed May 9, 2022. <https://www.bloomberght.com/haberler/haber/1965167-guclu-ekonomi-icin-kadin-istihdaminda-mesafe-katetmeliyiz>.
- Britannica. “Abdülhamid II: Ottoman sultan”. Accessed April 4, 2022. <https://www.britannica.com/biography/Abdulhamid-II>.
- Britannica. “Abdullah Gül”. Accessed May 15, 2022. <https://www.britannica.com/biography/Abdullah-Gul>.
- Britannica. “Berlin 1936 Olympic Games”. Accessed March 20, 2022. <https://www.britannica.com/event/Berlin-1936-Olympic-Games>.
- Britannica. “Eastern Question”. Accessed 2 April, 2022. <https://www.britannica.com/event/Eastern-Question>.

- Britannica. “Gallipoli campaign”. Accessed May 3, 2022. <https://www.britannica.com/event/Gallipoli-Campaign>.
- Britannica. “Kurdistan Workers Party”. Accessed May 4, 2022. <https://www.britannica.com/topic/Kurdistan-Workers-Party>.
- Britannica. “Mike Pence”. Accessed May 4, 2022. <https://www.britannica.com/biography/Mike-Pence>.
- Britannica. “Necmettin Erbakan”. Accessed May 15, 2022. <https://www.britannica.com/biography/Necmettin-Erbakan>.
- Britannica. “Talat Pasha: Turkish statesman”. Accessed April 5, 2022. <https://www.britannica.com/biography/Talat-Pasa>.
- Britannica. “Welfare Party”. Accessed May 15, 2022. <https://www.britannica.com/topic/Welfare-Party>.
- Britannica. “Ziya Gökalp: Turkish author”. Accessed April 5, 2022. <https://www.britannica.com/biography/Ziya-Gokalp>.
- Britannica. “Vietnam War”. Accessed March 20, 2022. <https://www.britannica.com/event/Vietnam-War>.
- Çaymaz, Birol. 2019. “The construction and re-construction of the civil religion around the cult of Atatürk”. Middle Eastern Studies 55 (6): 945-957.
- Ciddi Gazete. “Fener formasında magenta rengi”. Accessed May 10, 2022. <https://www.ciddigazete.com/spor/fener-formasinda-magenta-rengi-h8518.html>.
- City Journal. “Who Is Fethullah Gülen?”. Accessed April 24, 2022. <https://www.city-journal.org/html/who-fethullah-g%C3%BClen-13504.html>.
- CNN. “No men allowed at Turkish football match”. Accessed May 9, 2022. <https://edition.cnn.com/2011/09/21/sport/football/fenerbahce-all-female-crowd/index.html>.
- Council of Europe. “Istanbul Convention: About the Convention”. Accessed May 13, 2022. <https://www.coe.int/en/web/istanbul-convention/about-the-convention>.
- Cumhuriyet. “12 Eylül'ün kara mirası... Ankaragücü 1. lige marş marş!”. Accessed 8 April, 2022. <https://www.cumhuriyet.com.tr/haber/12-eylulun-kara-mirasi-ankaragucu-1-lige-mars-mars-275149>.
- Cumhuriyet. “15 Temmuz darbe girişiminin üzerinden 6 yıl geçmesine rağmen risk sürüyor”. Accessed 8 May, 2022. <https://www.cumhuriyet.com.tr/siyaset/15-temmuz-darbe-girisiminin-uzerinden-6-yil-gecmesine-ragmen-risk-suruyor-1958196>.
- Cumhuriyet. “ADD Genel Başkanı Süheyl Batum istifa etti”. Accessed May 16, 2022. <https://www.cumhuriyet.com.tr/haber/add-genel-baskani-suheyl-batum-istifa-etti-1252777>.
- Cumhuriyet. “Başkanın ilk adımı”. Accessed May 16, 2022. <https://www.cumhuriyet.com.tr/haber/baskanin-ilk-adimi-988623>.
- Cumhuriyet. “Beşiktaş yönetiminden Çarşı'ya ambargo”. Accessed April 23, 2022. <https://www.cumhuriyet.com.tr/haber/besiktas-yonetiminden-carsiya-ambargo-76673>.
- Cumhuriyet. “Mali Genel Kurulu'nda 'Her şey çok güzel olacak' sloganı”. Accessed May 8, 2022. <https://www.cumhuriyet.com.tr/haber/mali-genel-kurulunda-her-sey-cok-guzel-olacak-slogani-1441863>.

- Cumhuriyet. “Türkiye'nin bireysel silahlanma ile imtihanı”. Accessed May 13, 2022. <https://www.cumhuriyet.com.tr/haber/turkiyenin-bireysel-silahlanma-ile-imtihani-1865085>.
- DBPedia. “About: Samanyolu TV”. Accessed May 7, 2002. https://dbpedia.org/page/Samanyolu_TV.
- Demir, Numan. 2020. “Millî Mücadele döneminde Fenerbahçe'nin yeri ve önemi”. Diplomová práce, İstanbul Gelişim Üniversitesi.
- Devecioğlu, Sebahattin. 2008. “Türkiye'de futbolun kurumlaşması”. Gazi İletişim ve araştırma dergisi 2008 (26): 7.
- Diken. “Darbe'lerden darbe beğen: Taraftar grubu Çarşı, Gezi'de hükümeti yıkmaya girişmiş!”. Accessed April 23, 2022. <https://www.diken.com.tr/darbelerden-darbe-begen-carsi-gezide-hukumeti-yikmaya-tesebbus-etti/>.
- Diken. “Erdoğan: İstanbul Sözleşmesi'ni yeniden gözden geçireceğiz”. Accessed May 13, 2022. <https://www.diken.com.tr/erdogan-istanbul-sozlesmesini-yeniden-gozden-gecirecegiz/>.
- Distance Calculator. “Where is Sürmene located?”. Accessed May 7, 2022. <https://www.entfernungsrechner.net/en/city/739215>.
- Dogan, Taner. 2020. Communication Strategies in Turkey: Erdogan, the AKP and Political Messaging. Tauris.
- Duvar. “Erdoğan, Aziz Yıldırım'ı işaret etti!”. Accessed April 26, 2022. <https://www.gazeteduvar.com.tr/spor/2018/06/02/erdogan-aziz-yildirimi-isaret-etti>.
- DW. “Players kneel against racism as Premier League returns”. Accessed March 20, 2022. <https://learngerman.dw.com/en/players-kneel-against-racism-as-premier-league-returns/a-53851835#>.
- En Son Haber. “Ali Şen: Trabzon tribününde maç izleyen tek başkan benim”. April 7, 2022. <https://www.ensonhaber.com/kralspor/futbol/ali-sen-trabzon-tribununde-mac-izleyen-tek-baskan-benim>.
- En Son Haber. “Fenerbahçe'nin yeni başkanı Ali Koç”. Accessed April 26, 2022. <https://www.ensonhaber.com/galeri/fenerbahcenin-yeni-baskani-ali-koc>.
- Euronews. “17-25 Aralık 2013'te neler oldu ve o dönemin 17 aktörü bugün nerede?”. Accessed April 25, 2022. <https://tr.euronews.com/my-europe/2021/12/17/17-aralikin-17-aktoru-bugun-nerede>.
- FDC. „Ulker“. Accessed April 20, 2020. <https://www.fdc.com.lb/english/brands/food-and-beverage/ulker>.
- Fenerbahçe SK. “Tarihçe”. Accessed April 4, 2022. <https://www.fenerbahce.org/kulup/tarihce>.
- Fenerbahçe. “Büyük Atatürk! İzindeyiz, ilelebet!”. Accessed July 20, 2022. <https://www.fenerbahce.org/haberler/kulup/2022/7/buyuk-ataturk-izindeyiz-ilelebet>.
- Fenerbahçe. “Çocuk ve Gençlik Kulübü”. Accessed May 16, 2022. <https://fenerbahce.org/cocukgenclik/anasayfa>.
- Fenerbahçe. “Derneklerimiz ”. Accessed April 21, 2022. <https://www.fenerbahce.org/kulup/derneklerimiz>.
- Fenerbahçe. “Fenerbahçe Çocuk ve Gençlik Kulübü Katılımcılarıyla 10 Kasım Ziyareti Gerçekleştirecek”. Accessed May 17, 2022.

<https://www.fenerbahce.org/haberler/arsiv/fenerbahce-cocuk-ve-genclik-kulubu-katilimcileriyla-10-kasim-ziyareti-gerceklestirecek>.

- Fenerbahçe. “Guinness'e Başvurumuz Kabul Edildi”. 2008. Accessed April 24, 2022. <https://www.fenerbahce.org/haberler/arsiv/guinness-basvurumuz-kabul-edildi>.
- Fenerbahçe. “Şükrü Saracoğlu”. Accessed 20 April, 2020. <https://www.fenerbahce.org/kulup/sukru-saracoglu>.
- Fortune Turkey. “Ali Koç: ‘Hayatımın odağı adalet ve vicdan’”. Accessed May 9, 2022. <https://www.fortuneturkey.com/ali-koc-hayatimin-odagi-adalet-ve-vicdan-50669>.
- Fotomaç. “Ali Koç başkanlığa adaylığımı açıkladı!”. Accessed May 2, 2022. <https://www.fotomac.com.tr/fenerbahce/2017/06/03/ali-koc-baskanliga-adayligini-acikladi>.
- Fotomaç. “Ali Koç yeni yönetimde neden yok?”. Accessed May 2, 2022. <https://www.fotomac.com.tr/fenerbahce/2012/05/20/ali-koc-yeni-yonetimde-neden-yok>.
- G20. “About G20”. Accessed May 12, 2022. <https://www.g20.org/en/about-g20/>.
- Galatasaray. “İlk Yıllar”. Accessed April 2, 2022. <https://www.galatasaray.org/s/ilk-yillar/16>.
- Galatasaray. “Türk Telekom Arena İhalesi İptal Edildi, Stadı TOKİ Tamamlayacak”. Accessed April 21, 2022. <https://www.galatasaray.org/haber/ali-sami-yen-spor-kompleksi-nef-stadyumu/haberler/turk-telekom-arena-ihalesi-iptal-edildi-stadi-toki-tamamlayacak/90>.
- Gezmen, Başak, and Ihsan Eken. 2019. “Etoriksel analiz çerçevesinde spor kulübü başkan adaylarının konuşmalarının incelenmesi”. Turkish Studies: Language and Literature 2019 (14/3): 1222.
- Goldman, Anat. 2018. “Privatized Commemoration, Political Polarization, and the Cult of Atatürk since the Mid-1990s”. The Journal of the Middle East and Africa 9 (2): 137-152.
- GOV.uk. “Daesh”. Accessed May 4, 2022 <https://www.gov.uk/government/topical-events/daesh>.
- Güneş, Ayşe, and Çağlar Ezikoğlu. 2022. “Legal and Political Challenges of Gender Equality and Crimes Against Women in Turkey: The Question of Istanbul Convention”. Women & Criminal Justice. 1-14
- Haberler. “Ali Koç Biyografisi”. Accessed May 2, 2022. <https://www.haberler.com/ali-koc/biyografisi/>.
- Haberler. “Aziz Yıldırım Biyografisi: Aziz Yıldırım Kimdir?”. Accessed April 20, 2022. <https://www.haberler.com/aziz-yildirim/biyografisi/>.
- Habertürk. “Aziz Yıldırım: "Atatürk ilkeleri için çalışacağız"”. Accessed May 15, 2022. <https://www.haberturk.com/spor/futbol/haber/1229101-aziz-yildirim-ataturk-ilkeleri-icin-calisacagiz>
- Habertürk. “Fenerbahçe otobüsüne Sürmene yolunda silahlı saldırı!”. Accessed May 7, 2022. <https://www.haberturk.com/spor/futbol/haber/1062028-fenerbahce-otobusune-silahli-saldiri>.
- Havránková, Iva. 2014. “Jürgen Habermas a teorie komunikativního jednání”. Diplomová práce, Západočeská univerzita v Plzni, Fakulta filozofická.

- Hertem, Ömer Onur. 2019. "The Use of Sport as a Political Tool by AKP: How does the AKP use sport as a political tool to influence the society in Turkey?". Diplomová práce, University of Oslo, Department of Culture Studies and Oriental Languages.
- History Hit. "Dolmabahce Palace". Accessed May 16, 2022. <https://www.historyhit.com/locations/dolmabahce-palace/>.
- History. "This day in history: Muhammad Ali refuses Army induction". Accessed March 20, 2022. <https://www.history.com/this-day-in-history/muhammad-ali-refuses-army-induction>.
- History. "Why Black American Athletes Raised Their Fists at the 1968 Olympics". Accessed March 20, 2022. <https://www.history.com/news/black-athletes-raise-fists-1968-olympics>.
- Hürriyet Daily News. "Turkey can start new operation if necessary as Euphrates Shield ends: PM". Accessed May 4, 2022. <https://www.hurriyetdailynews.com/turkey-can-start-new-operation-if-necessary-as-euphrates-shield-ends-pm--111401>.
- Hürriyet. "34 plaka nerenin plaka kodu ve hangi şehire ait? 34 plaka numaralı ilimiz neresi ve hangisidir?". April 23, 2022. <https://www.hurriyet.com.tr/egitim/34-plaka-nerenin-plaka-kodu-ve-hangi-sehire-ait-34-plaka-numarali-ilimiz-neresi-ve-hangisidir-41798405>.
- Hürriyet. "Divan Otel'e "Gezi protestolarındaki cesareti" için dev ödül". Accessed May 15, 2022. <https://www.hurriyet.com.tr/gundem/divan-otele-gezi-protestolarindaki-cesareti-icin-dev-odul-24872852>.
- Hürriyet. "Emine Bulut cinayeti Türkiye'yi ayağa kaldırmıştı... Gerekçeli kararın detayları ortaya çıktı". Accessed May 12, 2022. <https://www.hurriyet.com.tr/gundem/emine-bulut-cinayeti-turkiyeyi-ayaga-kaldirmisti-gerekceli-kararin-detaylari-ortaya-cikti-41366674>.
- Hürriyet. "Fenerbahçe'ye saldırı iddianamesi hazırlanamıyor". Accessed May 7, 2022. <https://www.hurriyet.com.tr/fenerbahceye-saldiri-iddianamesi-hazirlanamiyor-40037995>.
- Hürriyet. "Sandıkta görüşürüz Mesut Bey". Accessed April 20, 2022. <https://www.hurriyet.com.tr/sandikta-gorusuruz-mesut-bey-16815412>.
- Ibadatelná. "Varšavská smlouva". Accessed March 20, 2020. <https://ibadatelná.cz/cs/slovník/varsavska-smlouva>.
- Indigo. "Atatürk'ün tuttuğu takım: Güneş Spor Kulübü". Accessed April 5, 2022. <https://indigodergisi.com/2018/08/ataturk-gunes-spor-kulubu/>.
- InternetHaber. "Fenerbahçe'den "Her şey çok güzel olacak" açıklaması". Accessed May 8, 2022. <https://www.internethaber.com/fenerbahceden-her-sey-cok-guzel-olacak-aciklamasi-2021379h.htm>.
- Internetspor. "Aziz Yıldırım'ın Gezi Pakı isyanı". Accessed April 23, 2022. <https://www.internetspor.com/aziz-yildirim-gezi-paki-isyani-1399224h.htm>.
- Inter-Parliamentary Union. "Women in national parliaments". Accessed May 11, 2022. <http://archive.ipu.org/wmn-e/classif.htm>.
- Irak, Dağhan. 2018. "‘Shoot some pepper gas at me!’ football fans vs. Erdoğan: organized politicization or reactive politics?". Soccer & Society, no. 19:3: 406.
- IRozhlas. "Vzpomínka na Věru Čáslavskou. Nejúspěšnější česká olympionička by oslavila 80. narozeniny". Accessed March 20, 2022.

https://www.irozhlas.cz/sport/ostatni-sporty/vera-caslavska-vzpominka-kariera-uspechy-narozeniny-gymnastka_2205031014_mim.

- Istanbul.com. “Metrobus”. Accessed May 8, 2022. <https://istanbul.com/about-city/metrobus>.
- Karar. “Ali Koç kimdir, kaç yaşında, aslen nereli, eşi kim? İşte kişisel serveti”. Accessed May 2, 2022. <https://www.karar.com/karar-biyografi/ali-koc-kimdir-kac-yasinda-aslen-nereli-esi-kim-1650185>.
- Karataş, Özgür. 2014. “Türkiye de futbol ve siyaset ilişkisi”. *Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi* 2014 (1/2): 42
- Keddie, Patrick. 2018. “Everywhere is Taksim, everywhere is resistance”. In *The Passion: Football and the Story of Modern Turkey* 1st ed., 133. London, New York: I.B. Tauris. ISBN: 978-1-78453-802-6
- Koç. “Ali Y. Koç: Yönetim Kurulu Başkan Vekili”. Accessed April 26, 2022. <https://www.koc.com.tr/hakkinda/yonetim-kurulu/ali-koc>.
- Koç. “Faaliyet Alanları: Markalar”. Accessed May 3, 2022. <https://www.koc.com.tr/faaliyet-alanlari/markalar>.
- Koca, Alperen. 2018. “The New Civil Law and Turkish Women: 1926”. Bilkent University, Department of Computer Sciences.
- Kocatürk, Önder. 2015. “Fenerbahçe futbol takımının Rusya seyahati (8-22 Haziran 1914)”. *International Periodical for the Languages: Literature and History of Turkish or Turkic* 2015 (10/9): 341-366.
- Kortzanov, Dinko. 2012. “Football Politicized”. *Diplomová práce*, University of Helsinki, Faculty of Social Sciences.
- Kronos. “Kadına yönelik şiddet: Türkiye OECD ülkeleri arasında zirvede”. Accessed May 12, 2022. <https://kronos35.news/tr/kadina-siddet-en-cok-hangi-ulkelerde-turkiye-oecd-ulkeleri-arasinda-zirvede/>.
- Mansur Aktaş and Can Cengiz. 2018. “Endüstriyel futbolda değişen taraftar kimliği ve gözetim: Passolig uygulamasının etkileri”. *Eurasian Journal of Researches in Social and Economics* 2018 (5:11): 155.
- Mardinlife. “Pınar Gültekin'i kim öldürdü, nasıl öldürüldü, neden öldürüldü? Pınar Gültekin kimdir, nereli, kaç yaşındaydı?”. Accessed May 12, 2022. <https://www.mardinlife.com/pinar-gultekini-kim-oldurdu-nasil-olduruldu-neden-olduruldu-pinar-gultekin-kimdir-nereli-kac-yasindaydi.html>
- Martin Kose. “Teorie komunikativního jednání a dvojstupňový model společnosti.”. Accessed March 21 2022. <https://www.martinkosek.com/l/jurgen-habermans/>.
- Middle East Eye. “Ergenekon: The bizarre case that shaped modern Turkey”. Accessed 24 April, 2022. <https://www.middleeasteye.net/big-story/ergenekon-trials-turkey-gulen>.
- Milli Gazete. “Aziz Yıldırım: FETÖ, Fenerbahçe'yi ele geçirmek istedi”. Accessed April 25, 2022. <https://www.milligazete.com.tr/haber/885284/aziz-yildirim-feto-fenerbahceyi-ele-gecirmek-istedi>.
- Milliyet. “Kadıköy'de kadın devrimi”. Accessed May 9, 2022. <https://www.milliyet.com.tr/gundem/kadikoy-de-kadin-devrimi-1441203>
- Milliyet. “Selin Cebeci kimdir, neden öldü, nerede ve ne zaman vuruldu? Selin Cebeci cinayeti - olayı nedir?”. Accessed May 13, 2022.

<https://www.cumhuriyet.com.tr/haber/turkiyenin-bireysel-silahlanma-ile-imtihani-1865085>

- MyEurpe. “Turkish footballers repeat military salutes in France match despite UEFA probe”. Accessed March 21, 2022. <https://www.euronews.com/my-europe/2019/10/14/france-v-turkey-politicians-call-for-match-to-be-cancelled-thecube>.
- New World Encyclopedia. “Young Turk Revolution”. Accessed April 4, 2022. https://www.newworldencyclopedia.org/entry/Young_Turk_Revolution.
- News Medical. “What was the global SARS-CoV-2 seroprevalence from January 2020 to April 2022?”. Accessed May 17, 2022. <https://www.news-medical.net/news/20221114/What-was-the-global-SARS-CoV-2-seroprevalence-from-January-2020-to-April-2022.aspx>.
- NY Times. “Election Day for a Beleaguered Turkish Soccer Power”. Accessed May 2, 2022. <https://www.nytimes.com/2018/06/01/sports/soccer/turkey-fenerbahce.html>.
- Oda TV. “Fenerbahçe taraftarından Damat medyasına: A Spor dışarı”. Accessed May 8, 2022. <https://odatv4.com/spor/a-spor-disari-03022021-177725>.
- OECD. “Who we are”. Accessed May 12, 2022. <https://www.oecd.org/about/>.
- Okay, Cüneyd. 2002. “The Introduction, Early Development and Historiography of Soccer in Turkey: 1890-1914”. Soccer & Society 2002 (3:3): 1-10
- Olympijský tým. Strážci dědictví. Mezinárodní olympijská akademie slaví 60 let”. Accessed April 5, 2022. <https://www.olympijskytym.cz/article/strazci-dedictvi-mezinarodni-olympijska-akademie-slavi-60-let>.
- Onedio. “Kim, Ne Dedi? Siyasilerden Barış Pınarı Harekâtı Mesajları”. Accessed May 4, 2022. <https://onedio.com/haber/baris-pinari-harekati-nin-baslamasi-ardindan-siyasi-partilerden-mesajlar-886985>.
- Orta, Lale. 2015. “Strategic Effects of Woman Fans on Football Matches”. International Journal of Management Sciences and Business Research 2012 (1/8): 36.
- Özkaya, Olcay. 2021. “A vague issue of existence: The case of Turkey on women’s right to vote and be electes (1930-1960)”. Journal of Atatürk yolu, 69: 439.
- PFSA. „Football History: Everything you need to know“. Accessed April 2, 2022. <https://thepfsa.co.uk/football-history/>.
- PKF hotelexperts. “About PKF hotelexperts”. Accessed May 15, 2022. <https://www.pkfhotelexperts.com/en/about-us.html>.
- Premier League. “Champions League explained”. Accessed April 24, 2022. <https://www.premierleague.com/uefa-champions-league-explained>.
- Reuters. “Istanbul United: protests bring rival fans together, for now”. Accessed April 23, 2022. <https://www.reuters.com/article/us-turkey-protests-soccer-idUSBRE9530ZE20130604>.
- Saran, Ceren. 2014. “Medyada Mülkiyet İlişkileri: AKP Döneminde Medya Sahipliğinde Yaşanan Değişimler”. I. International Communication Science & Media Studies Congress: 363.
- Siyaset Cafe. “Ali Koç'tan Atatürk mesajı! Sosyal medya yıkıldı”. Accessed May 16, 2022. <https://www.siyasetcafe.com/ali-koctan-ataturk-mesaji-sosyal-medya-yikildi-35771h.htm>.

- Sönmezoğlu, Uğur, Rıdvan Ekmekçi, and Yeter Aytül Dağlı Ekmekçi. 2013. "Sporda sosyal sorumluluk: Fenerbahçe Spor Kulübü örneği". Pamukkale Journal of Sport Sciences 2013 (4/3): 92-106.
- Sözcü. "Atatürkçü Düşünce Derneği'nde isyan çıktı". Accessed May 16, 2022. <https://www.sozcu.com.tr/2018/gundem/aturkcu-dusunce-derneginde-isyan-cikti-2742837/>.
- Sözcü. "Barış Pınarı Harekatı nedir? Suriye sınırı ötesi operasyon başladı!". Accessed May 4, 2022. <https://www.sozcu.com.tr/2019/gundem/baris-pinari-harekati-nedir-suriye-siniri-otesi-operasyon-basladi-5380054/>.
- Spor Arena. "Aziz Yıldırım: Şike davasında asıl hedef Erdoğan'dı". Accessed April 25, 2022. <https://www.hurriyet.com.tr/aziz-yildirim-sike-davasinda-asil-hedef-erdogandi-27821741>.
- Sporx. "Fenerbahçe'nin General Harrington zaferi!". Accessed 5 April, 2022. <https://www.sporx.com/tv/futbol/superlig/fenerbahce/fenerbahcenin-general-harrington-zaferiSXTVQ54003SXQ>.
- Stony Brook University. "HeForShe: Movement for Gender Equality". Accessed 9 May, 2022. <https://www.stonybrook.edu/commcms/heforshe/about/>.
- T24. "Aziz Yıldırım: Ersun Yanal'ı biz kovduk; geri zekâlı Rasim Ozan; beni kızdırmayın 10 sene daha gitmem!". Accessed 26 April, 2022. <https://t24.com.tr/haber/aziz-yildirimdan-ersun-yanala-seni-biz-kovduk-fenerbahcede-sadece-ahlaklilar-calisabilir,336785>.
- T24. "Çarşı ağaç kesilmesine, Beşiktaş yönetimi 'Gezi'ye karşı: Eyleme katılan kişilerin üyelik başvurusu bekletiliyor!". Accessed April 23, 2022. <https://t24.com.tr/haber/carsi-agac-kesilmesine-besiktas-yonetimi-geziye-karsi-eyleme-katilan-kisilerin-uyelik-basvurusu-bekletiliyor,277228>.
- TCCB. "Biyografi". Accessed May 3, 2022. <https://www.tccb.gov.tr/receptayyiperdogan/biyografi/>.
- Terlemez, Murat. 2002. "Modern Sporun Sosyolojik ve Tarihsel Temelleri". Spor bilimleri dergisi, no. 2/1: 22.
- These football times. "A movement for society and self-improvement: Beşiktaş Çarşı Ultras". Accessed 23 April, 2022. <https://thesefootballtimes.co/2017/04/13/a-movement-for-society-and-self-improvement-besiktas-carsi-ultras/>.
- TMC Net. "Turkey's Kalyon Group receives approval to acquire Calik Holding's media assets. [IntelliNews - Weekly Reports]". Accessed May 8, 2022. <https://www.tmcnet.com/submit/2013/12/23/7606545.htm>.
- TOKI. "Kuruluş ve Tarihçe". Accessed April 21, 2022. <https://www.toki.gov.tr/kurulus-ve-tarihce>.
- Tokmajyan, Armenak. 2016. "Football: A Syrian elegy". The Aleppo Project: 11.
- Tüm Spor. "Fenerbahçe'de 17 yıllık bir devir kapanıyor!". Accessed May 16, 2022. <https://spor.haber7.com/fenerbahce/haber/2934863-fenerbahcede-17-yillik-bir-devir-kapaniyor>.
- TümSpor. "Şike kumpası davasında karar! 2170 yıl hapis". Accessed May 7, 2022. <https://spor.haber7.com/spor/haber/3107052-sike-kumpasi-davasinda-karar-2170-yil-hapis>
- Turecko.org. "Antalya". Accessed May 8, 2022. <https://www.turecko.org/turecko/antalya.html>.

- Twitter. Recep Tayyip Erdoğan.
<https://twitter.com/rterdogan/status/201681627557015552?lang=cs>.
- Twitter. Uğur Dündar.
<https://twitter.com/ugurdundarsozcu/status/1518646609172652039>.
- Vatan. “Şebnem Şirin kimdir, olay nasıl oldu? Şebnem Şirin’in katilini ifadesi: Şirin nasıl ve neden öldü?”. Accessed May 12, 2022.
<https://www.gazetevatan.com/yasam/sebnem-sirin-kimdir-olay-nasil-oldu-sebnem-sirinin-katilini-ifadesi-sirin-nasil-ve-neden-oldu-2018133>
- Veripie. “Kadın Cinayetleri Son 10 Yılda 3 Kat Arttı! Çarpıcı Kadına Şiddet İstatistikleri...”. Accessed May 12, 2022. <https://www.veripie.com.tr/kadin-cinayetleri-son-10-yilda-3-kat-artti-carpici-kadin-istatistikleri/>.
- Yanarocak, Hay Eytan Cohen. 2012. “The Last Stronghold: The Fenerbahçe Sports Club and Turkish Politics”. Tel Aviv Notes 2012: 2-3.
- Yeniçağ. “Taraf kumpasları böyle desteklemişti”. Accessed April 24, 2022.
<https://www.yenicaggazetesi.com.tr/-424269h.htm>.
- Yıldırım, A. Kadir. 2019. “Patronage and industrial football: explaining the de-politicization of Turkish soccer fandom”. Soccer & Society 2019 (20:2): 237.
- YouTube. “Berat Albayrak "Perde arkasında Trabzonspor için ne kadar uğraşığımızı herkes biliyor" #Fenerbahçe”. Accessed May 8, 2022.
<https://www.youtube.com/watch?v=xGNIGgq4kCU>
- Zelyurt, Mert Kerem. 2014. “Türkiye’de futbolun tarihine bir bakış: Toplumsal sonuçları açısından futbol ve siyaset ilişkisi”. International Periodical For The Languages: Literature and History of Turkish or Turkic 2014 (9/2): 1763-1779.